

MEZŐGAZDASÁG

Jelentőségét tekintve szorosan az ipar után következő, a népesség foglalkoztatását illetően pedig Magyarország népgazdaságának még mindig vezető ága a mezőgazdaság, amely 1963-ban a nemzeti jövedelem 20%-át szolgáltatta (az 1959. évi változatlan áron számolva), és a népgazdaság aktív keresőinek 34%-át foglalkoztatta.

A mezőgazdaság társadalmi (tulajdon-) viszonyait, műszaki ellátottságát, egyes termelési ágainak területi jellemzőit 23 térképpoldal 91 térképe mutatja be.

A térképek szerkesztésénél a művelési ágakra, valamint a szántóföld minőségére vonatkozó adatok az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal földnyilvántartásából, a többi adat a Központi Statisztikai Hivatal mezőgazdasági adatgyűjtéséből származik. A földhasznosítási térkép a Magyar Tudományos Akadémia Agrárgazdaságtani, valamint Földrajztudományi Kutatóintézete ezirányú vizsgálatainak eredményeire épül.

Az adatok, amennyiben külön megjegyzés nincs, a mezőgazdaság ún. tanácsi szektorára vonatkoznak, amely a termelészövetkezeti gazdaságokat (a mezőgazdasági termelészövetkezetek közös és háztáji gazdaságait, a termelészövetkezeti csoportok közös és háztáji gazdaságait, az alacsonyabb típusú szövetkezeseket), a kisegítő gazdaságokat (az illetményföldeket, valamint az 1 katasztrális holddal vagy annál kisebb földterülettel rendelkező gazdaságokat) valamint a községi kezelésben levő gazdaságokat, tehát azokat foglalja magában, amelyek a helyi tanácsok irányítása alá tartozó vállalatok és intézmények tulajdonában vagy kezelésében vannak. Nem tartalmazza viszont az állami gazdaságok adatait. Az állami gazdaságokra, állami mezőgazdasági vállalatokra, valamint az állami erdőgazdaságokra vonatkozóan külön térképek állnak rendelkezésre. Az összes földterület 73%-a ill. a szántóterület 85%-a tartozik a tanácsok felügyelete alá.

A térképek általában egy év keresztmetszetét tükrözik (legtöbb esetben az 1964. évet), a termelésre vonatkozó adatok viszont a termésátlag-ingadozások hatásának kiküszöbölésére 5 év (1960—1964) átlagtermésére vonatkoznak. Egyes esetekben a termelés fejlődését az illető térképek mellett több évet feltüntető grafikonok érzékeltetik.

A földterületre vonatkozó adatok egységesen katasztrális holdban szerepelnek. (1 katasztrális hold = 1600 négyszögöl = 0,57546 hektár).

1. A társadalmi (tulajdon-) viszonyok térképei (az 50. oldal **A—E** térképe a magyar mezőgazdaság fejlődésében végbement két gyökeres átalakulásnak — a feudális maradványokat felszámoló földreformnak és a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság kialakulásának — eredményeit, azok területi keresztmetszetében ábrázolják.

A felszabadulás előtti birtokviszonyokat az 50. oldal **C** térképe az 1935. évi általános mezőgazdasági birtokstatisztikai összeírás adatai alapján ábrázolja. Ekkor a 10 kh-nál (5,75 ha-nál) kisebb birtokok az összes gazdaságok 85%-át tették ki, de a földterületnek csak 19%-ával rendelkeztek. Ugyanekkor a 100 kh-nál (57,5 ha-nál) nagyobb gazdaságok az összes gazdaság 0,8%-ával a földterület 48%-át birtokolták.

Az 1945. évi földreform során az igénybe vett terület 6 millió kh (3,2 millió ha) volt, az összes terület 35%-a, ebből 3 millió kh (1,9 millió ha) került kiosztásra és 642 ezer fő részesült földjuttatásban. A földreform következtében az összes birtokoknak bár még 0,5%-a volt 100 kh (57,5 ha) felett (ezek többsége azonban már állami birtok volt), területük azonban az összes terület 22%-ára csökkent. Jelentősen megnőtt viszont a kis- és középbirtokok részaránya mind a gazdaságok számában, mind területében (a 10 kh-nál — 5,75 ha-nál — kisebb gazdaságok esetében 87% illetve 38%).

A mezőgazdaság szocialista átszervezése révén kialakultak és uralkodóvá váltak a mezőgazdasági földtulajdon szocialista formái, amit tükröz, hogy a szocialista társadalmi szektorhoz tartozó gazdaságok 1965. május 1-i összeírásakor az összes földterület 97,6%-ával és a szántóterület 87%-ával rendelkeztek.

2. A művelési ágak térképei (az 51. oldal **A—H** térképe) az állami földnyilvántartás kategorizálása szerint az egyes művelési ágaknak (a 6 mezőgazdasági művelési ágak, valamint az erdőnek és a nádasnak) az összes termőterületből való részesedését járónként és városokként mutatják.

A 72. oldal térképe a termelészövetkezetek szántóterületének átlagos minőségét mutatja aranykorona-érték szerint. A föld aranykorona-értéke a föld minőségének értékmérője, amely megállapítása idején (1870 körül) az 1 kh területről nyerhető jövedelmet jelentette. Az ún. kataszteri tiszta jövedelem aranykoronában kifejezett értéke adóalapul szolgált, megállapításánál figyelembe vették a művelési ágat, a talaj minőségét, fekvését, a területek piactól való távolságát. Bár azóta egyes tényezők megváltoztak, rendszeres felülvizsgálata következtében az aranykorona-érték ma is elfogadható tájékoztatást nyújt a föld minőségéről. Az 1964. évi adatok szerint a szántóterület aranykorona-értéke katasztrális holdanként országosan 11,82 aranykorona, ezen belül az állami gazdaságoké 12,60, a mezőgazdasági terme-

lőszövetkezeteké 12,08 az egyéni gazdaságoké 8,81 aranykorona. A földminőség területi differenciálódására a termelészövetkezetek adatai is jellemzőknek tekinthetők, mivel azok a szántóterület 80%-a körüli hányadán gazdálkodnak.

3. A műszaki ellátottság térképei (az 52—53. oldal) a főbb mezőgazdasági erő- és munkagépek eloszlási sűrűségét (10 000 kh-ra jutó gépek számát) mutatják. A traktorok esetében a számítás traktoregységben történt. Egy traktoregység egy db 15 lóerős vonóhorog-teljesítményű traktornak felel meg. A térképek a mezőgazdasági gépellátás átszervezése előtti helyzetet mutatják, amikor a gépállomány zöme még az állami gép- és traktorállományokon helyezkedett el és így területileg is a gépállományok központjaiba koncentrált. A mezőgazdasági termelészövetkezetek saját gépparkjának megteremtésével a mezőgazdasági gépállomány jelentősen megnövekedett és a területi igényekhez jobban igazodott. 1965-ben a magyar mezőgazdaságban traktoregységben kifejezve 91 500 traktor dolgozott szemben a térképen szereplő az 1962. évi 61 100-zal. E térképsorozatban foglalnak még helyet az öntözési, halászati, vízhasznosítási térképek, valamint a műtrágyázás térképei.

4. A földhasznosítás térképe (54—55. oldal) az egyes művelési ágak területi elhelyezkedésének ábrázolásán túlmenően, a legnagyobb kiterjedésű művelési ágak, a szántónak jellemző hasznosítási módjait is feltünteti. Ezt községenként a két legnagyobb vetésterületű növény bemutatásával érzékelteti. A térképen a viszonylag kis méretarány következtében az egyes művelési ágakat elaprózott voltuk miatt teljességben feltüntetni nem volt lehetséges. Pl. a gyümölcsfaállományok csak kis része található nagyüzemi ültetvényekben, a nagyobbik rész azonban a szőlők között, házikertekben, vagy szétszórtan, kis egységekbe telepítve található. Nagy, összefüggő gyümölcsöskörzetek kialakulásának első jeleivel a Nyírségben, Budapest környékén és a Duna—Tisza közén találkozunk. Az elmúlt évek nagy telepítései ellenére még ma is — főleg éppen a legértékesebb bort adó hegységi borvidékeken — sok a szétszórt, kis szőlőterület. Hasonló okok és a települések beépített területéhez való szoros kapcsolódásuk miatt a térkép nem tartalmazhatja a kertek földrajzi elhelyezkedését.

5. A mezőgazdasági termelési érték 57—58%-át adó növénytermelést a szántóföldi növénytermelés, valamint a szőlő és gyümölcsstermelés térképei szemléltetik. A szántóföldi növénytermelés térképei a Központi Statisztikai Hivatal által megfigyelt termények közül 26-ra vonatkoznak (az 56—62. oldal térképei). A térképek kombinációs módszerrel egyidejűleg ábrázolják az illető növénynek a szántóterületből való részarányát, valamint több éves termésátlagát. Ily módon hasznos következtetések levonására van lehetőség az illető növény termelési színvonalának területi különbözőségeivel kapcsolatban (pl. magas termésátlag magas területi részaránnyal való egybeesése kedvező termelési színvonalra utal). A térképek járási és városi részletezésben készültek. Az illető termék termelésének mennyiségét és az 1 kh-ra jutó terméshozamát a fejlődés érzékeltetése céljából több év adatsorán keresztül grafikonok szemléltetik.

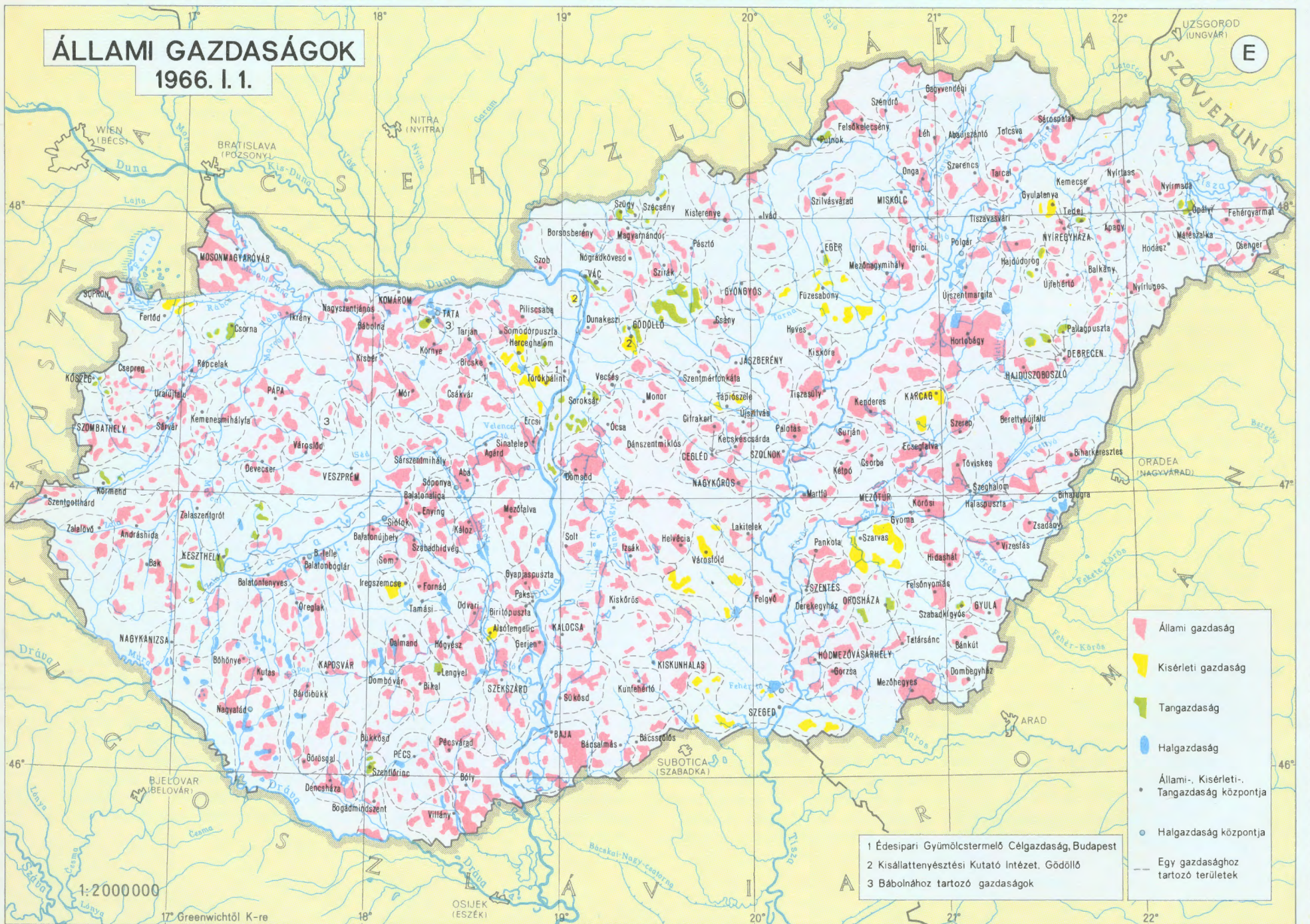
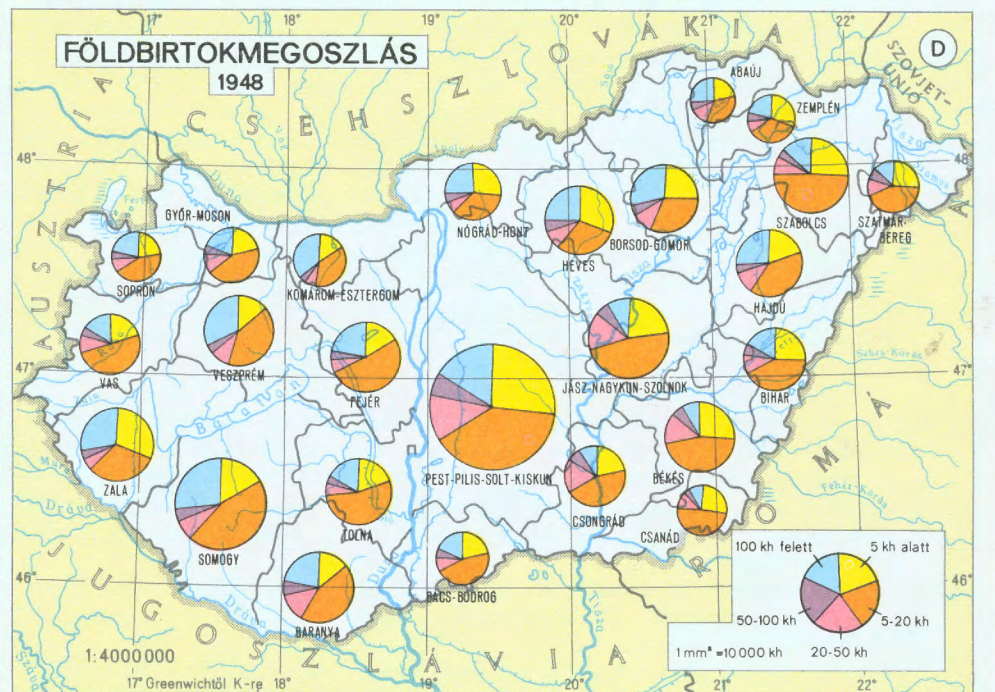
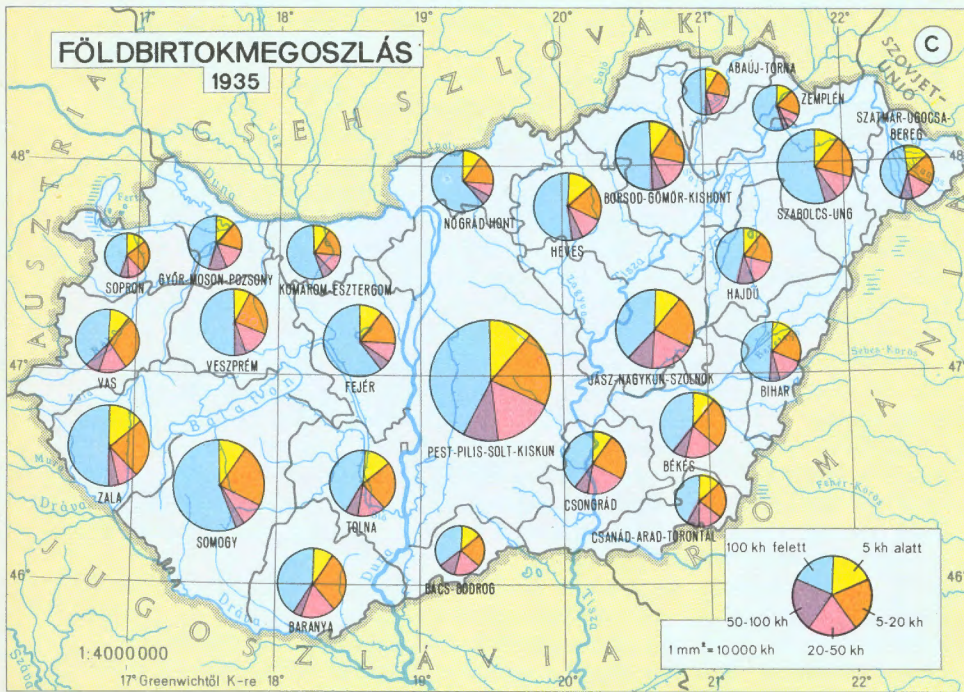
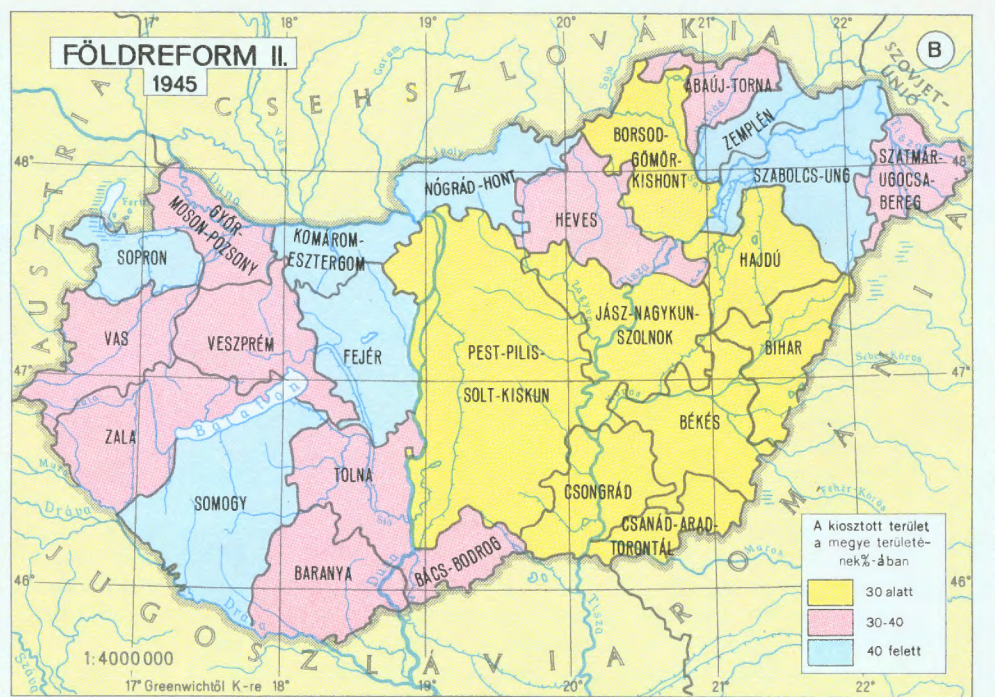
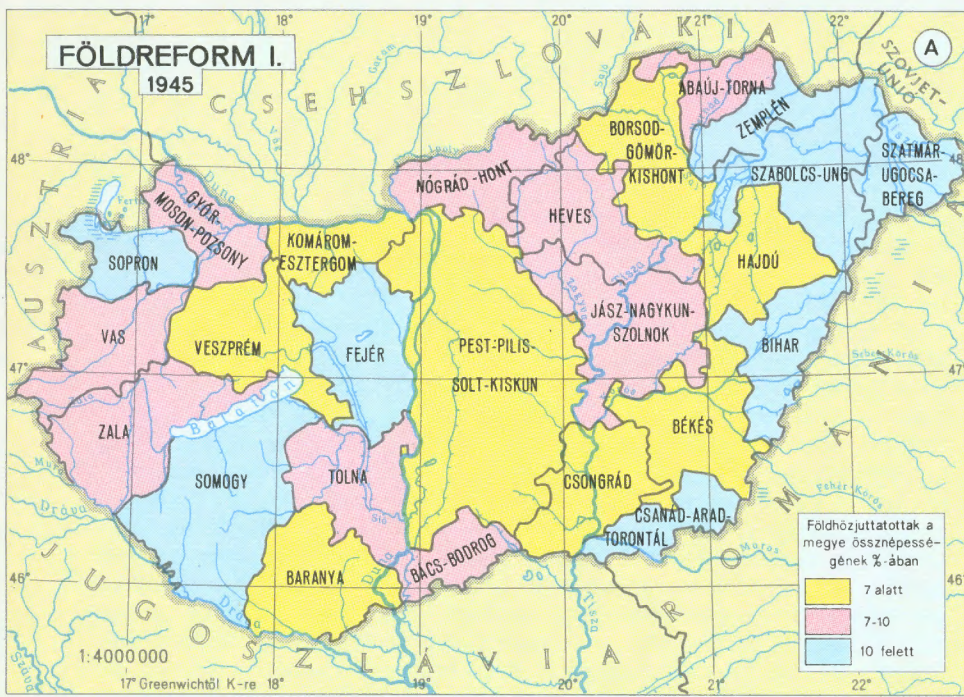
A szőlő- és bortermelés mennyiségi és minőségi adatait, valamint a termőterületek elhelyezkedését a 63. oldal térképei tünteti fel. A borvidékeket és a bortermő területeket az Élelmezésügyi Minisztérium valamint az Országos Árhivatal által 1963-ban rögzített és 1964-ben módosított termőterületi kategorizálás alapján a 63. oldal **A** térképe ábrázolja.

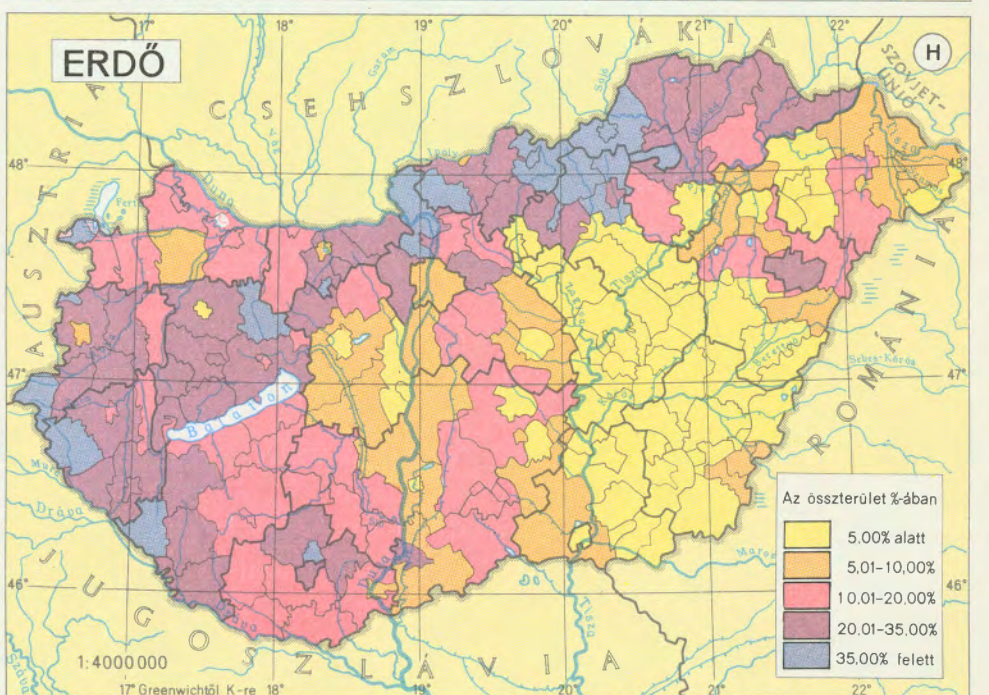
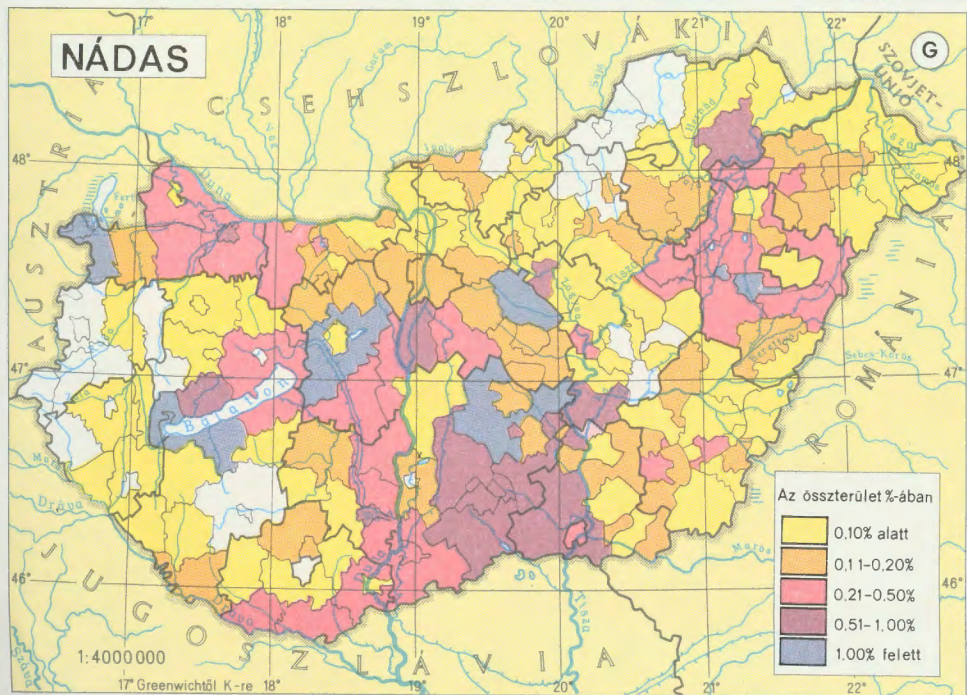
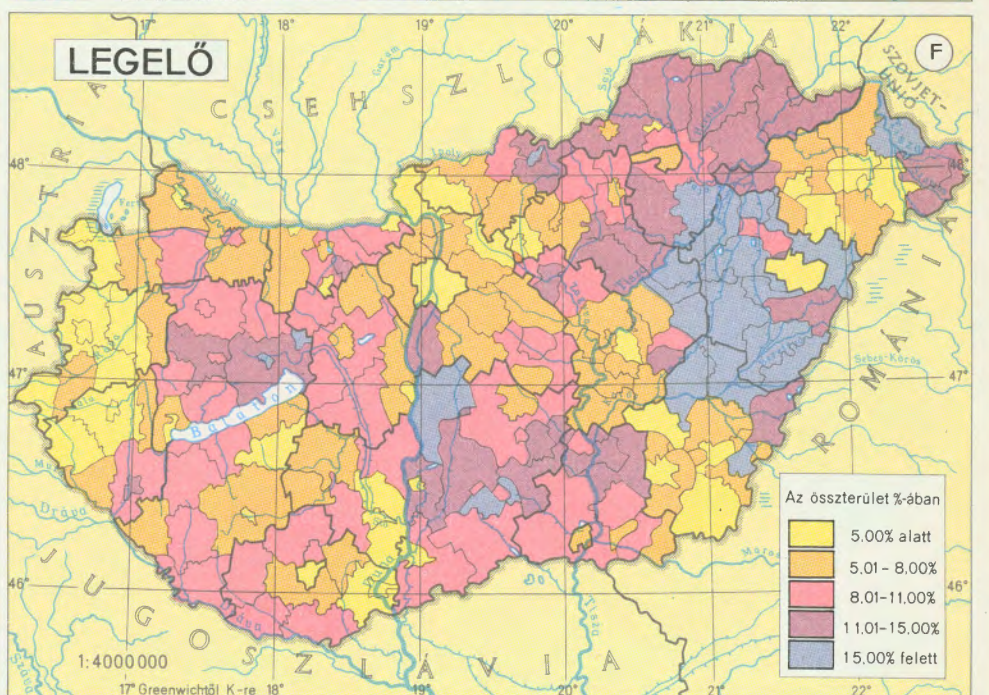
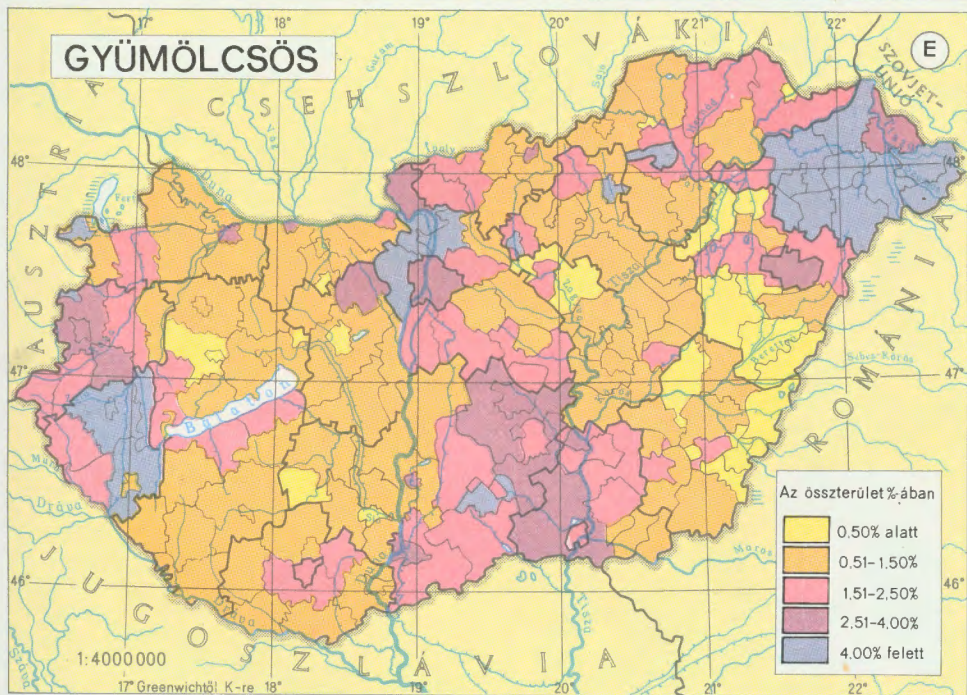
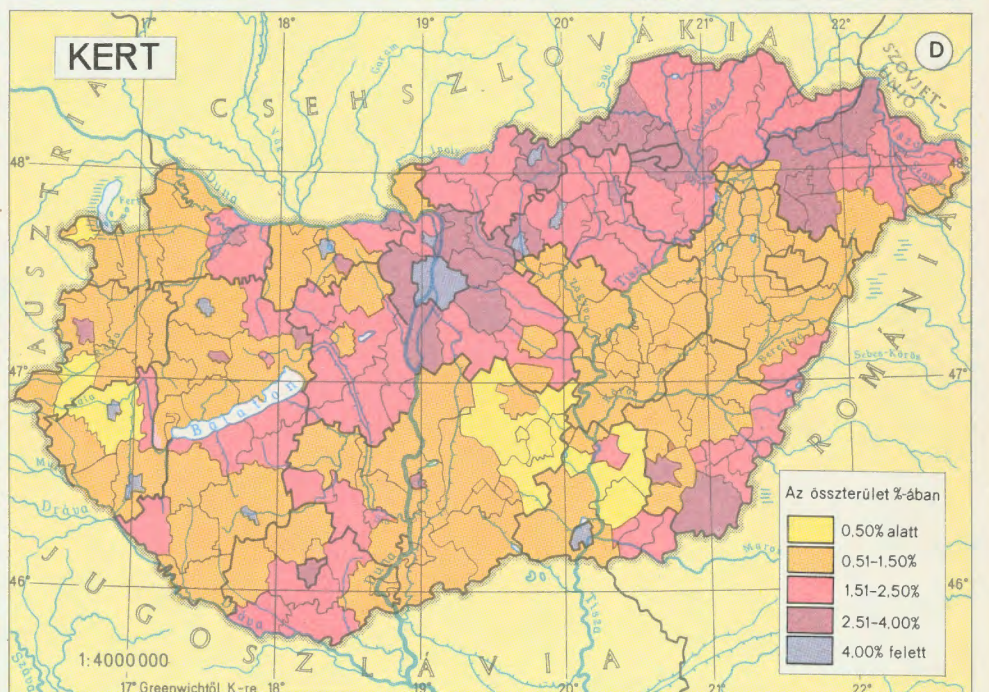
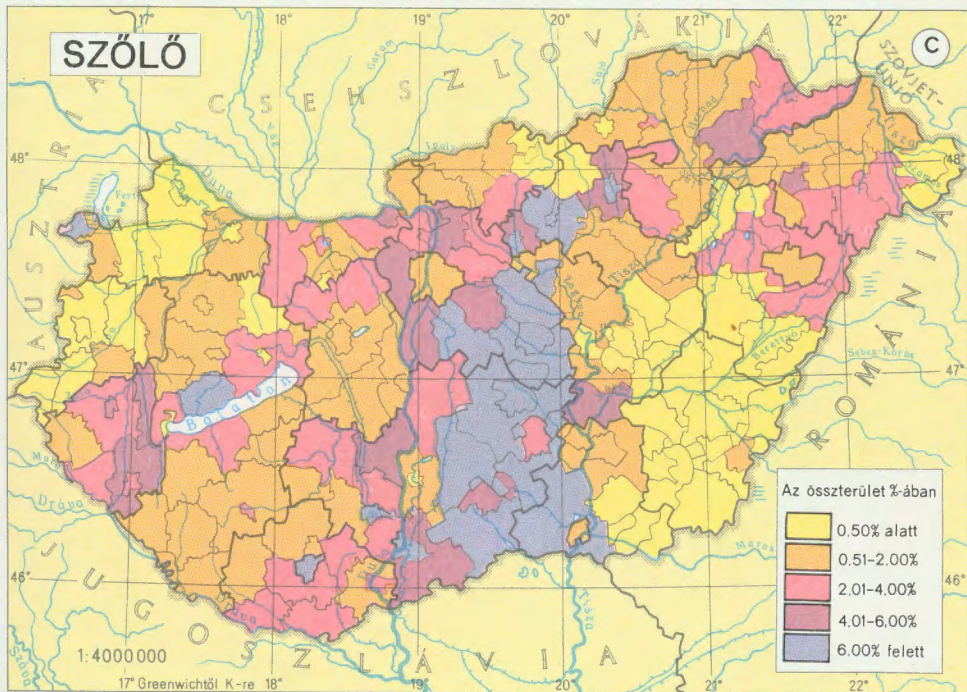
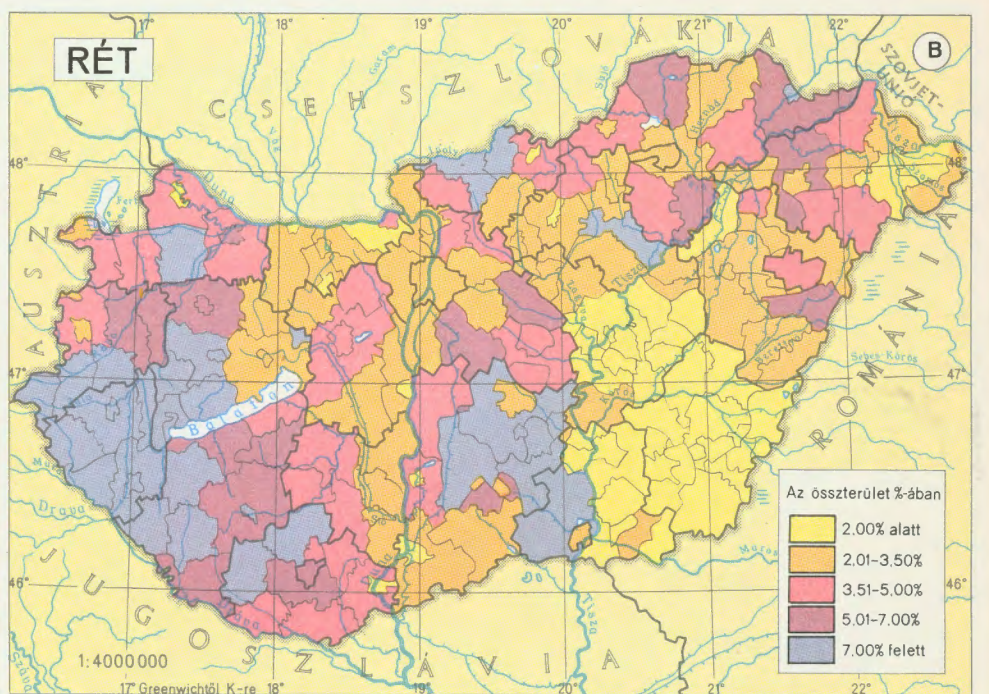
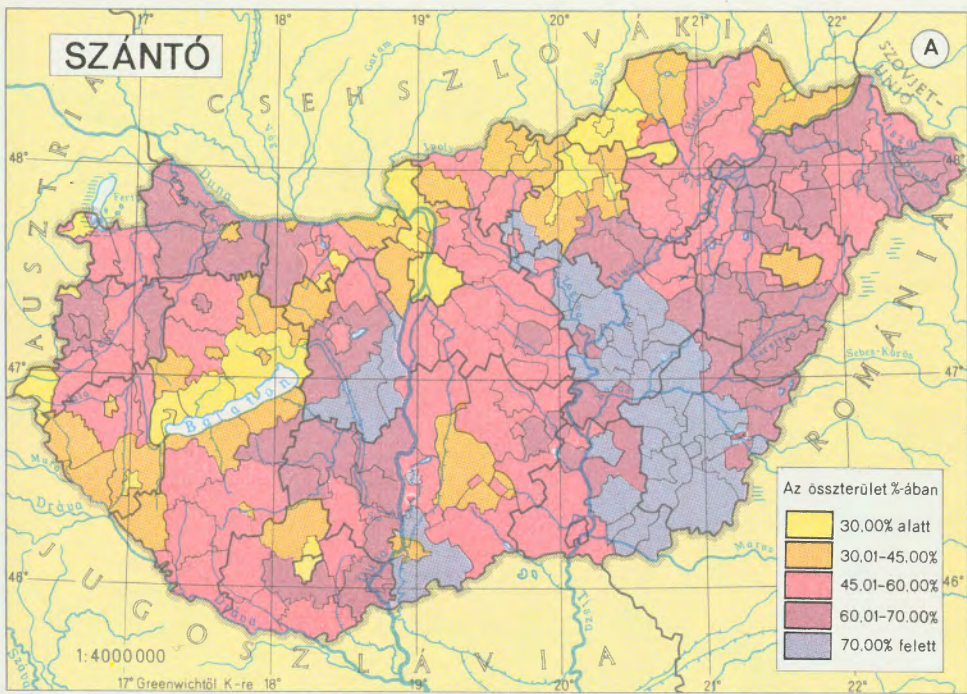
A gyümölcsstermelésről tájékoztató térképek (64—65. oldal) az 1959. évi gyümölcsfa-összeírásnak megfelelően tükrözik a főbb gyümölcsfafajták területi elrendeződését, valamint az áru- gyümölcsök gyümölcsfa-állományának nagyságát megyénként, megkülönböztetve a termő és nem termő (főként új telepítésű) állományt.

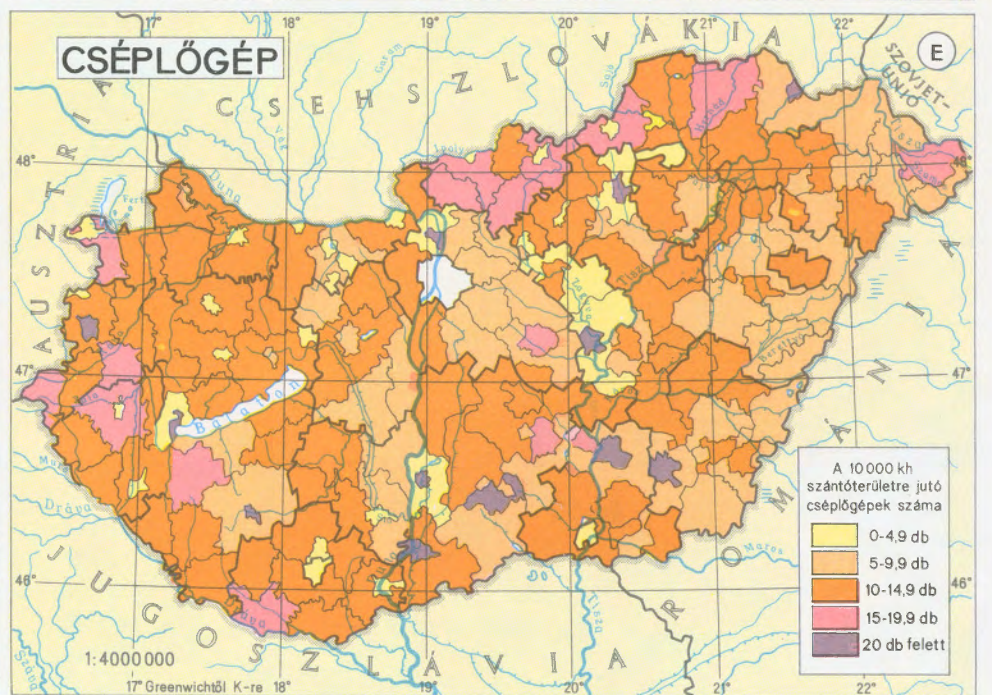
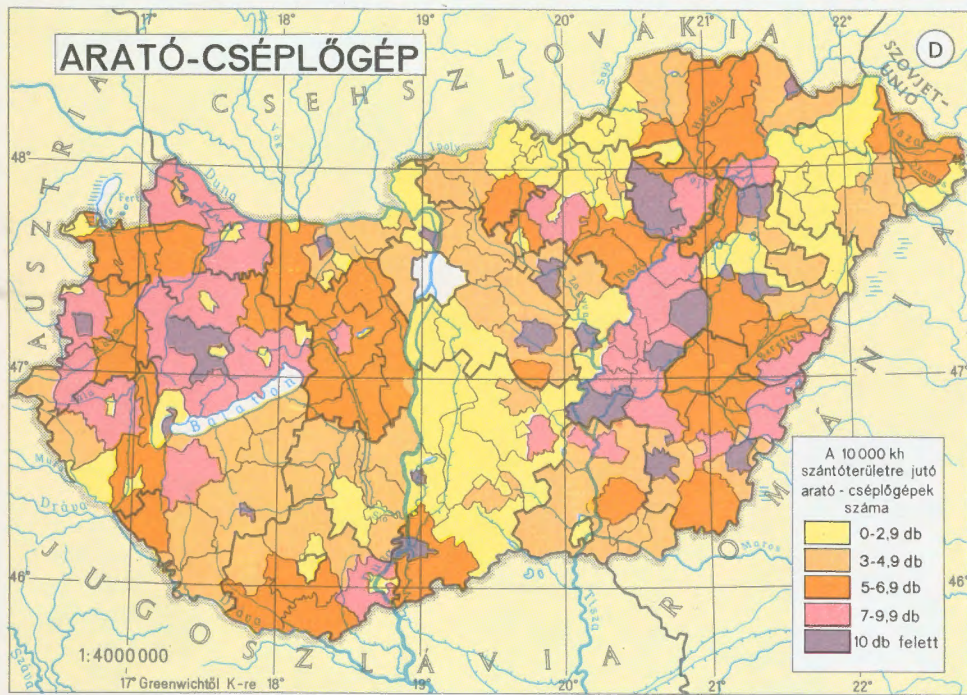
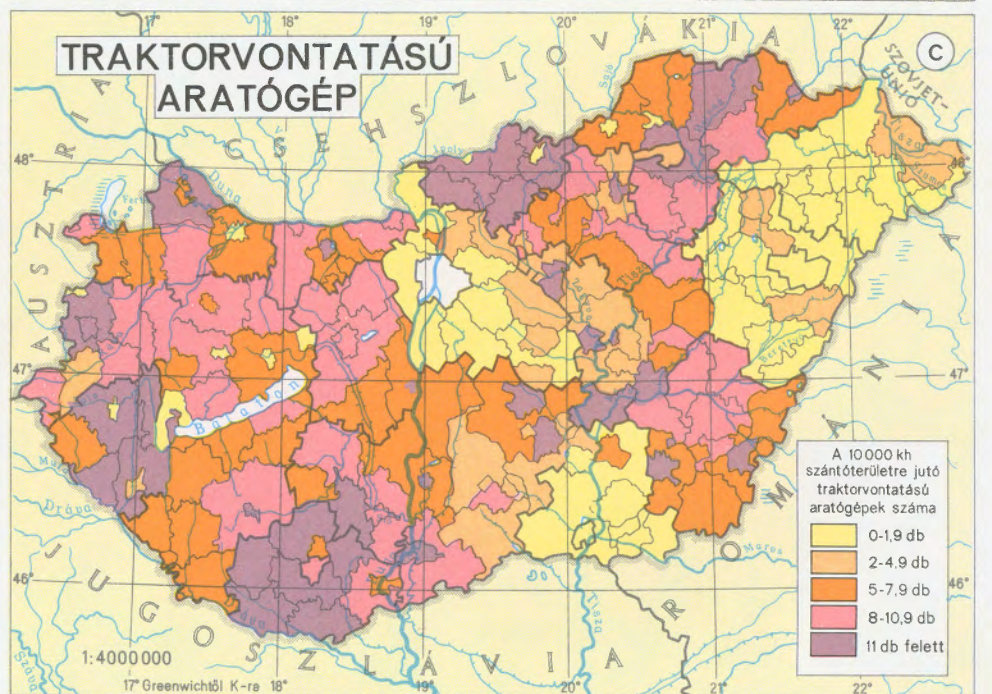
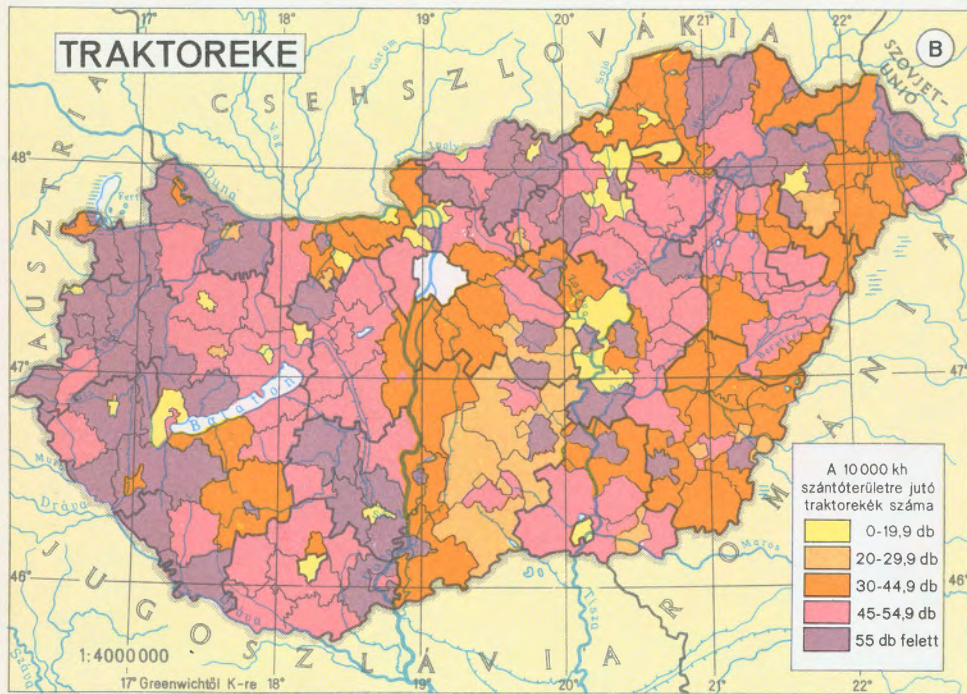
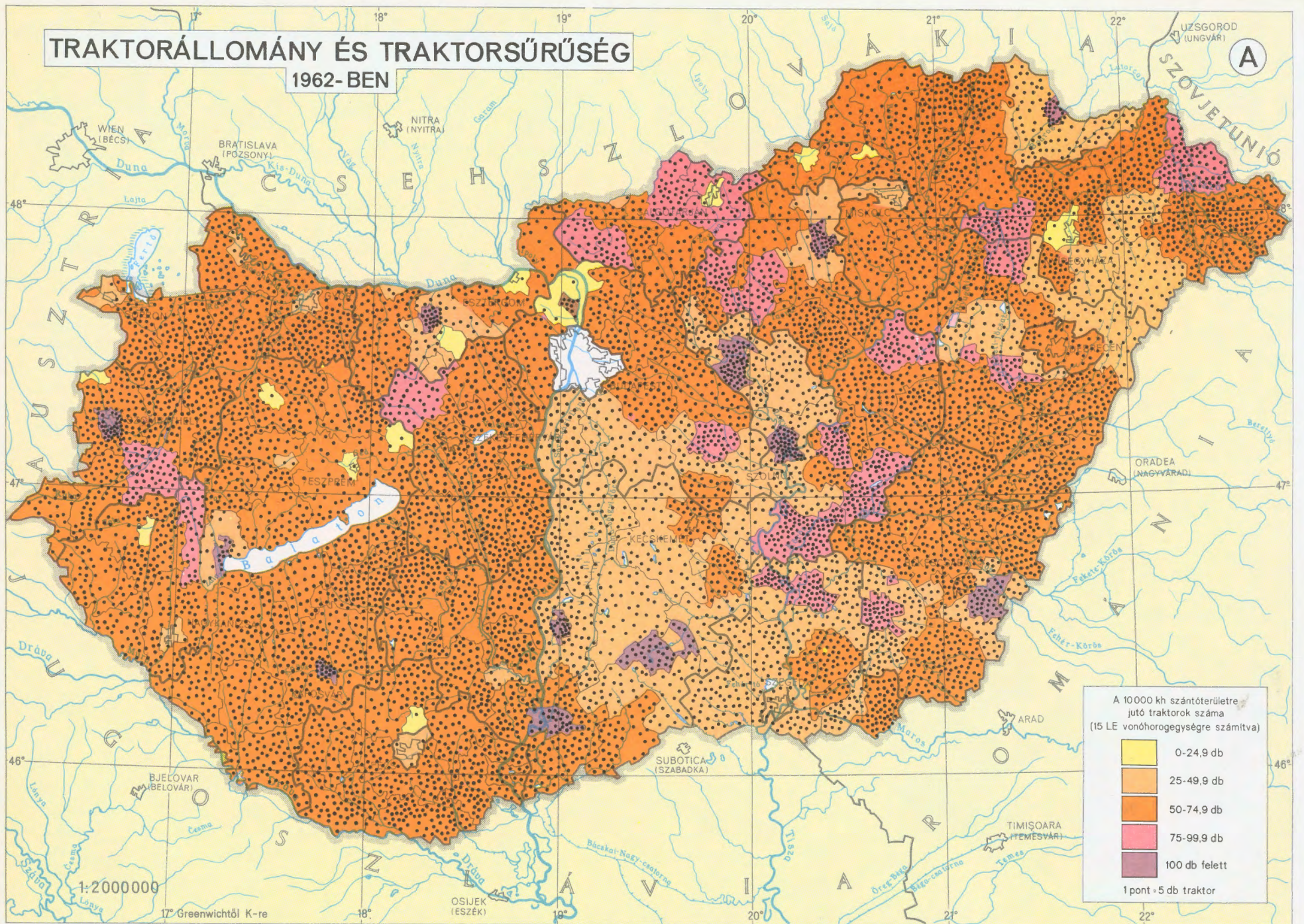
Az erdőgazdaság térképei (a 66—67. oldal) egyrészt az erdőterületek tényleges elhelyezkedését mutatják az erdőgazdaságok határainak megjelölésével, másrészt az egyes jellemző fafajok részesedését tüntetik fel a teljes erdőterület százalékában. A sorozat befejező térképe néhány nagyvad elterjedési területét mutatja be.

Az állattenyésztést az 1963. évi állatszámolás területi adatai alapján szemléltetik a 68—69. oldal térképei az egyes haszonállatok 100 kh szántó-, rét- és legelőterületre számított sűrűségének bemutatásával. A 68. oldal **A** térképe a nagy haszonállatok együttes számát mutatja számosállatban kifejezve. A „számosállat” az egyes állatfajták összehasonlítására szolgáló egység, amely kb. 500 kg élősúlynak felel meg. Az állattenyésztési térképsorozatban találjuk az állategészségüggyel foglalkozó térképet is.

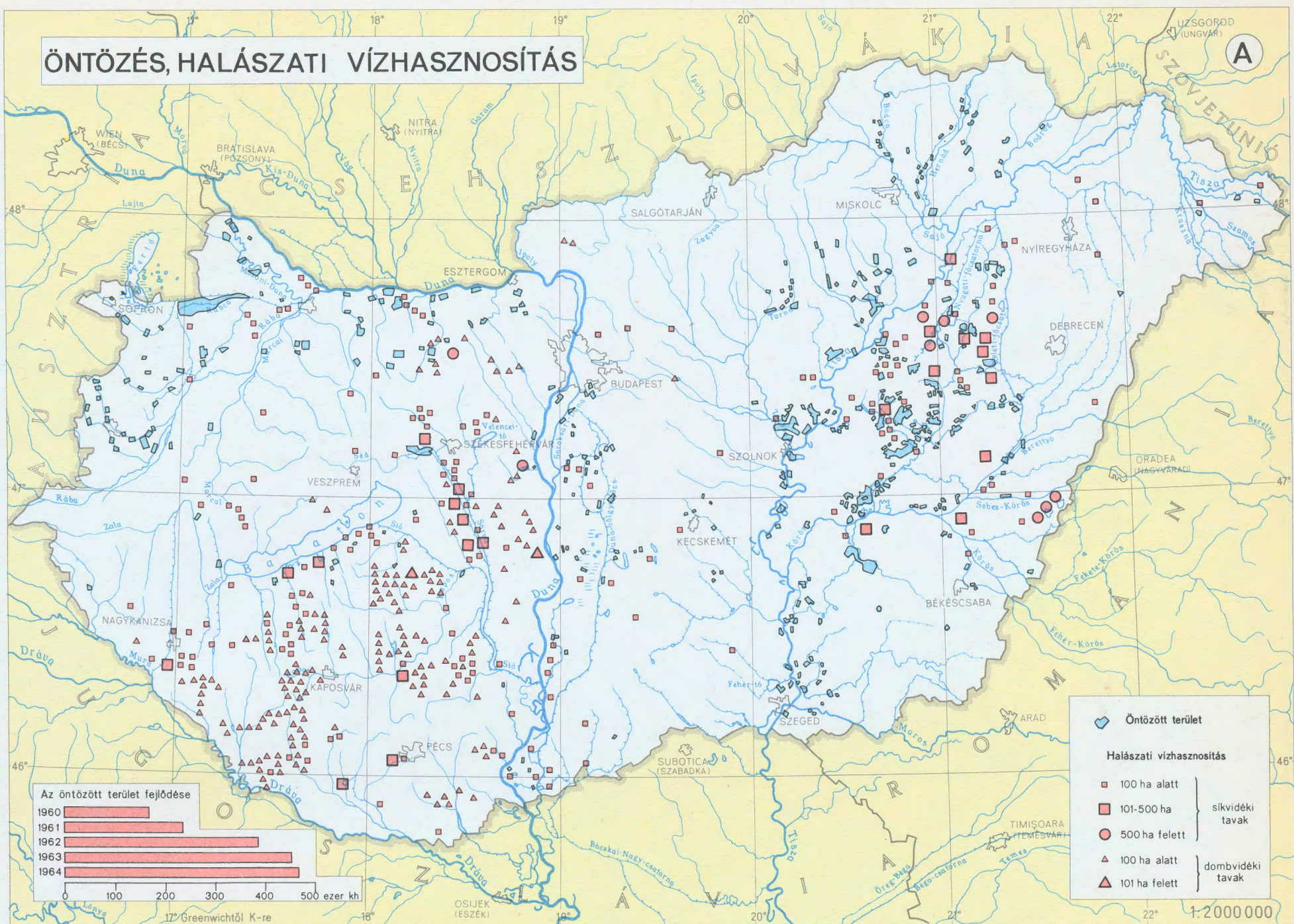
A mezőgazdasági térképrendszer befejező része (a 70—71. oldal térképei) a mezőgazdasági termények felvásárlásával megyei részletezésben foglalkozik. A főbb terményeket természetes mértékegységben, az összes felvásárlás értékét forintban közli. A térképek megkülönböztetik a tanácsi szektortól és az állami gazdaságoktól az állati- és növényi termékekből származó felvásárlást.

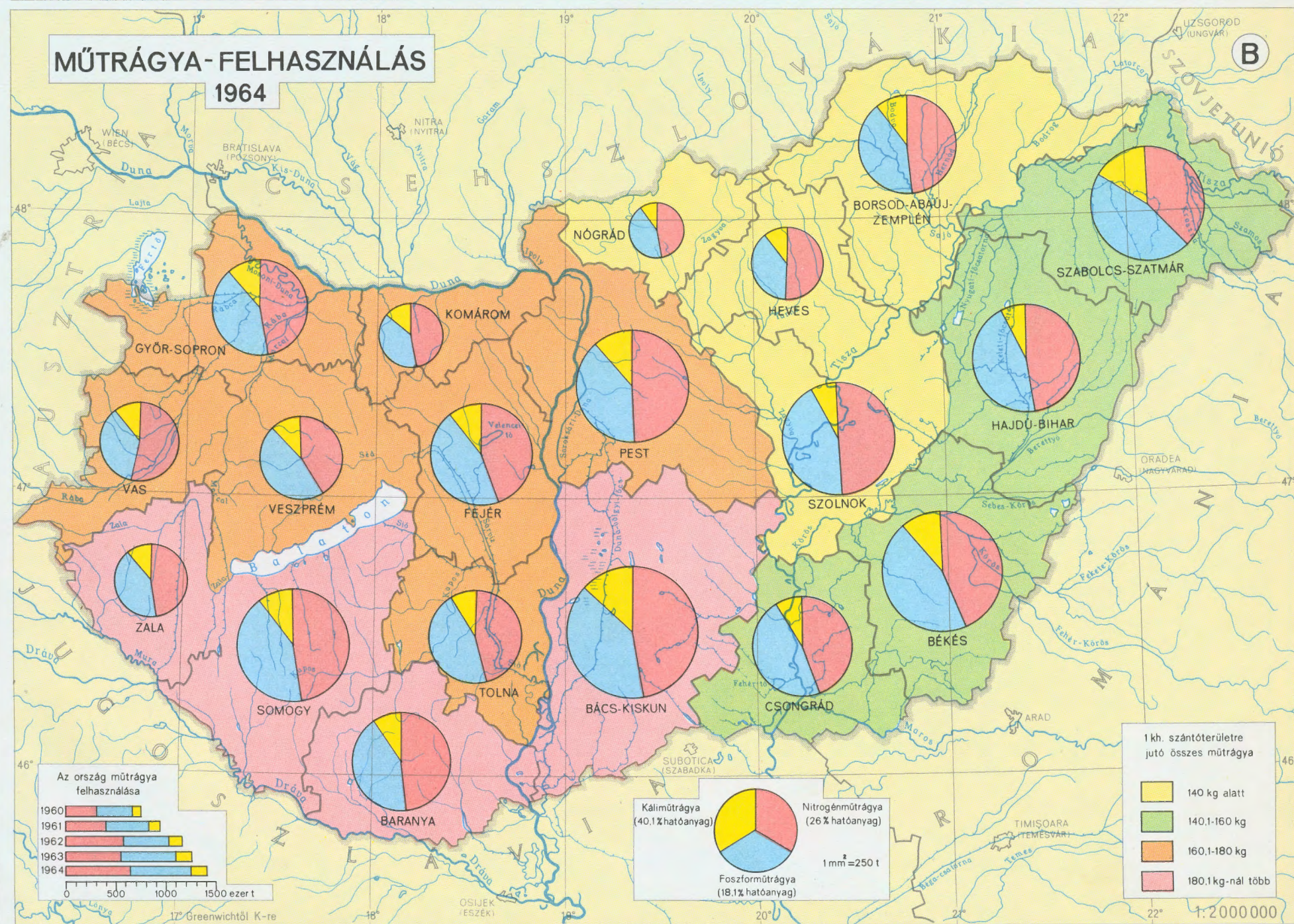

ÖNTÖZÉS, HALÁSZATI VÍZHASZNOSÍTÁS

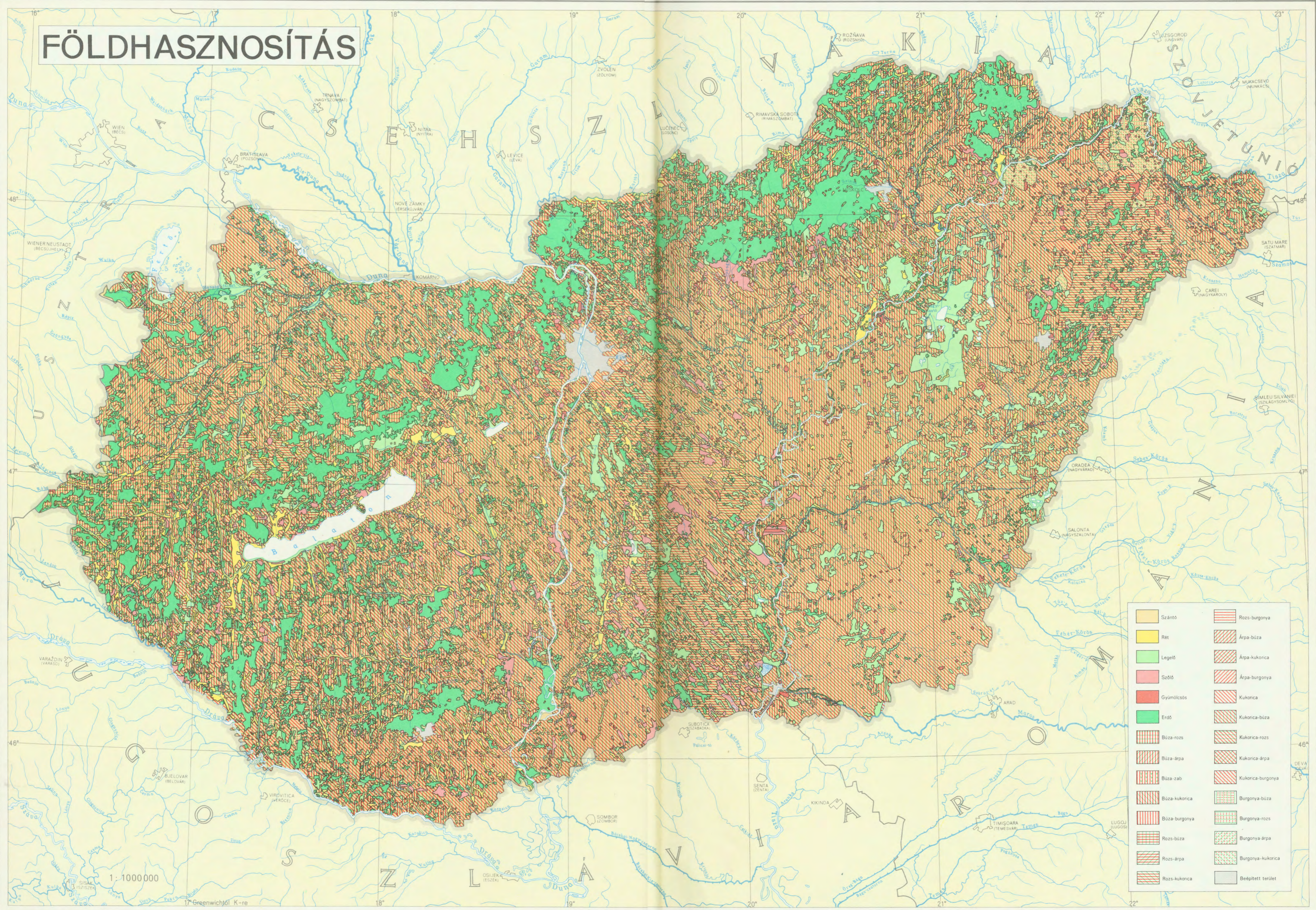

MŰTRÁGYA-FELHASZNÁLÁS

1964

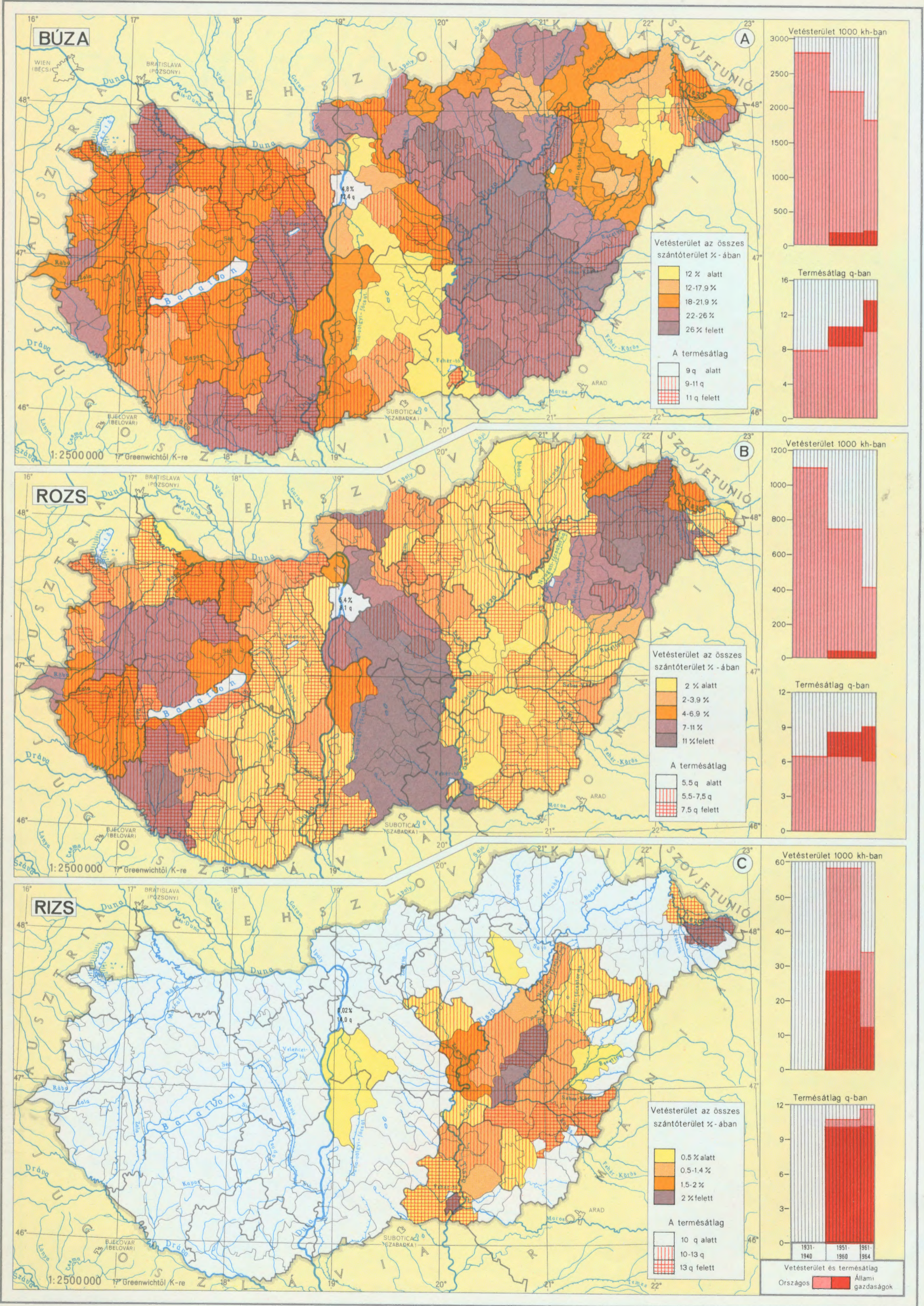

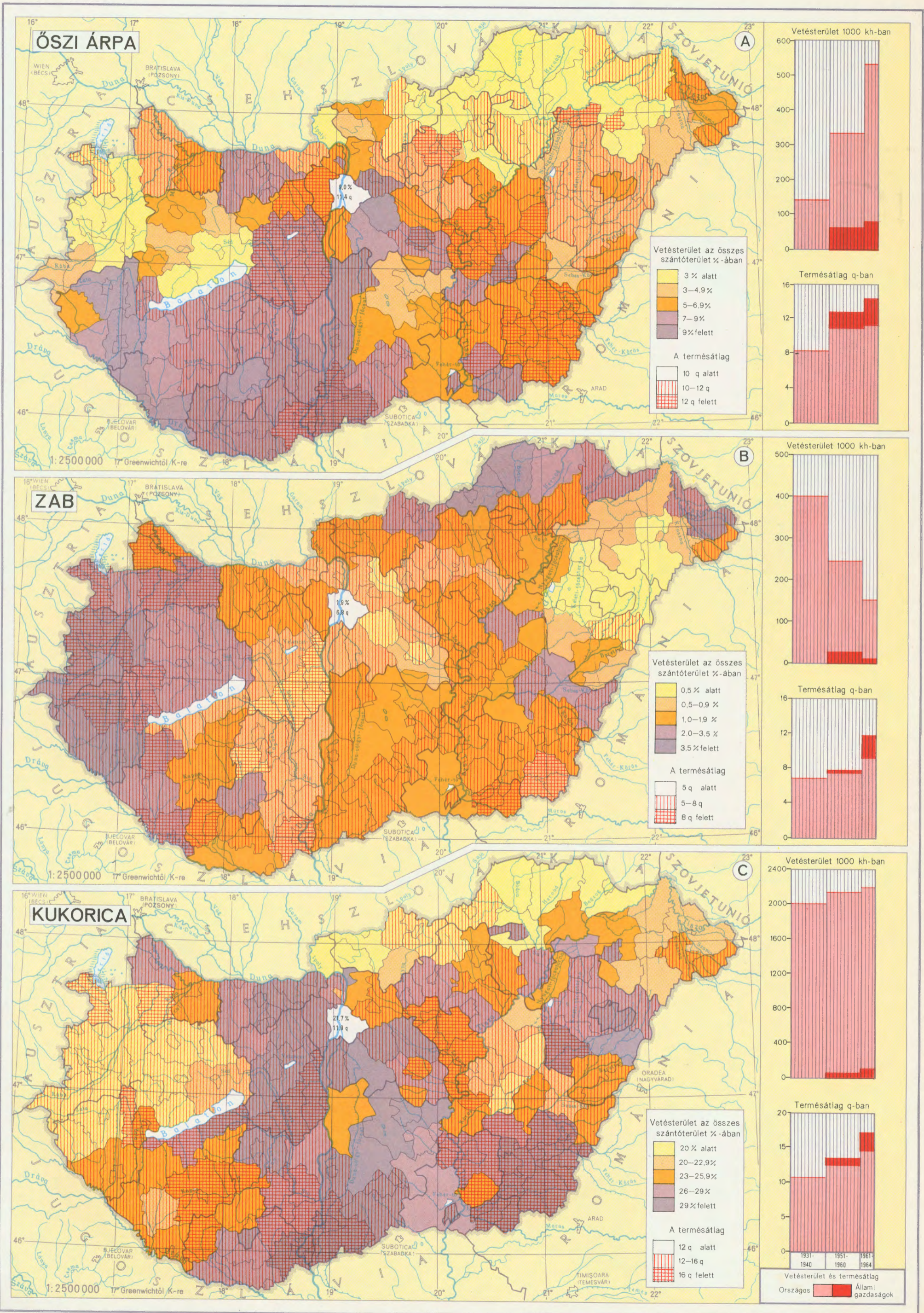
FÖLDHASZNOSÍTÁS

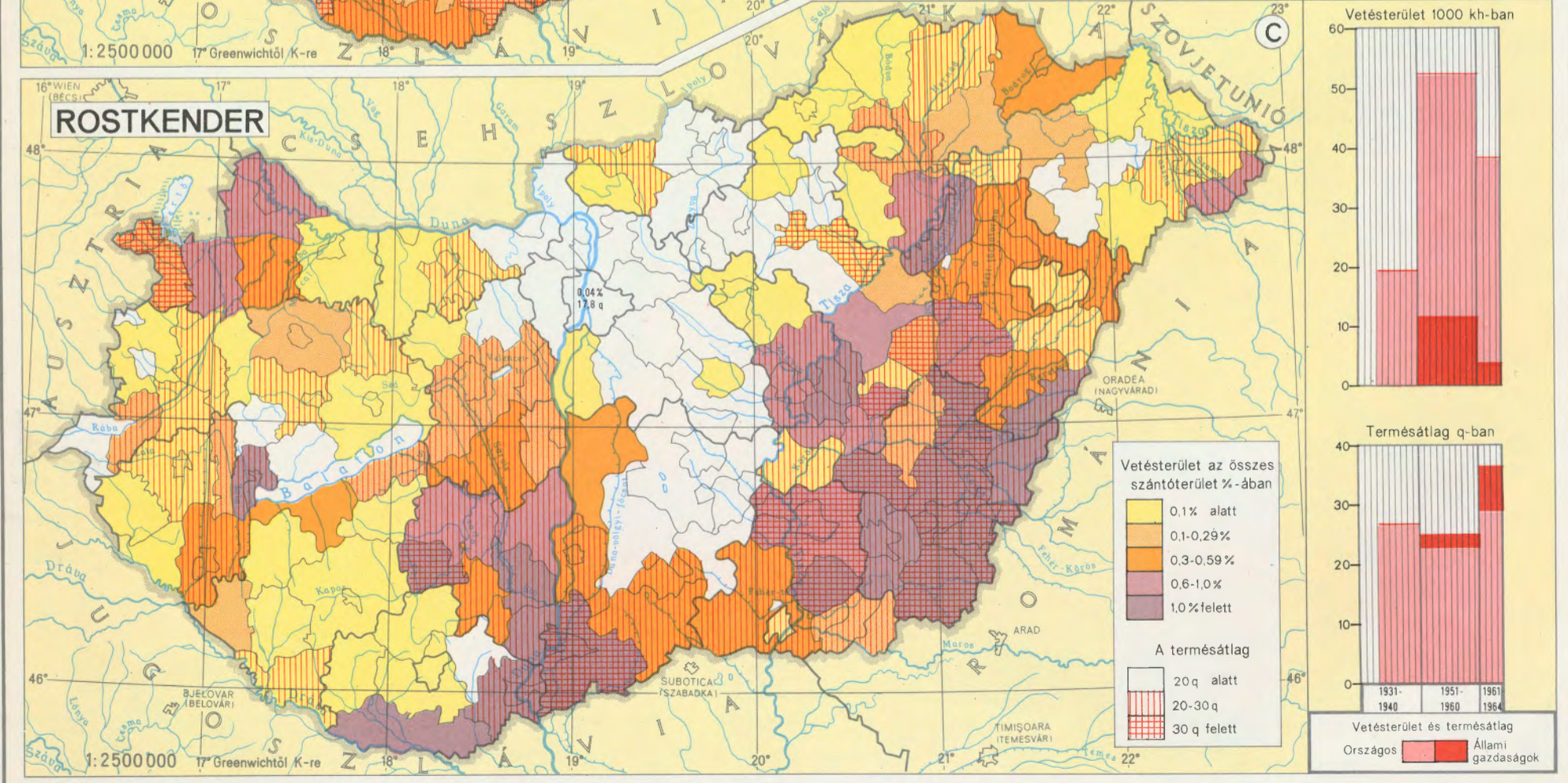
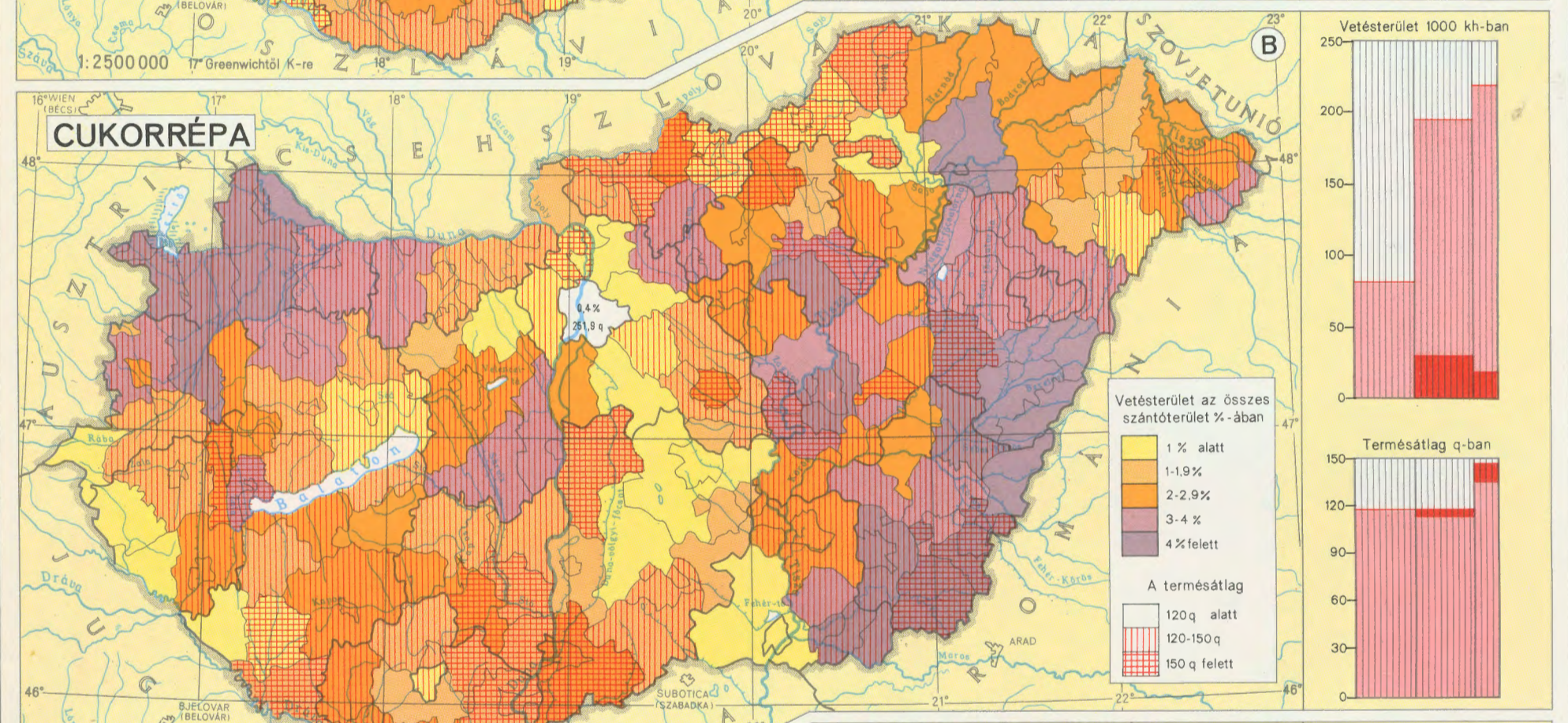
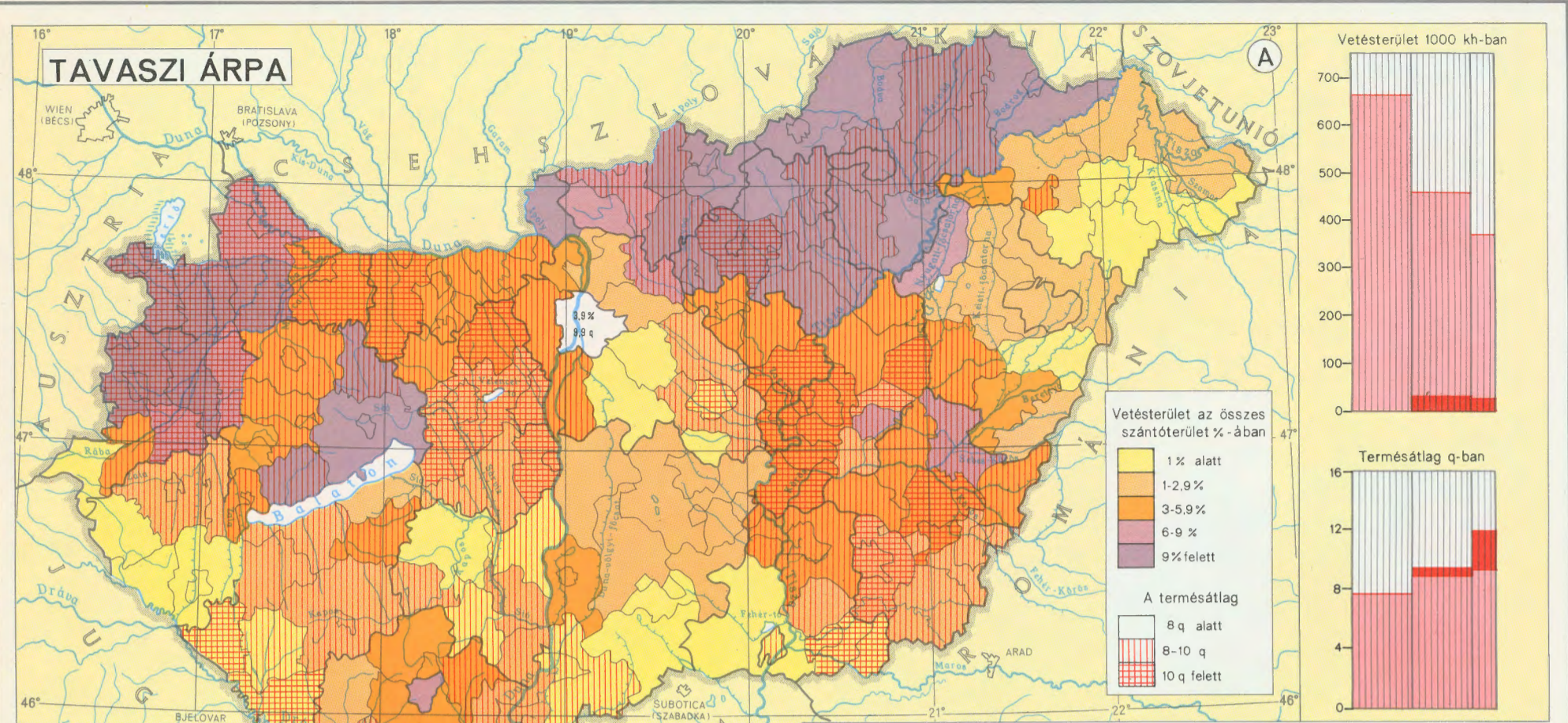
	Szántó		Rozs-burgonya
	Ret		Árpa-búza
	Legelő		Árpa-kukorica
	Szőlő		Árpa-burgonya
	Gyümölcsös		Kukorica
	Erdő		Kukorica-búza
	Búza-rozs		Kukorica-rozs
	Búza-árpa		Kukorica-árpa
	Búza-zab		Kukorica-burgonya
	Búza-kukorica		Burgonya-búza
	Búza-burgonya		Burgonya-rozs
	Rozs-búza		Burgonya-árpa
	Rozs-árpa		Burgonya-kukorica
	Rozs-kukorica		Béepített terület

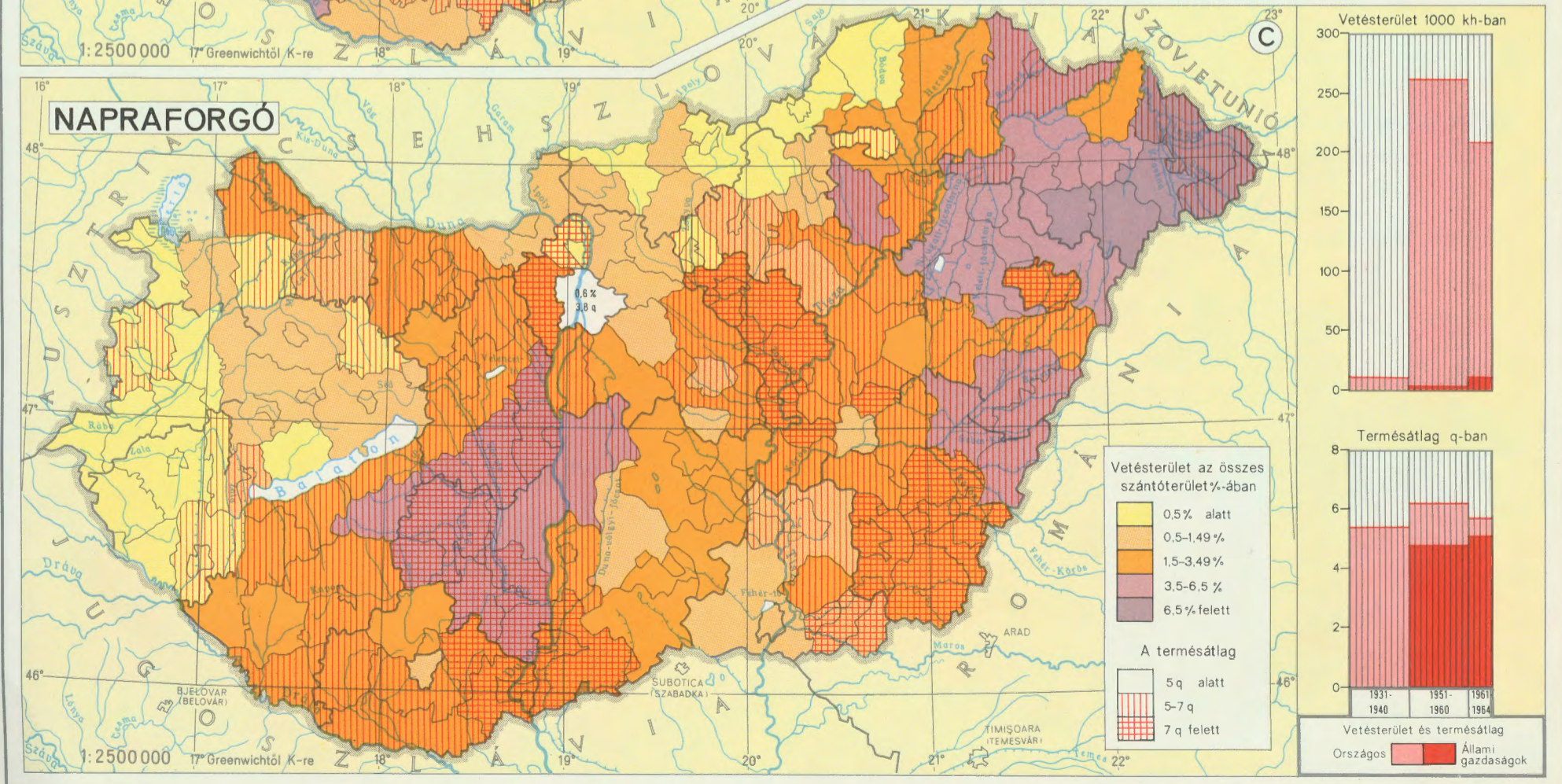
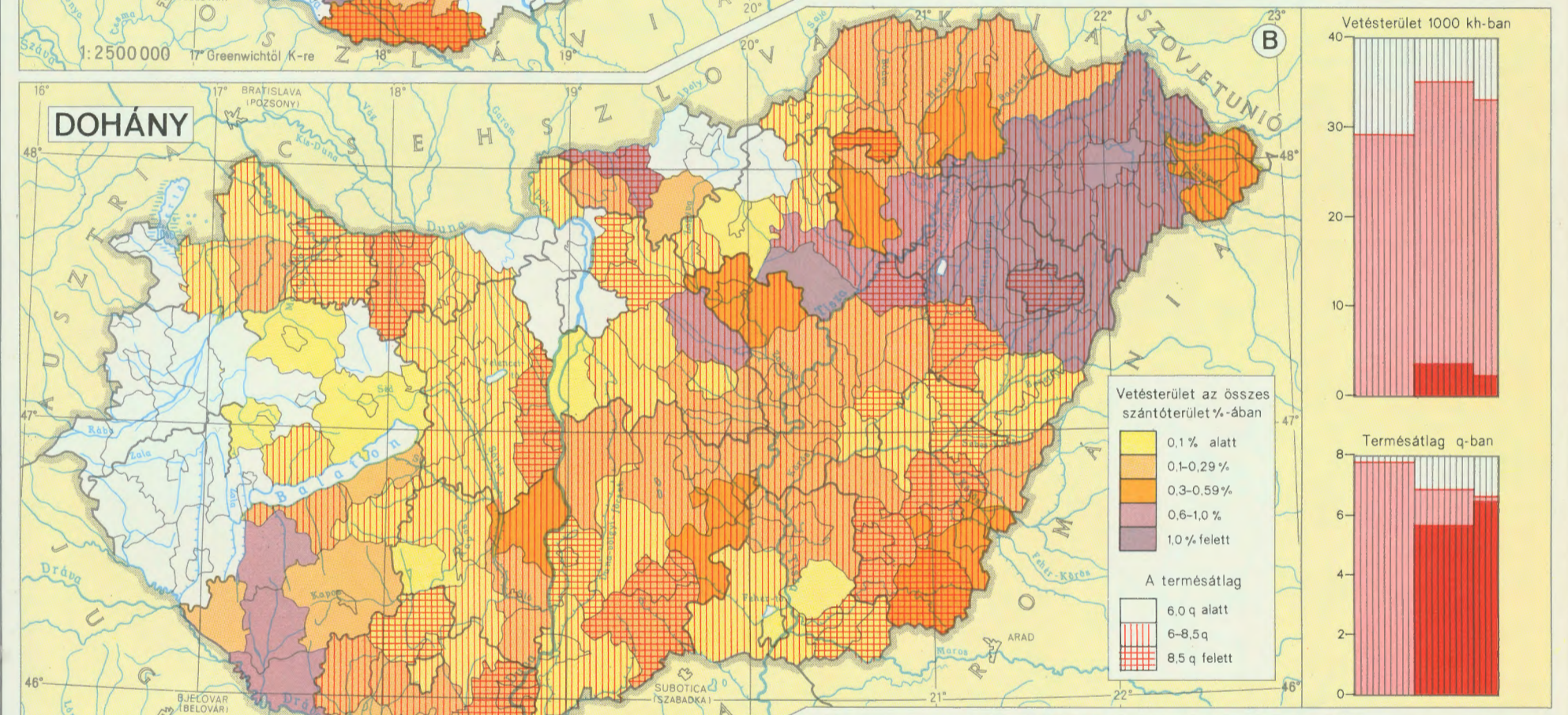
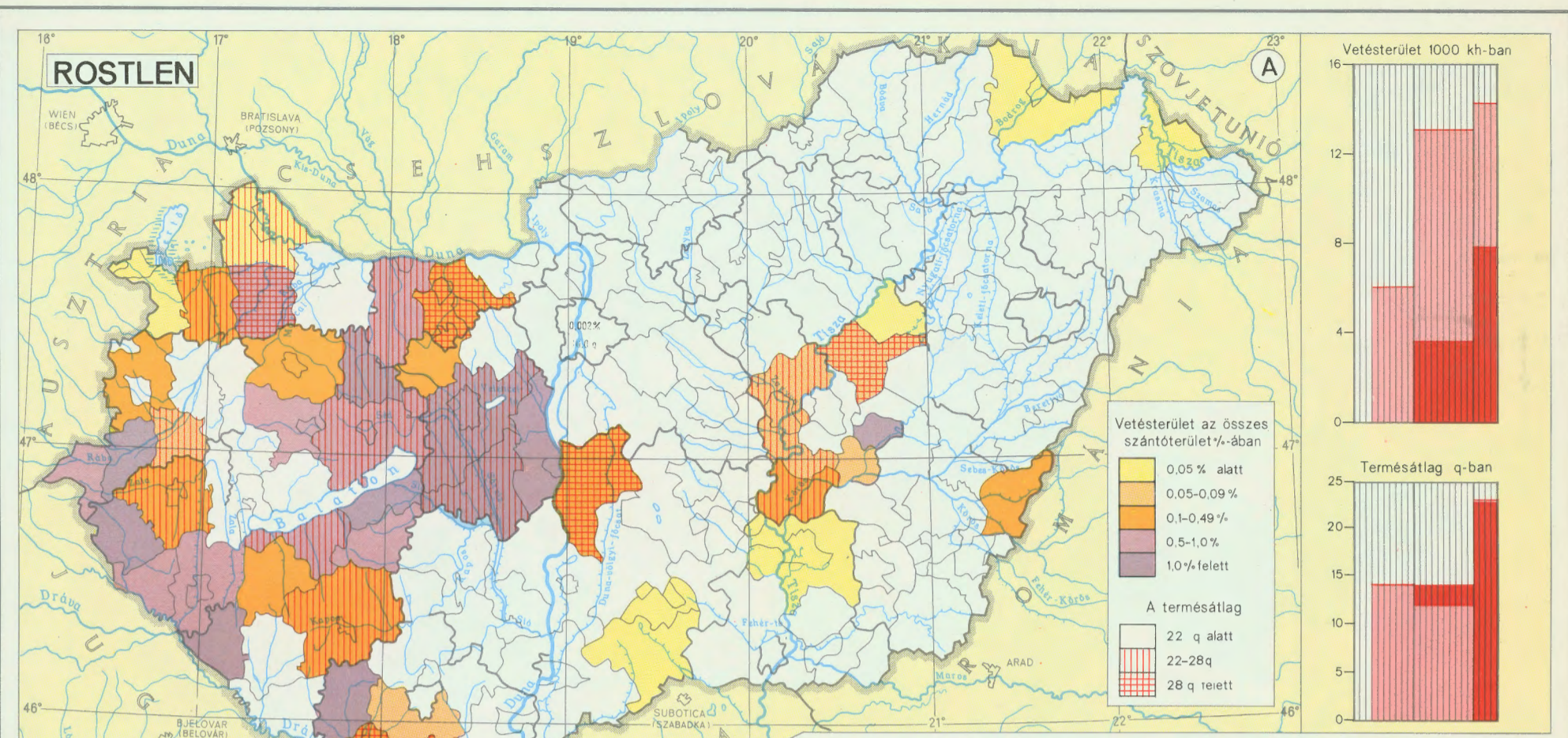
1:1000000

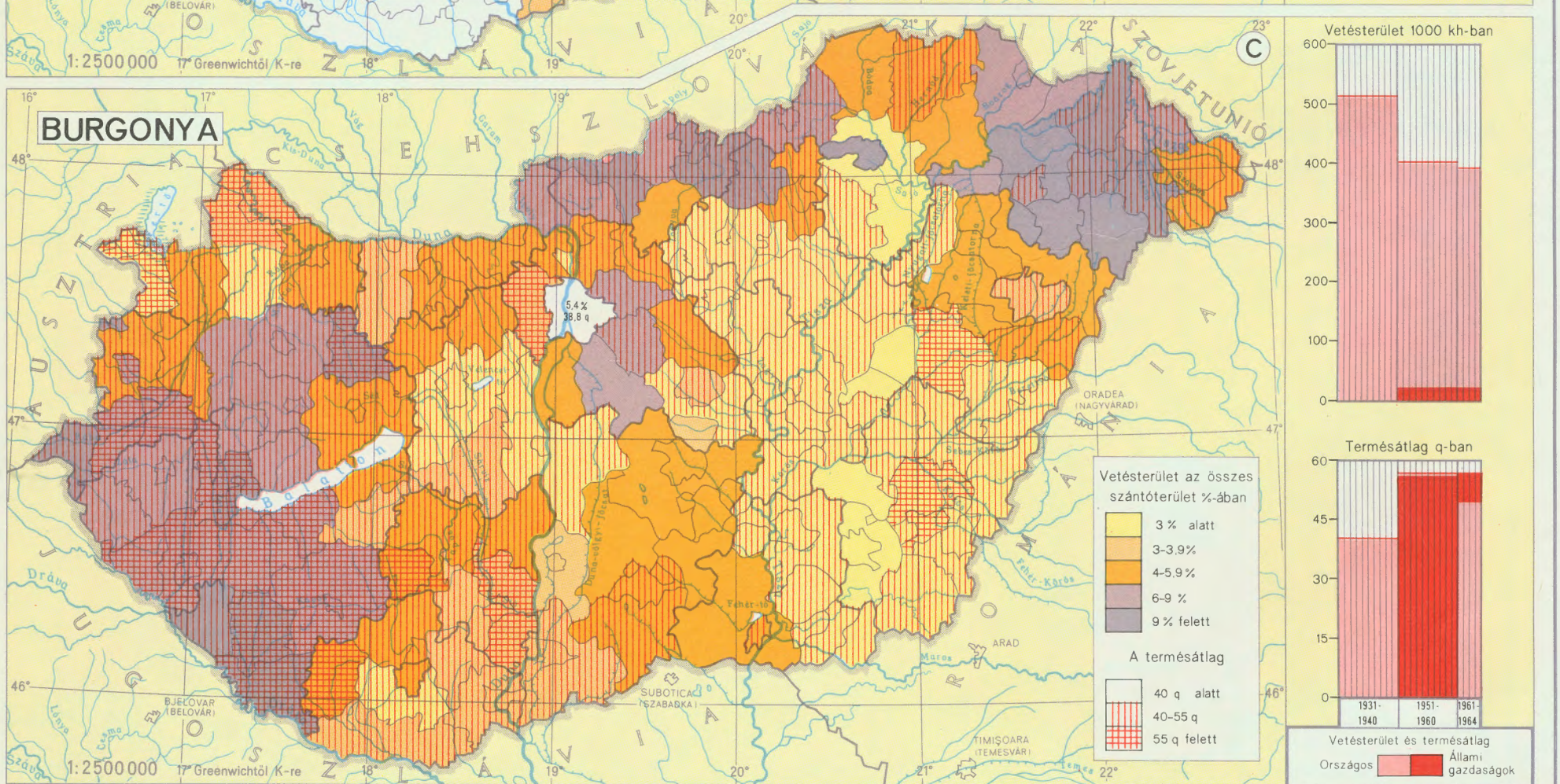
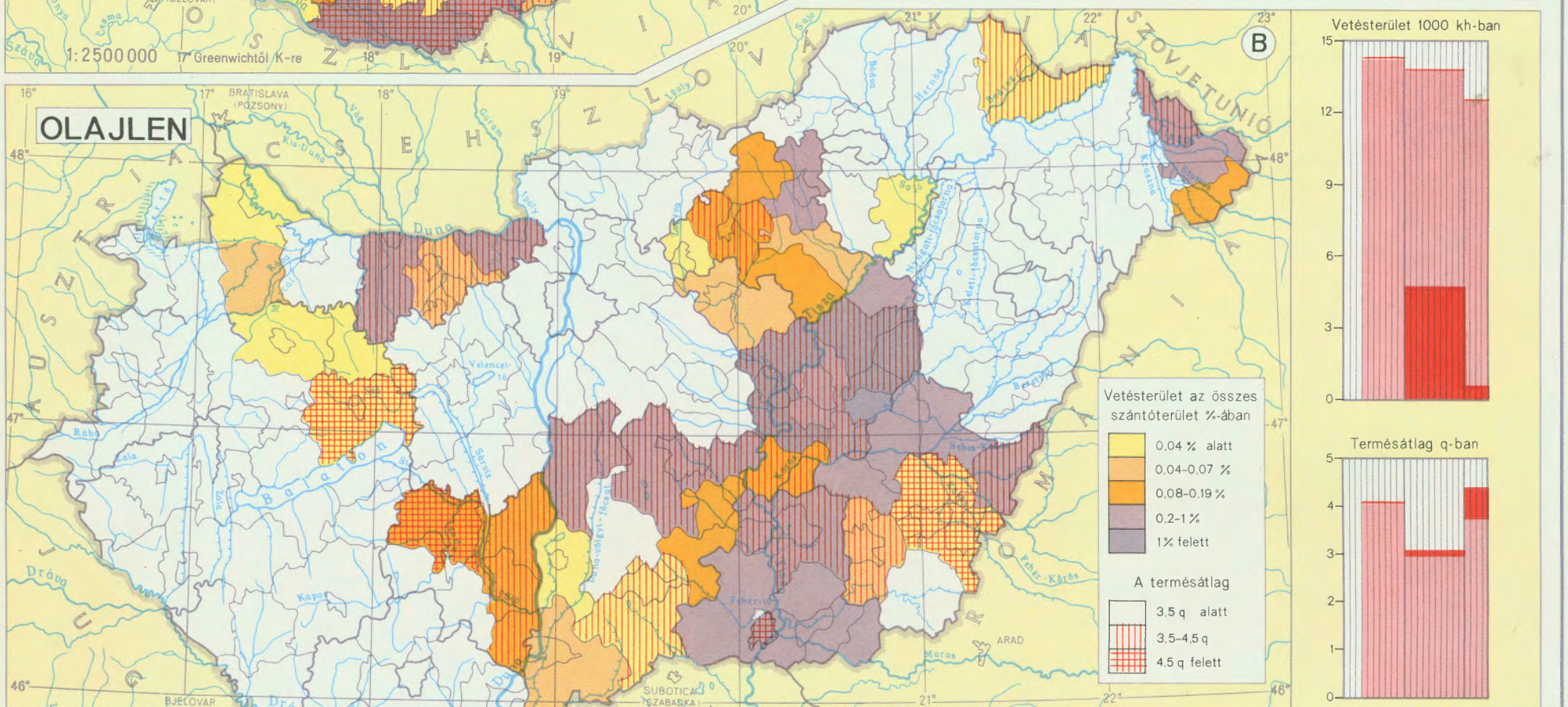
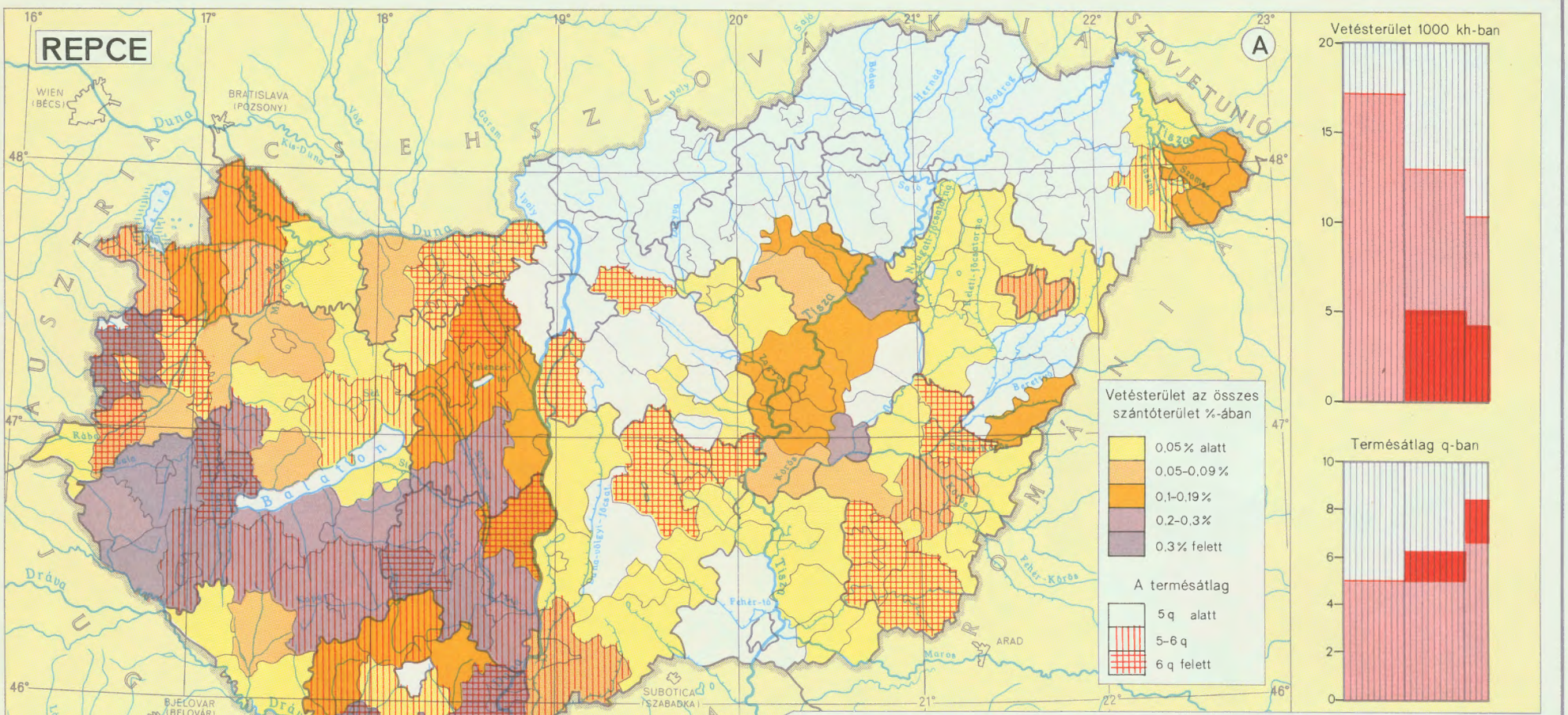

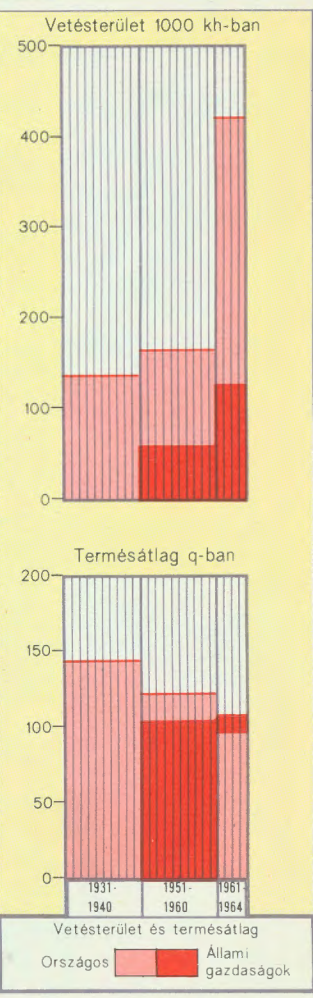
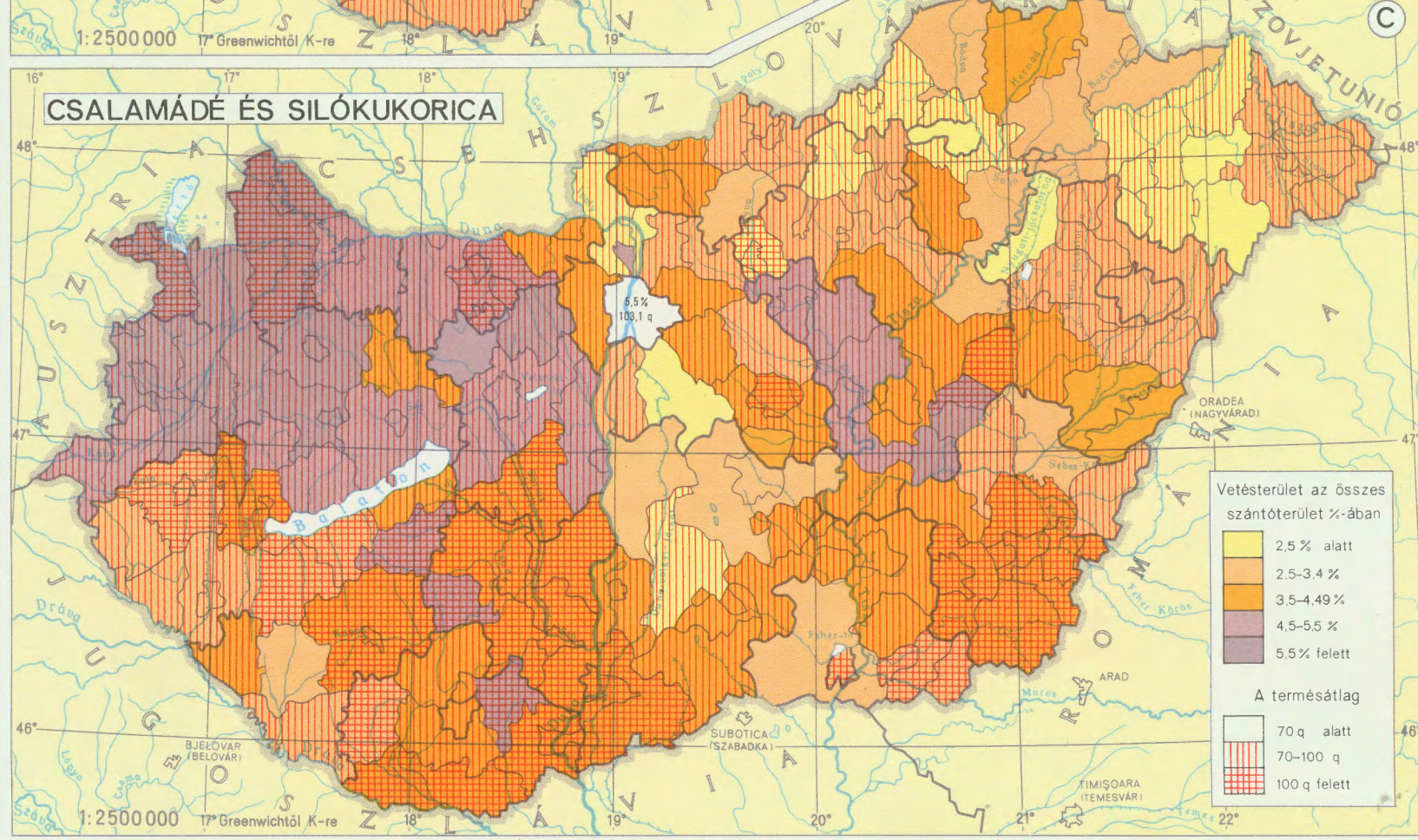
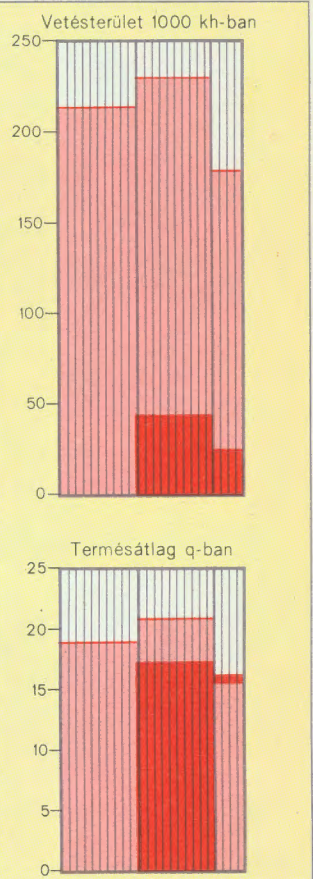
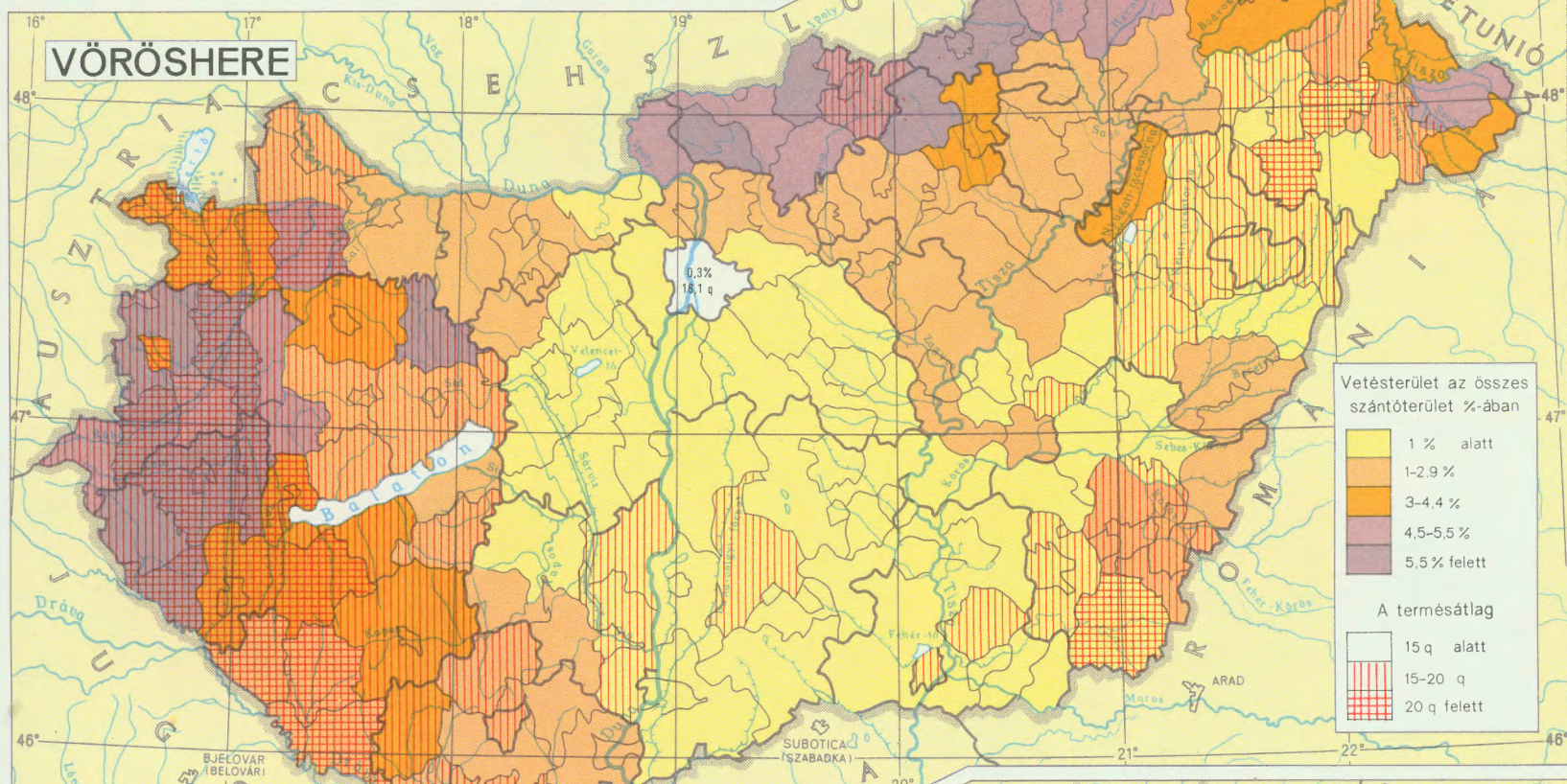
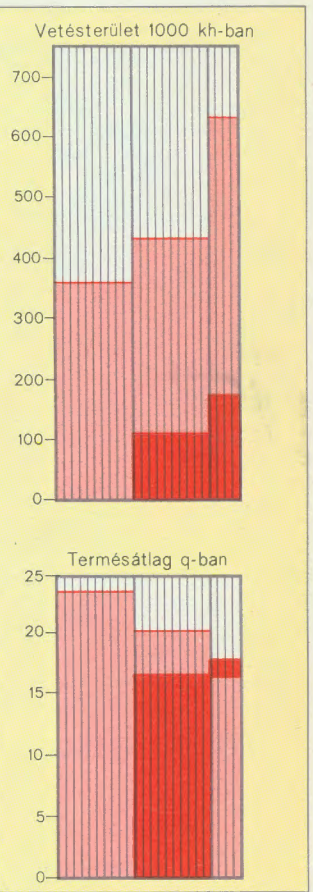
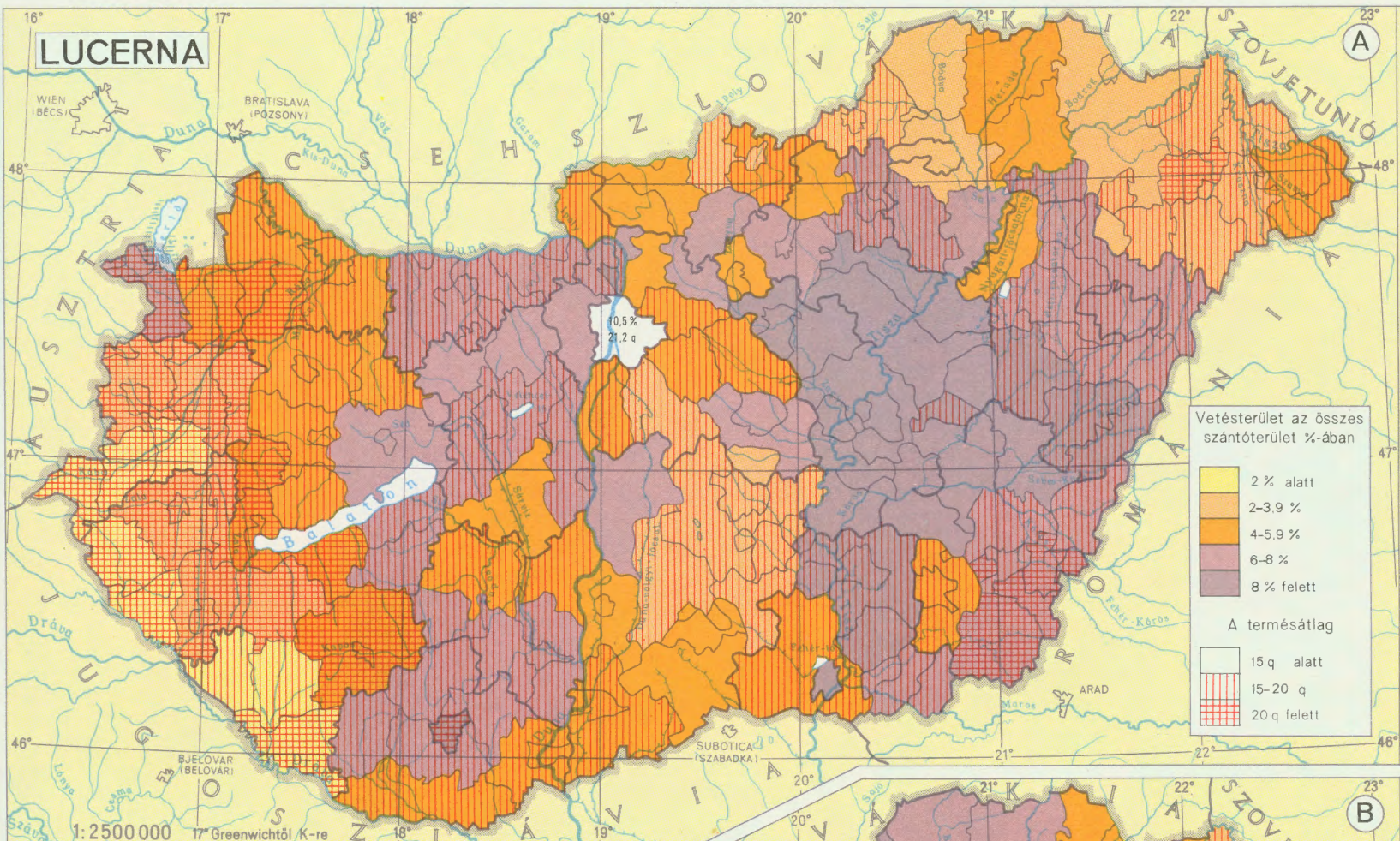

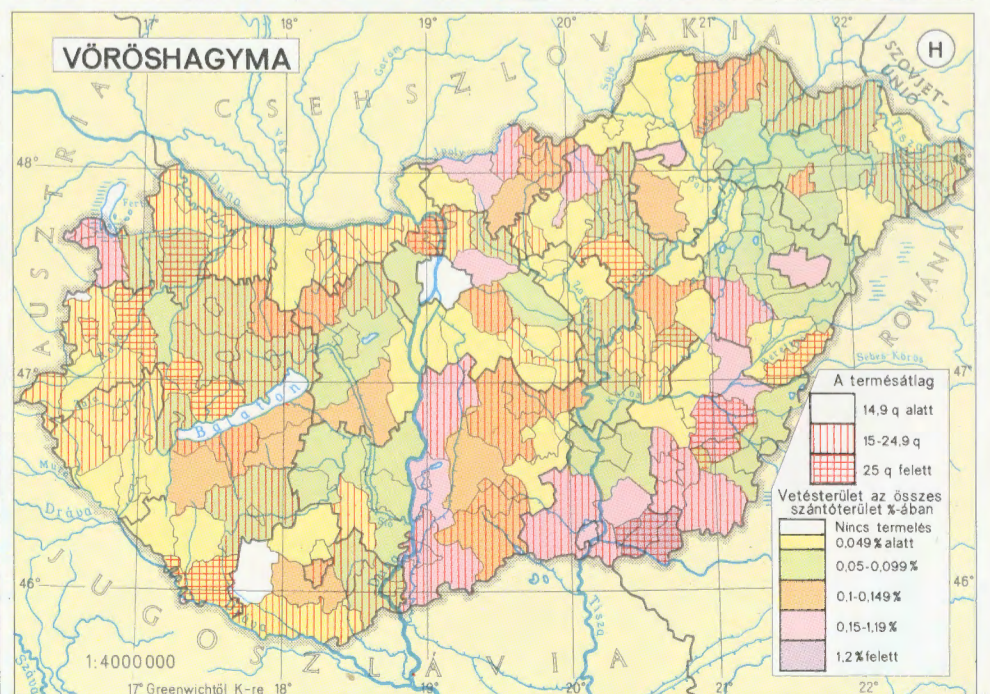
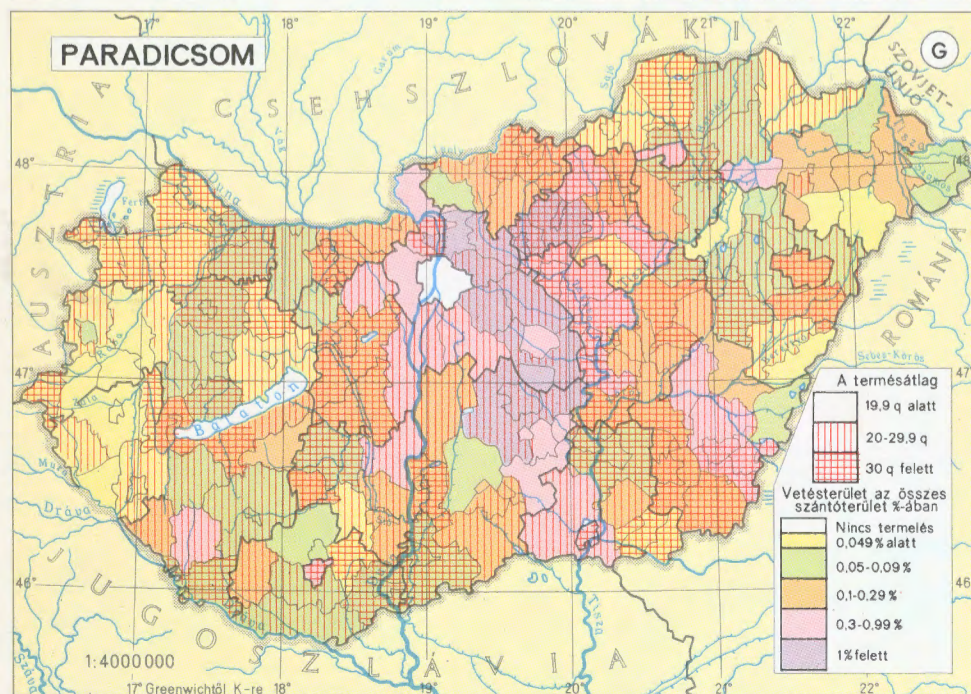
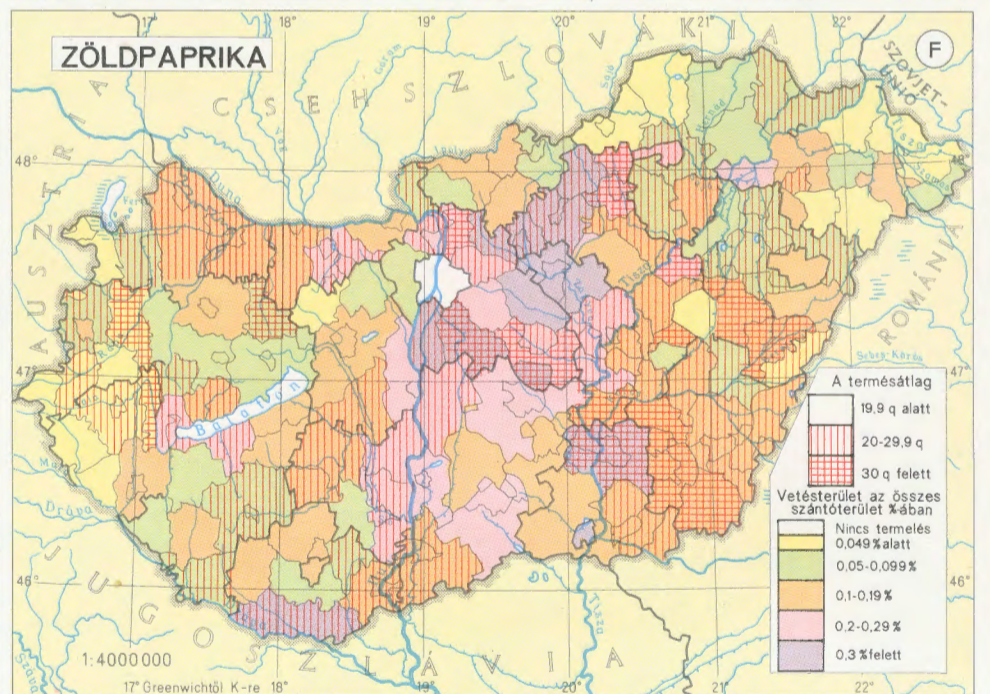
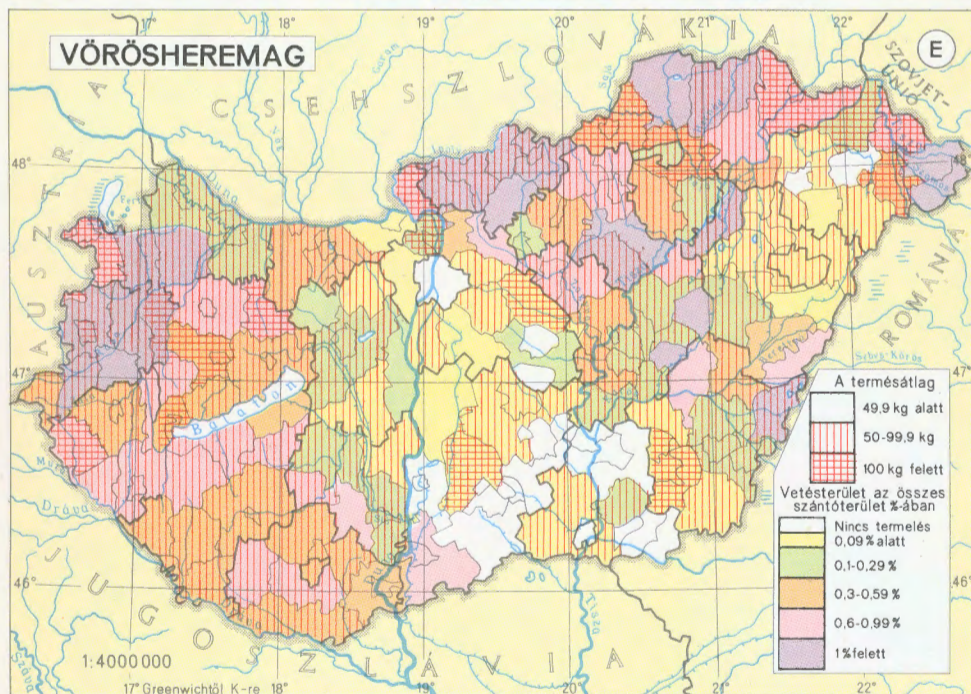
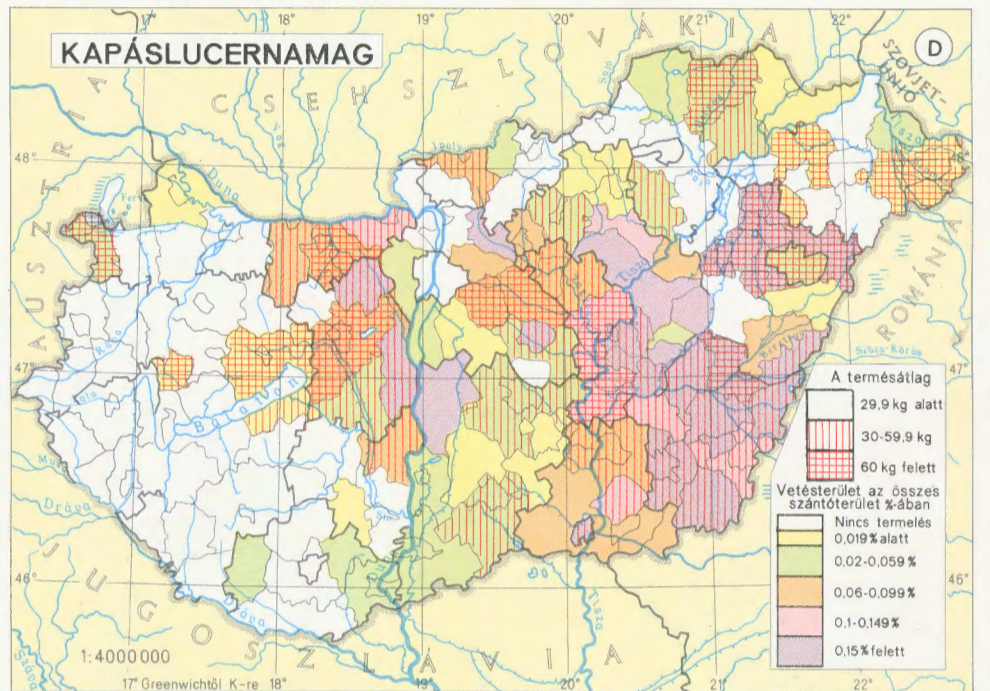
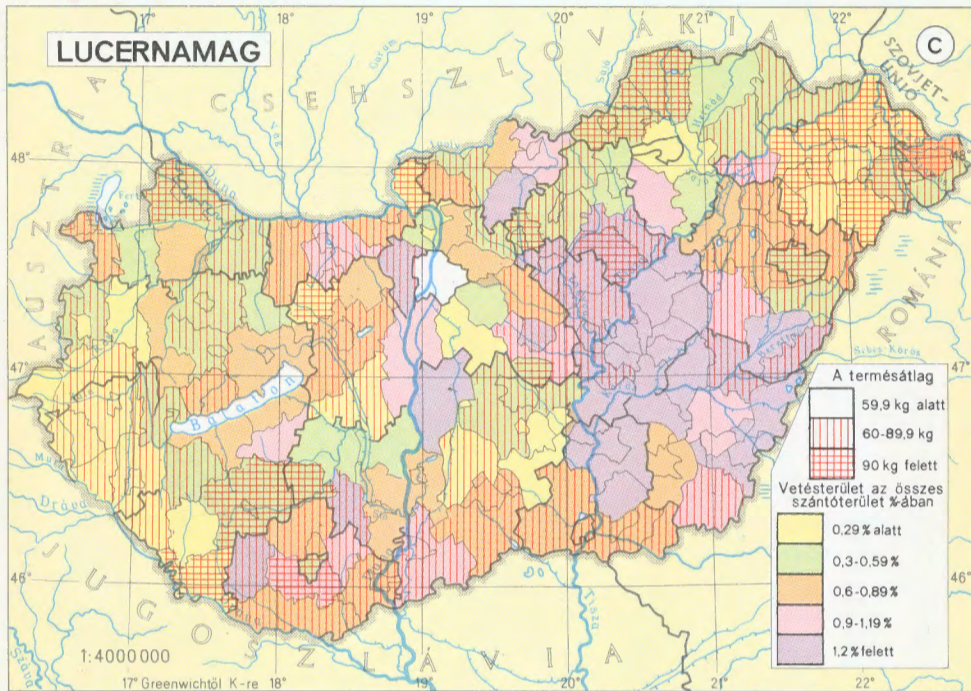
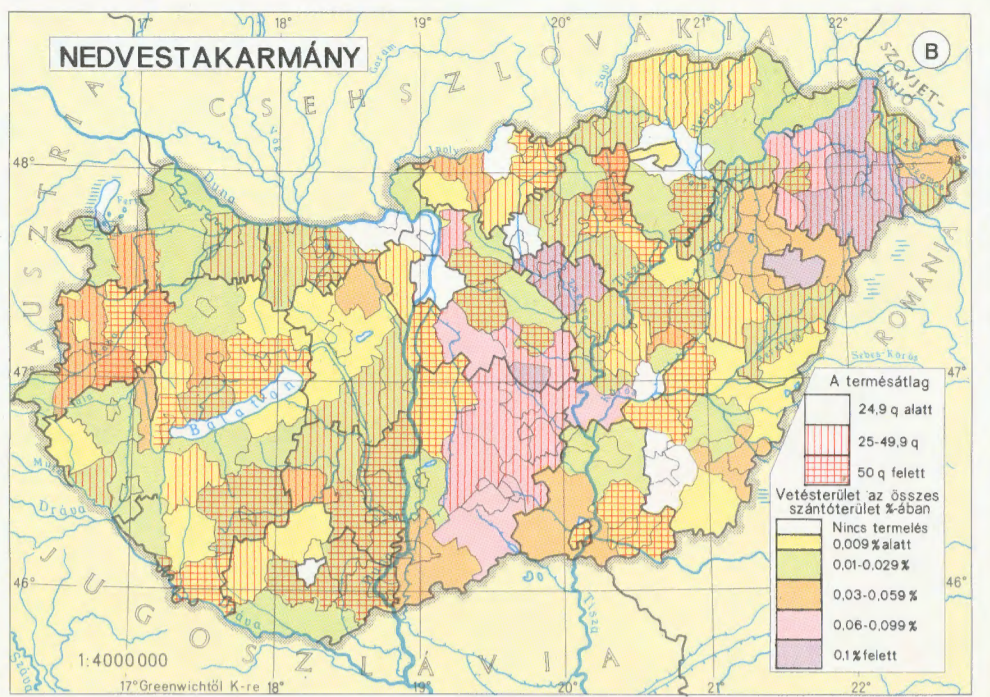
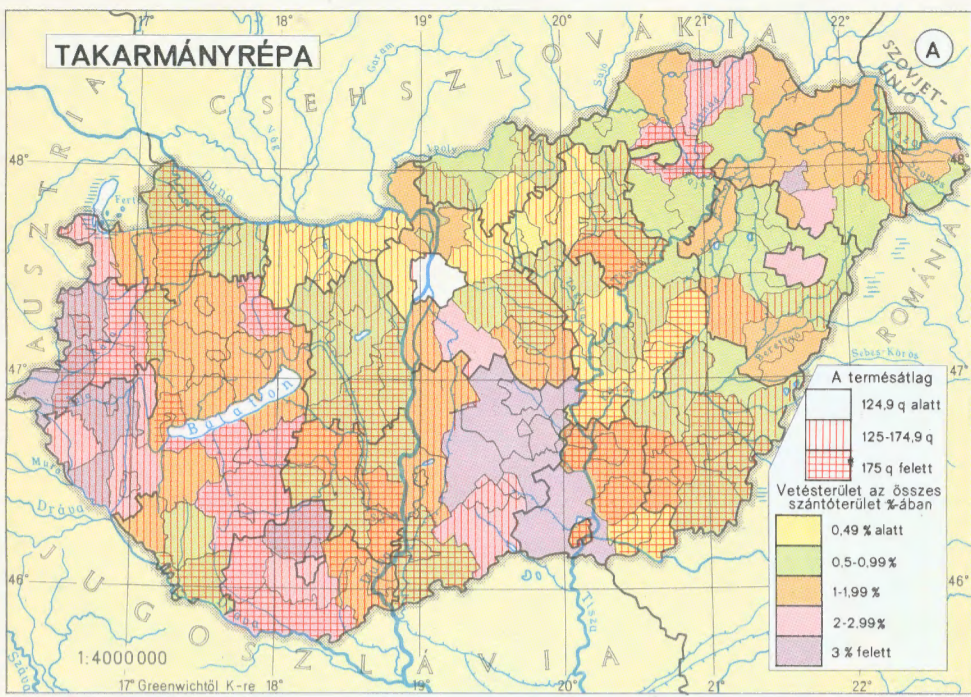

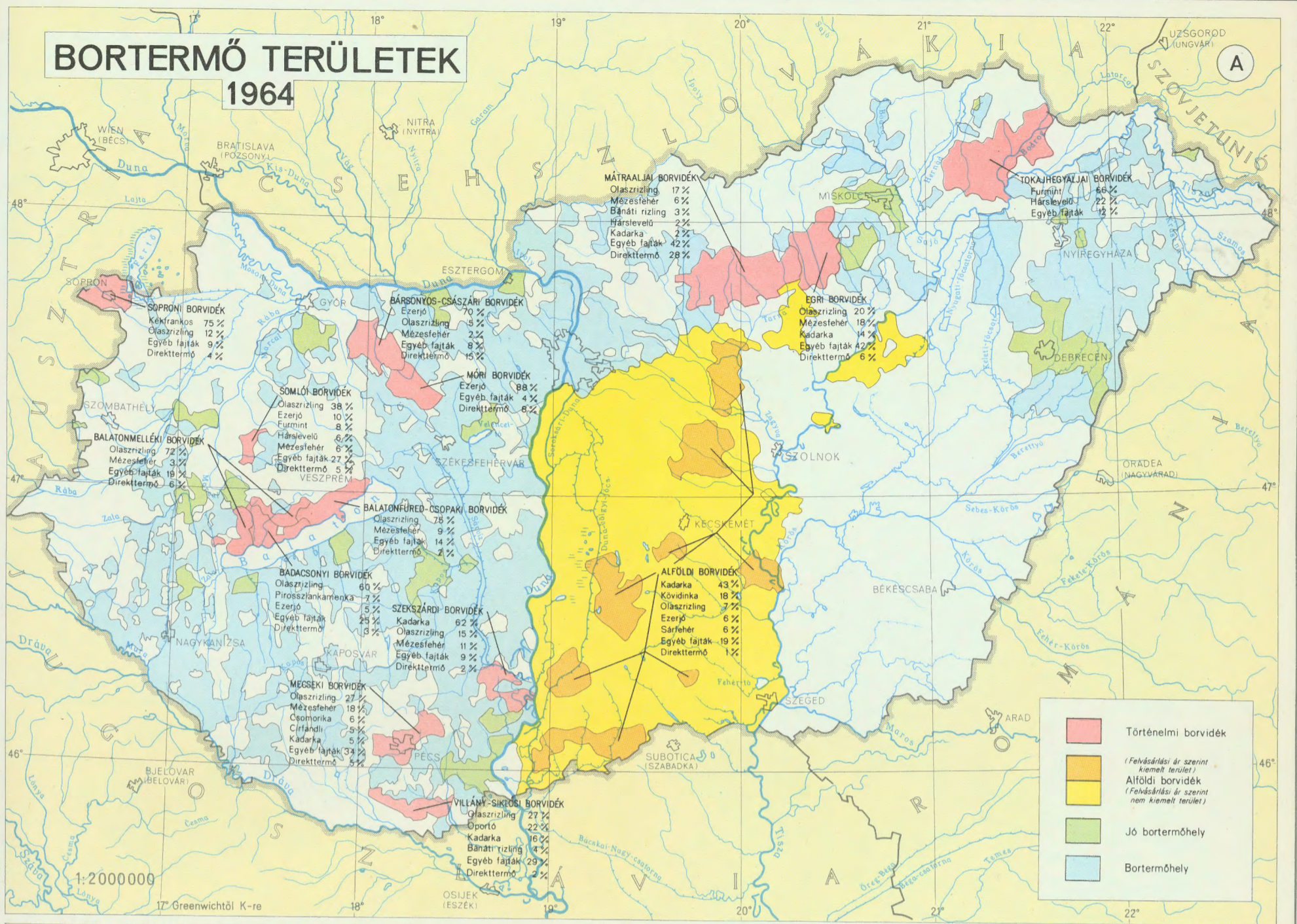

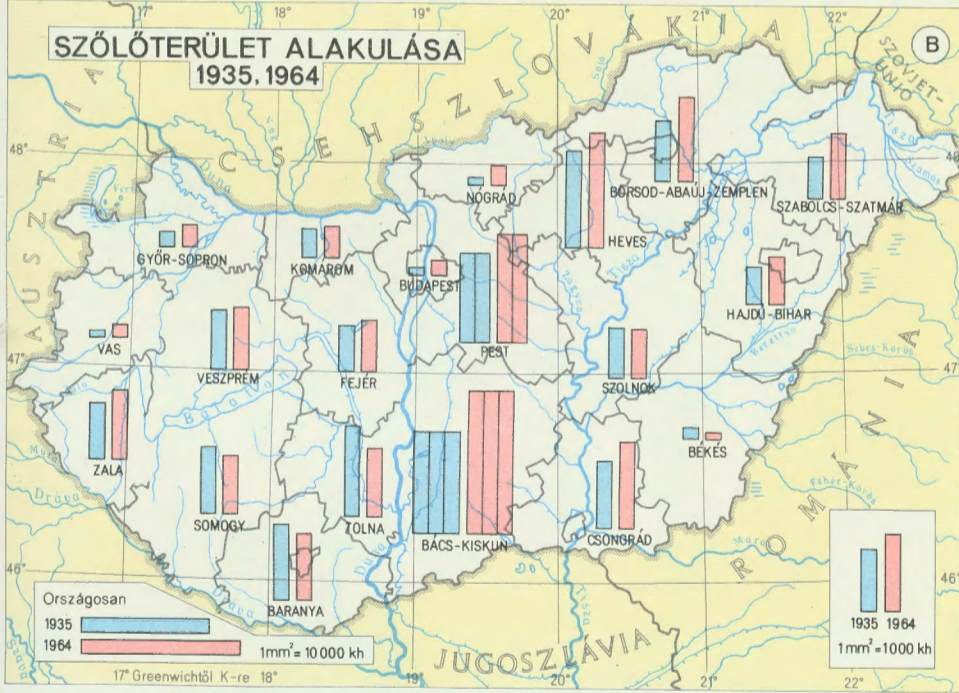
BORTERMŐ TERÜLETEK

1964

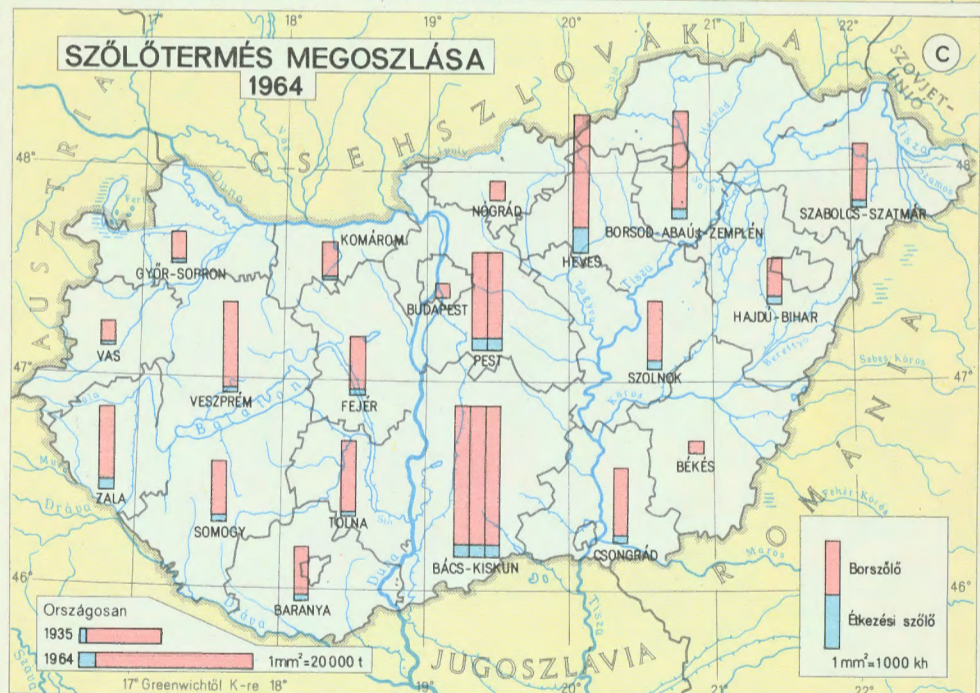
SZŐLŐTERÜLET ALAKULÁSA

1935, 1964

SZŐLŐTERMÉS MEGOSZTLÁSA

1964

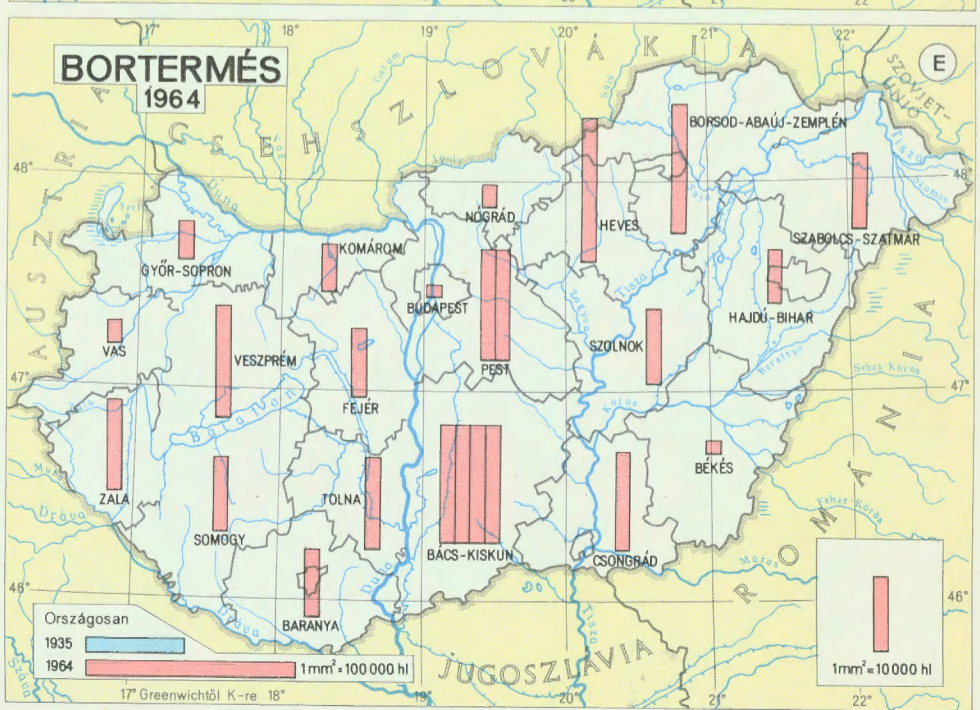
SZŐLŐTERMÉSÁTLAG

1964

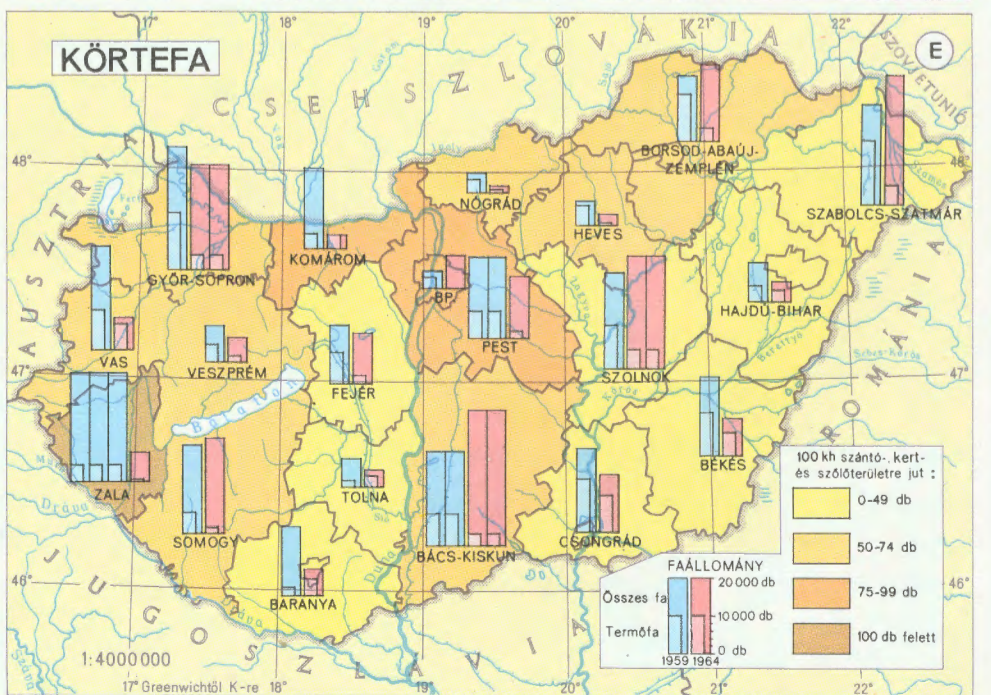
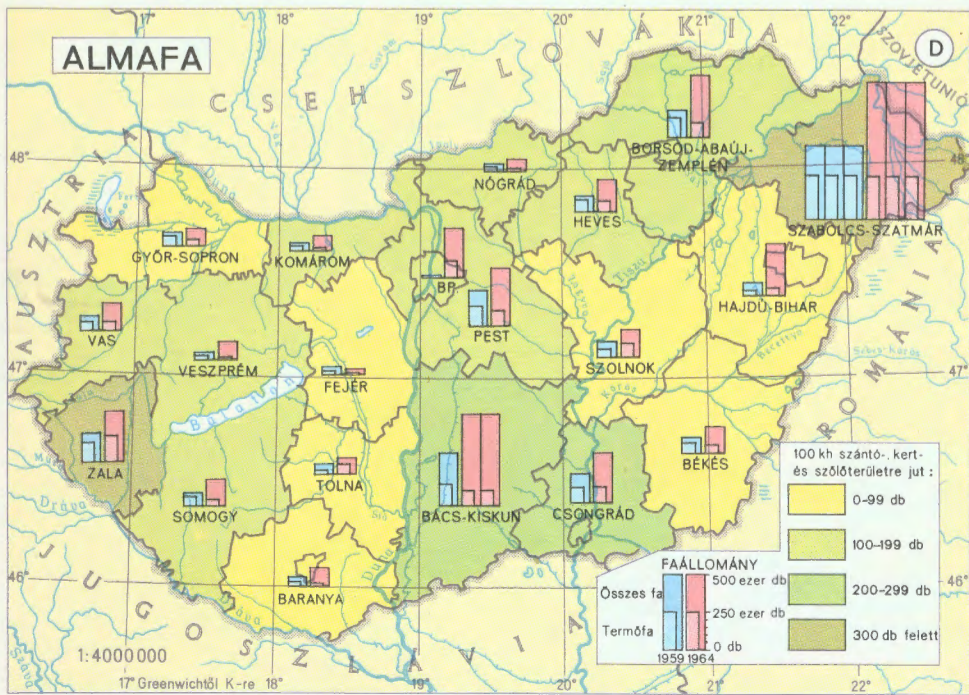
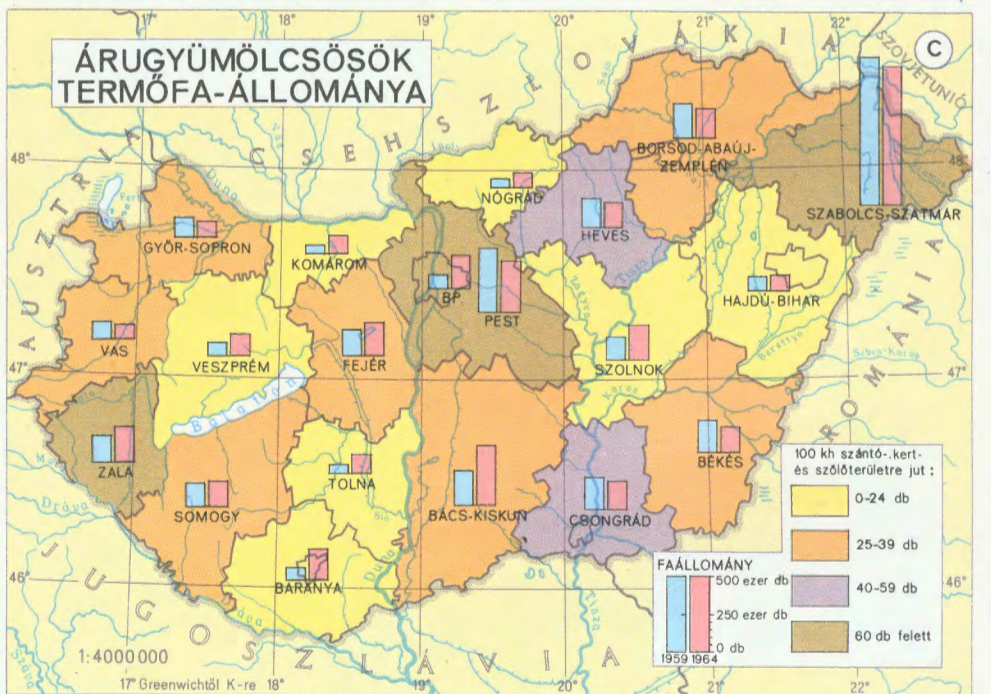
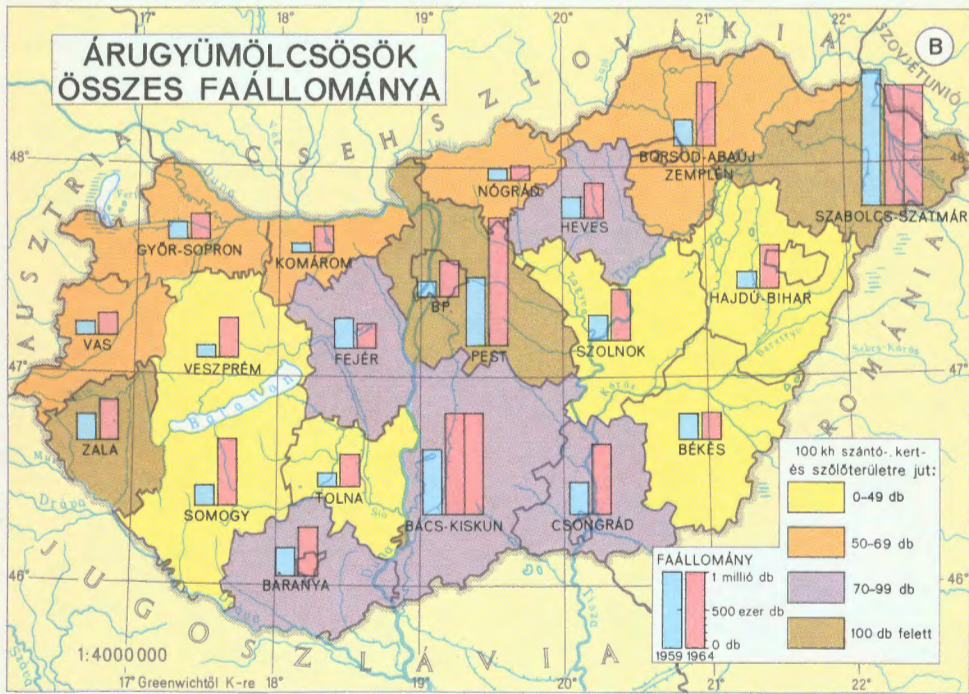
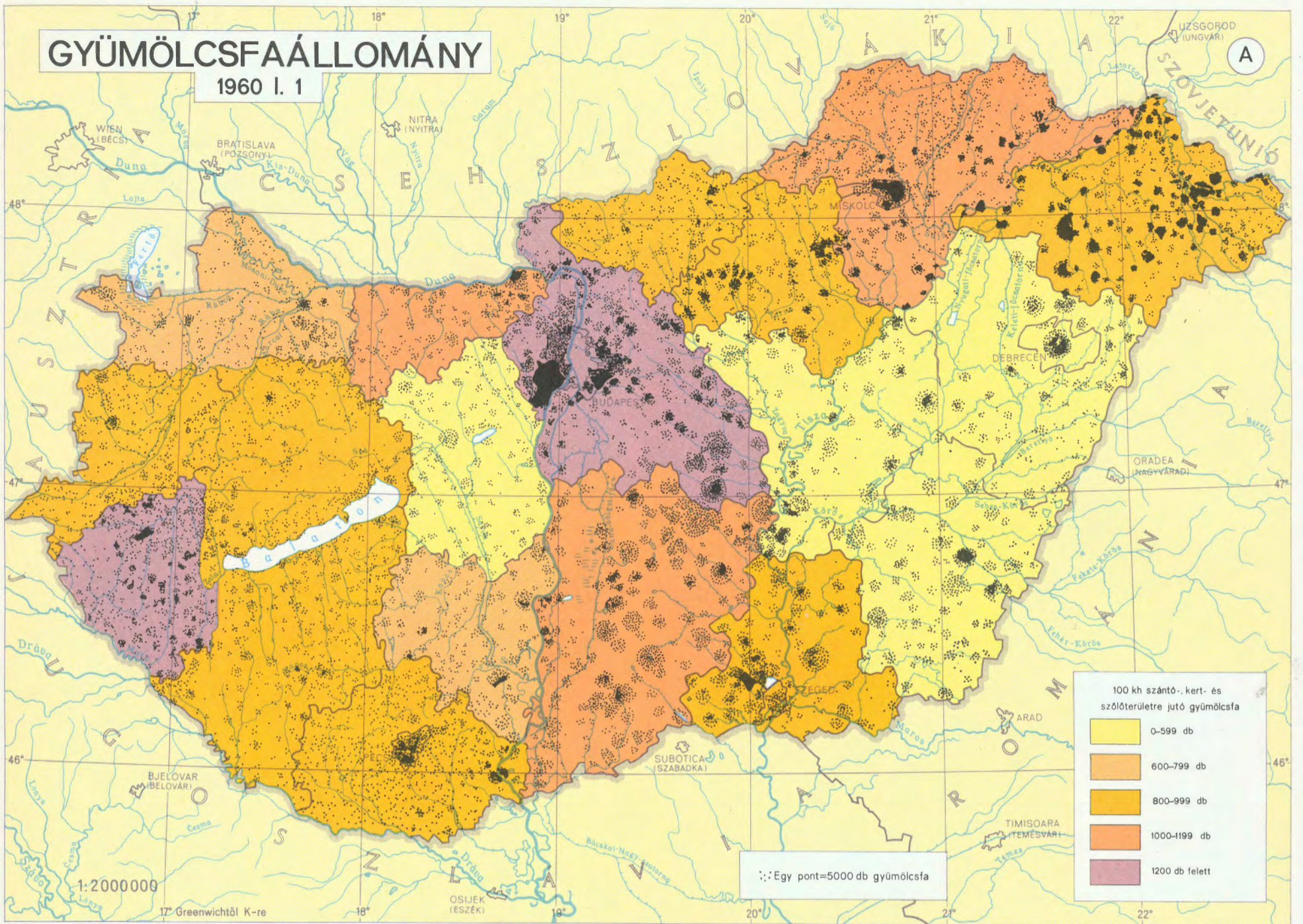
BORTERMÉS

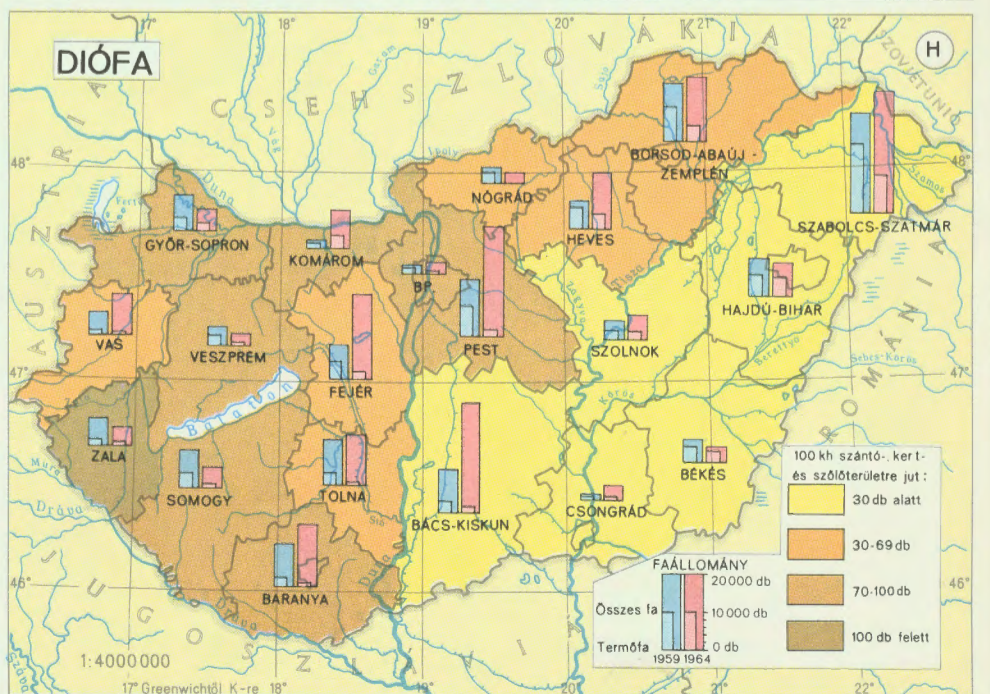
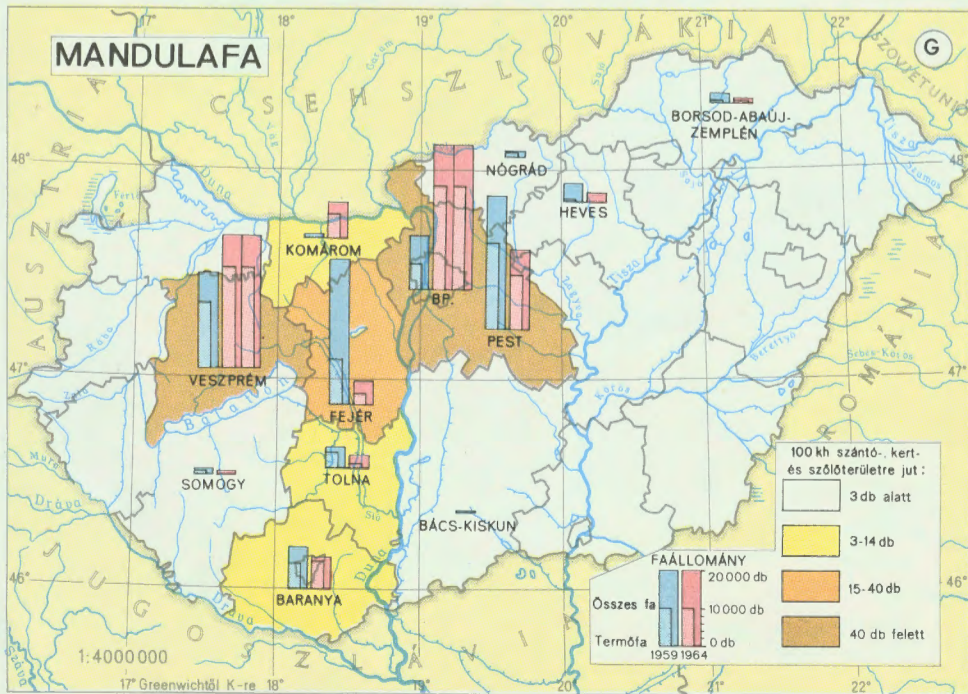
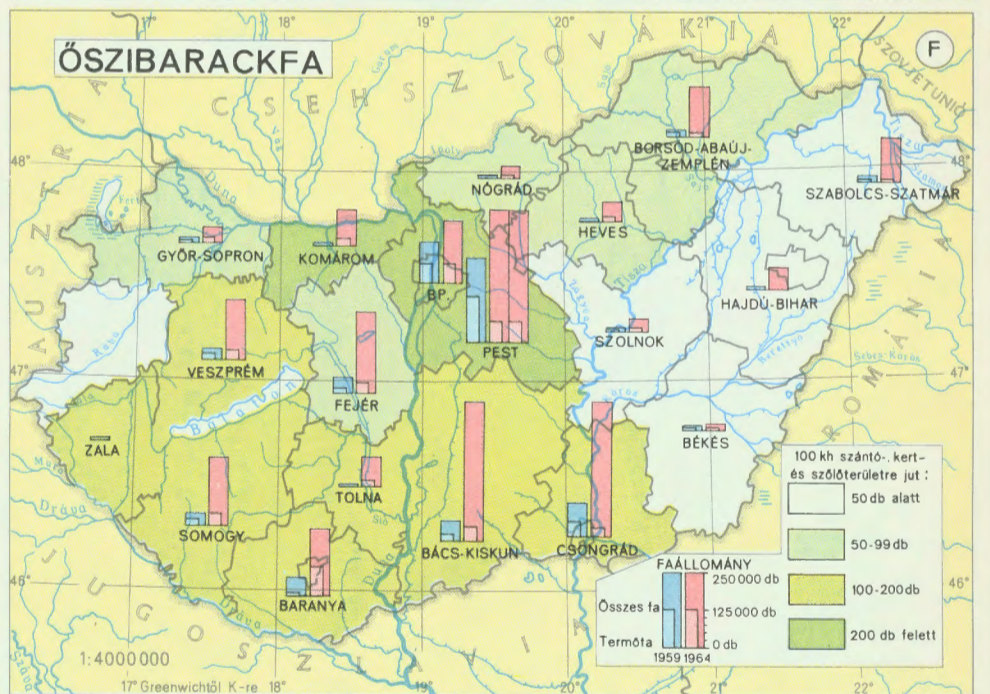
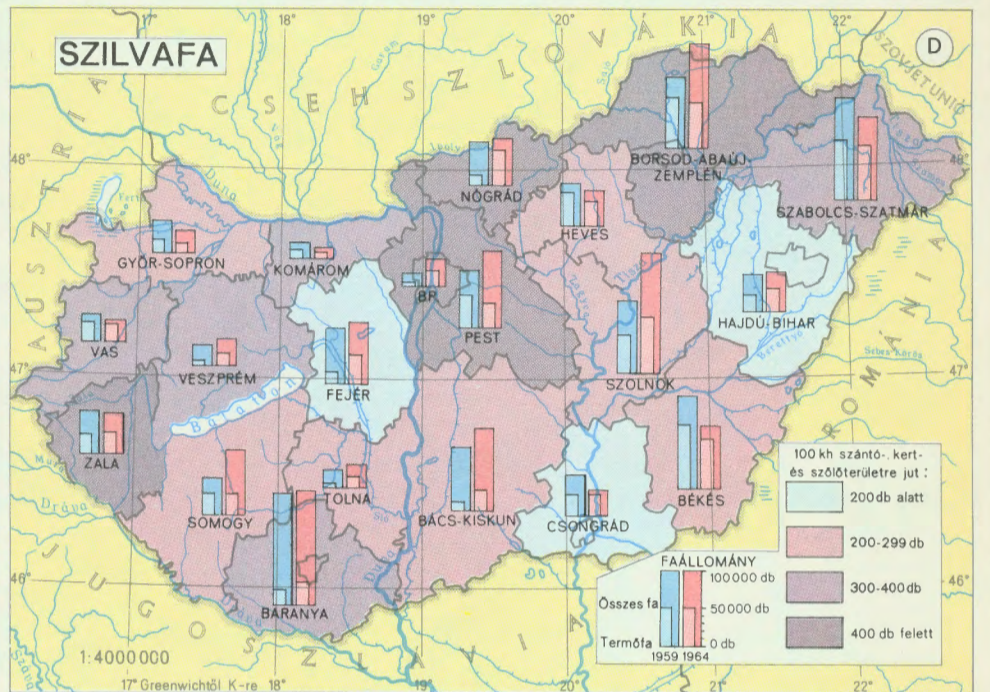
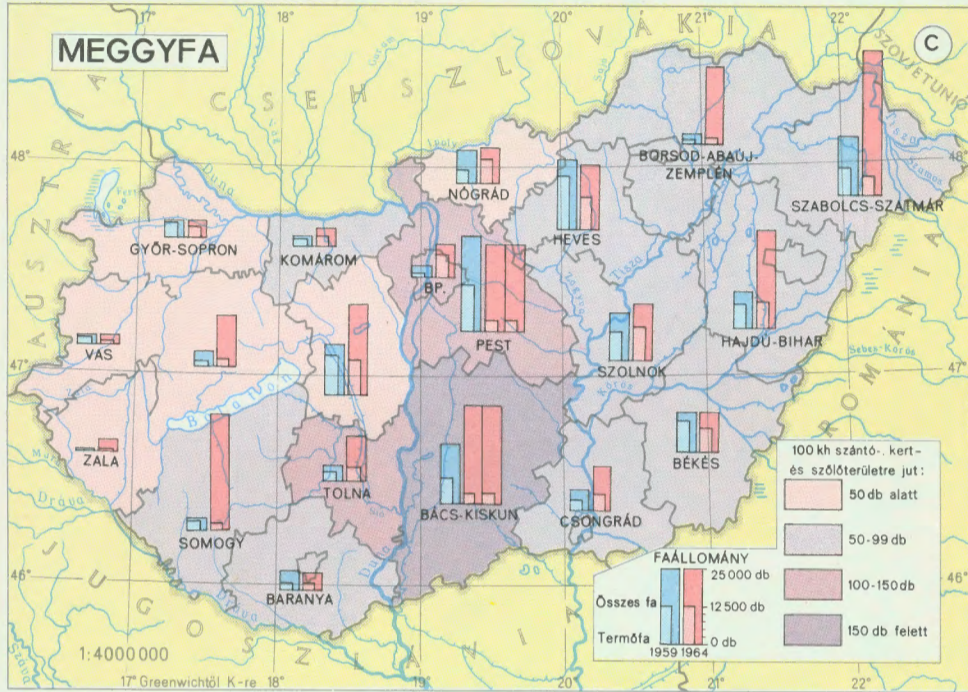
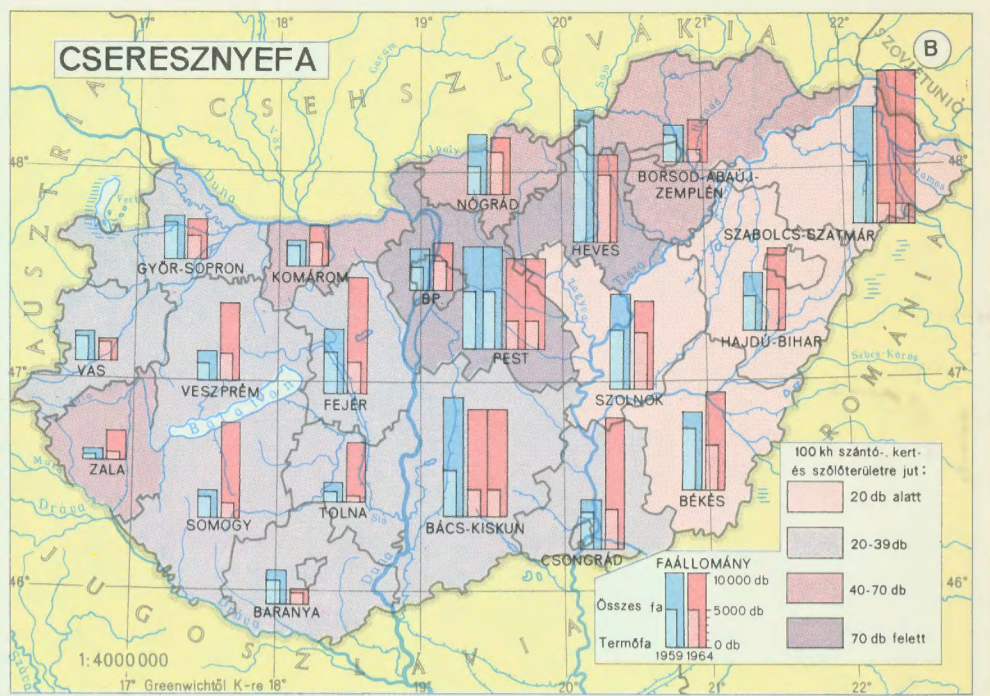
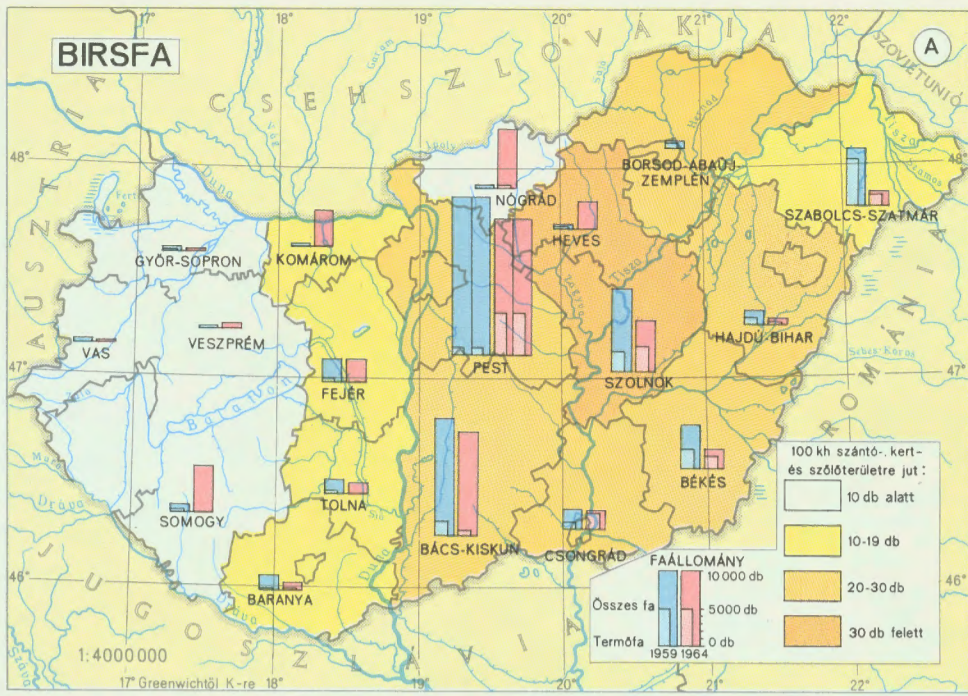
1964

GYÜMÖLCSFAÁLLOMÁNY

1960 I. 1

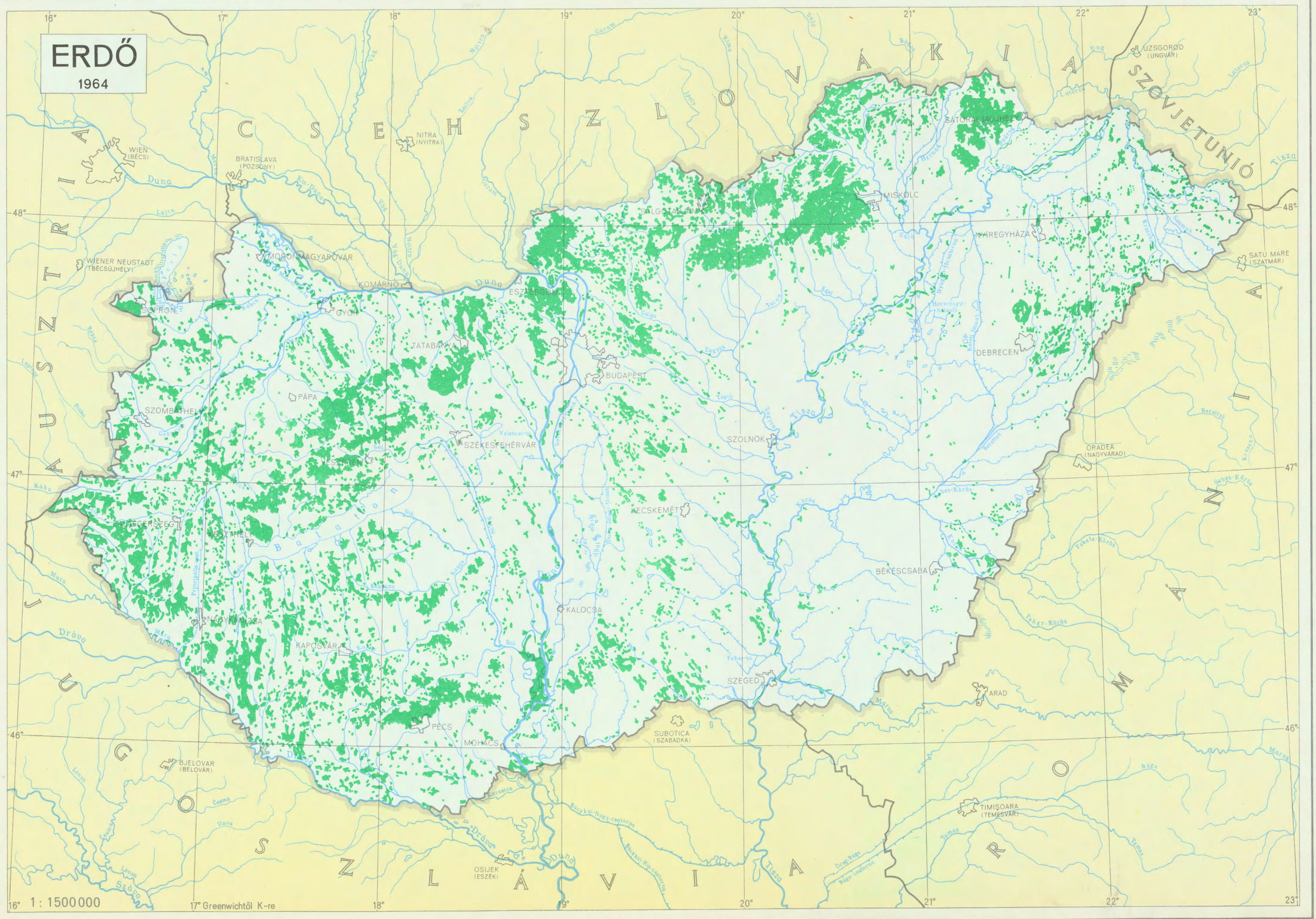

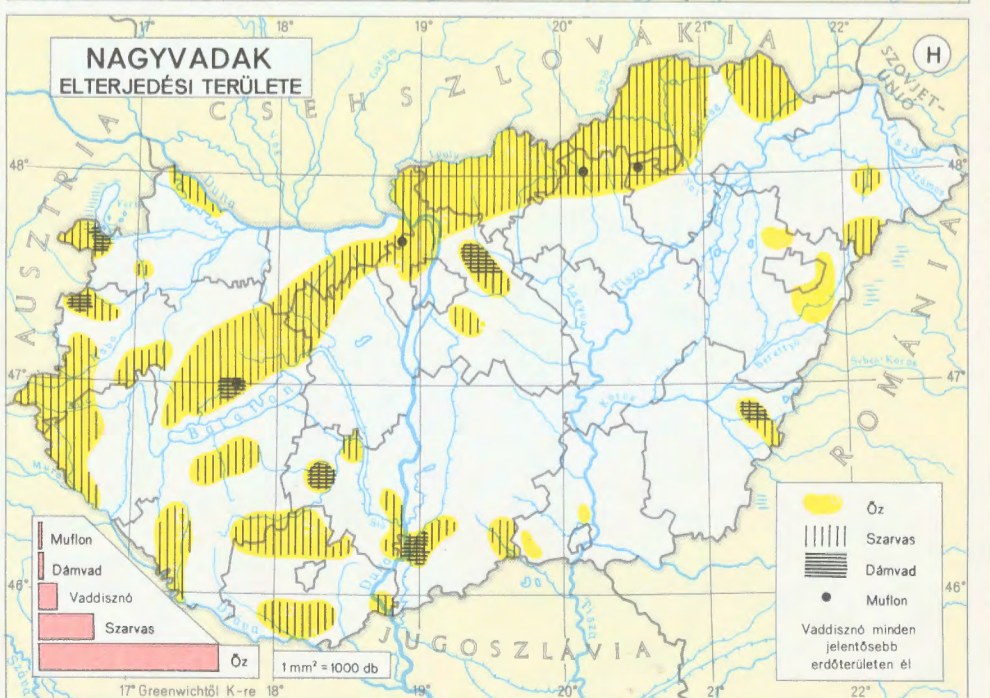
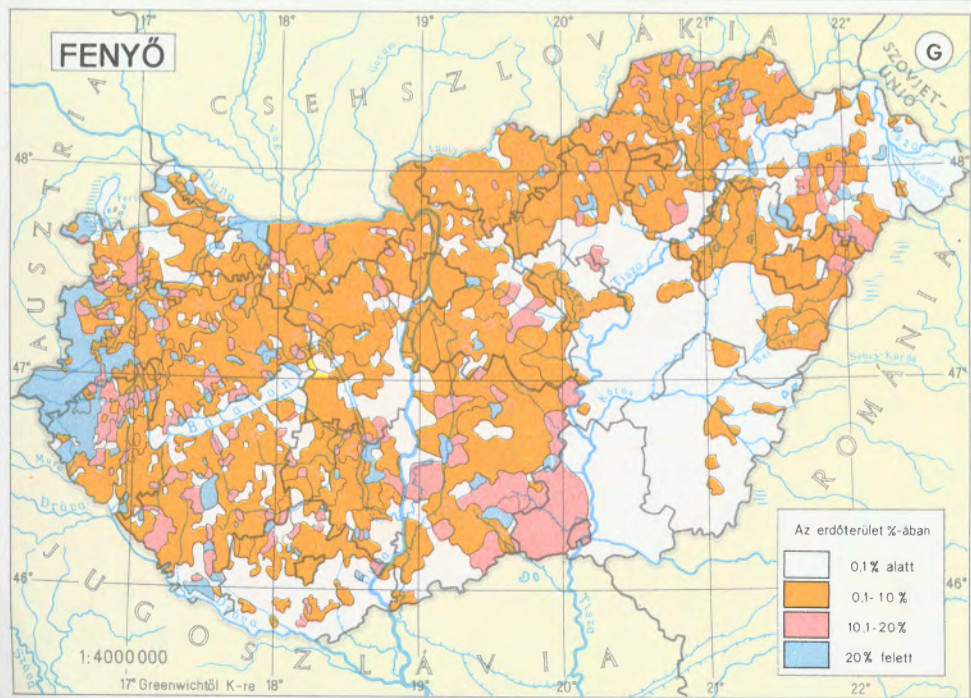
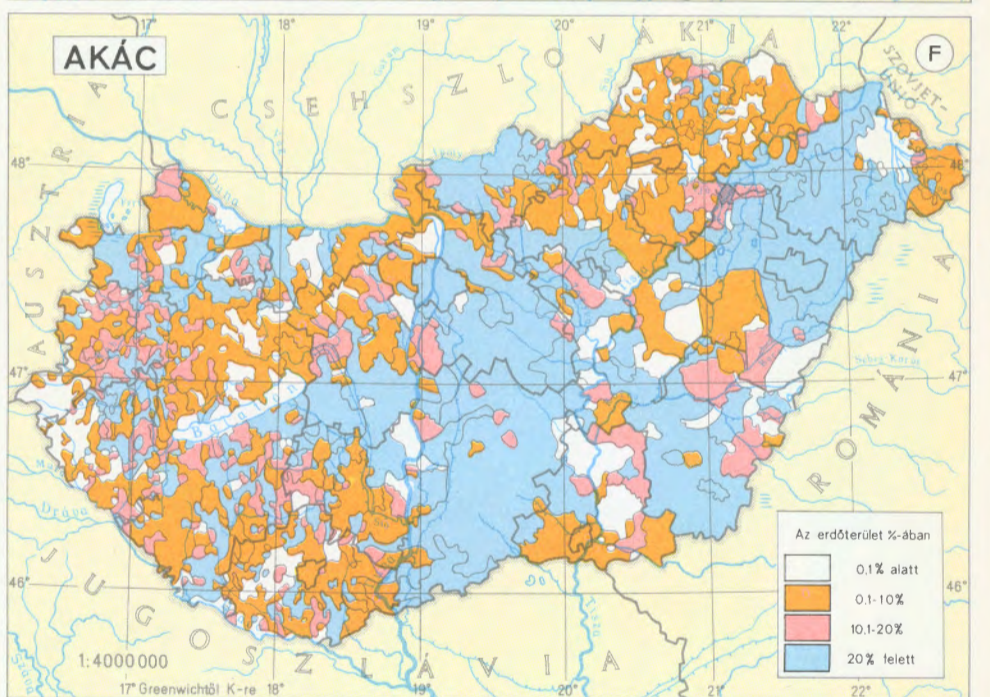
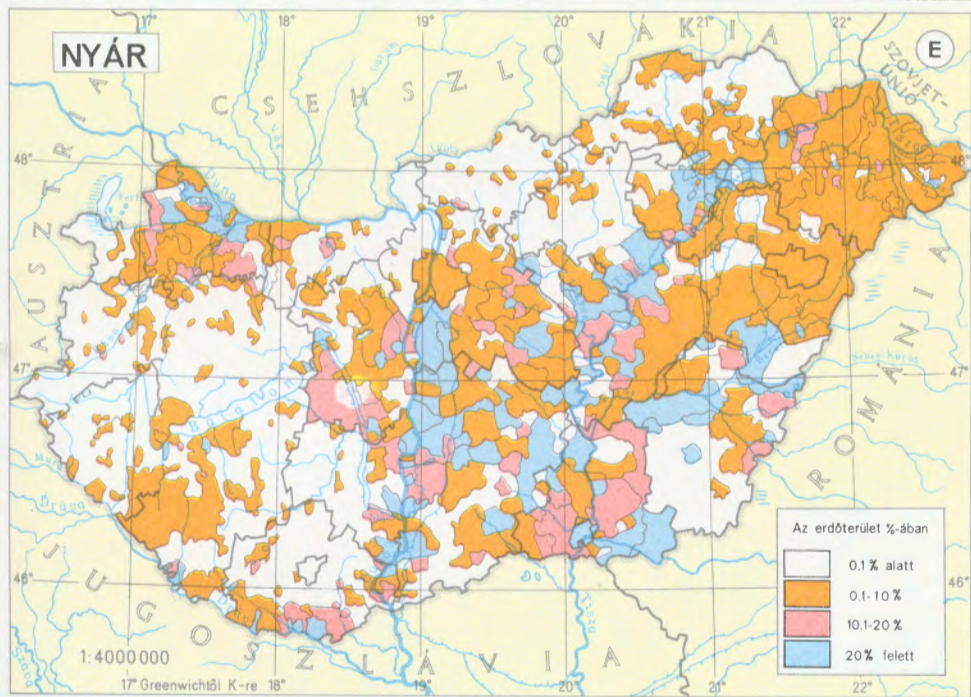
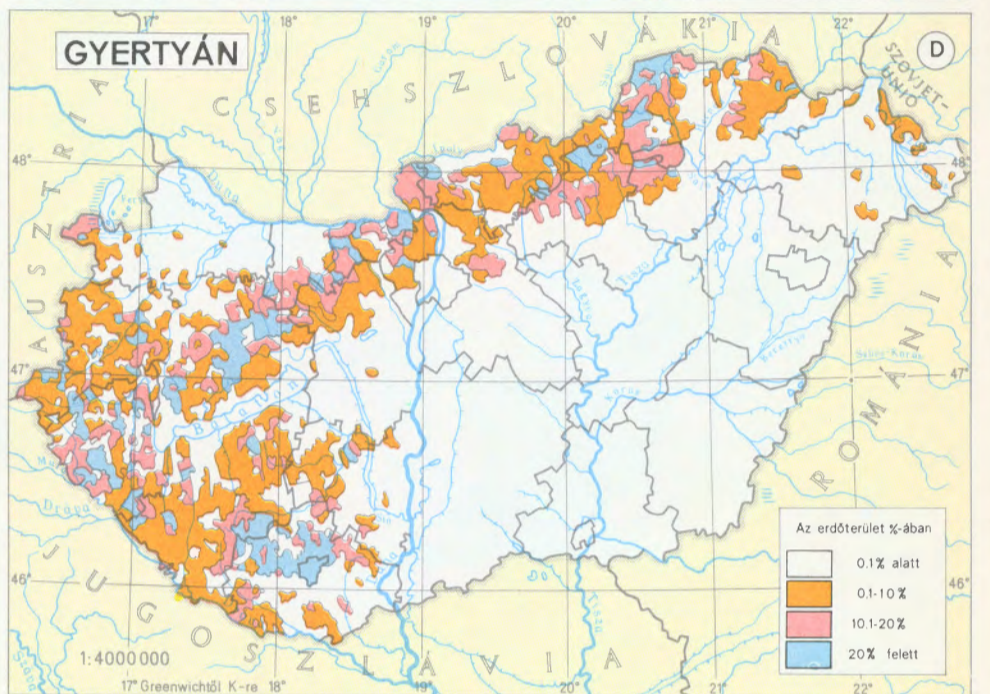
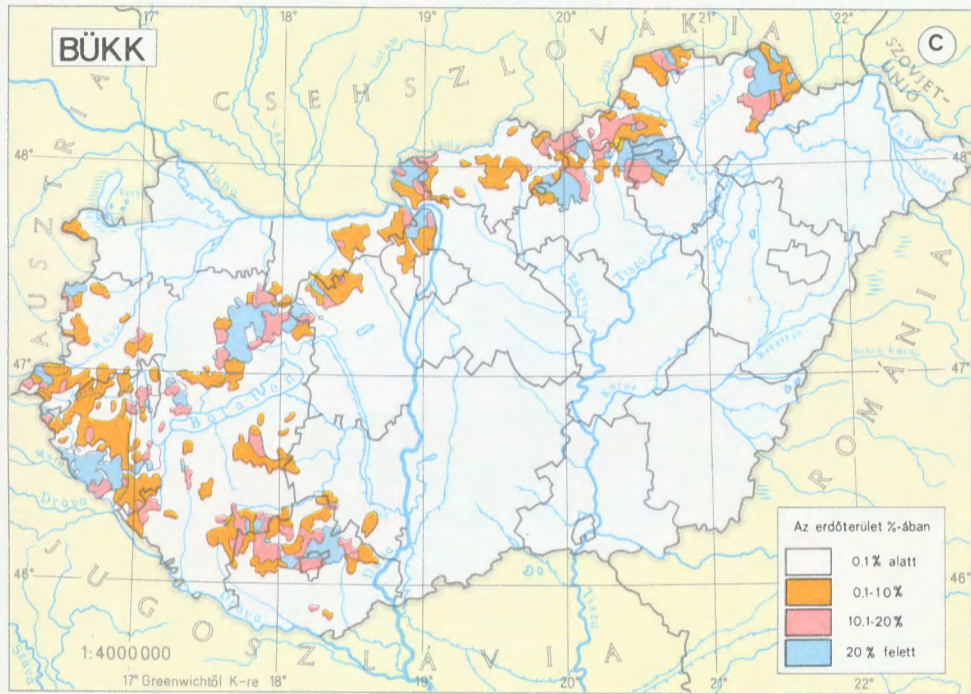
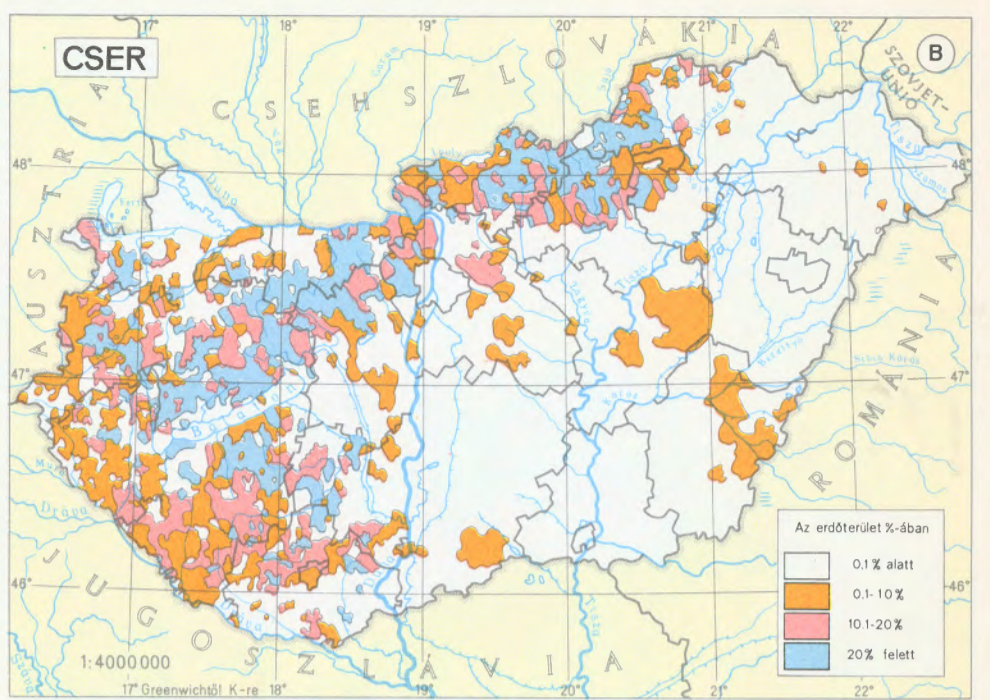
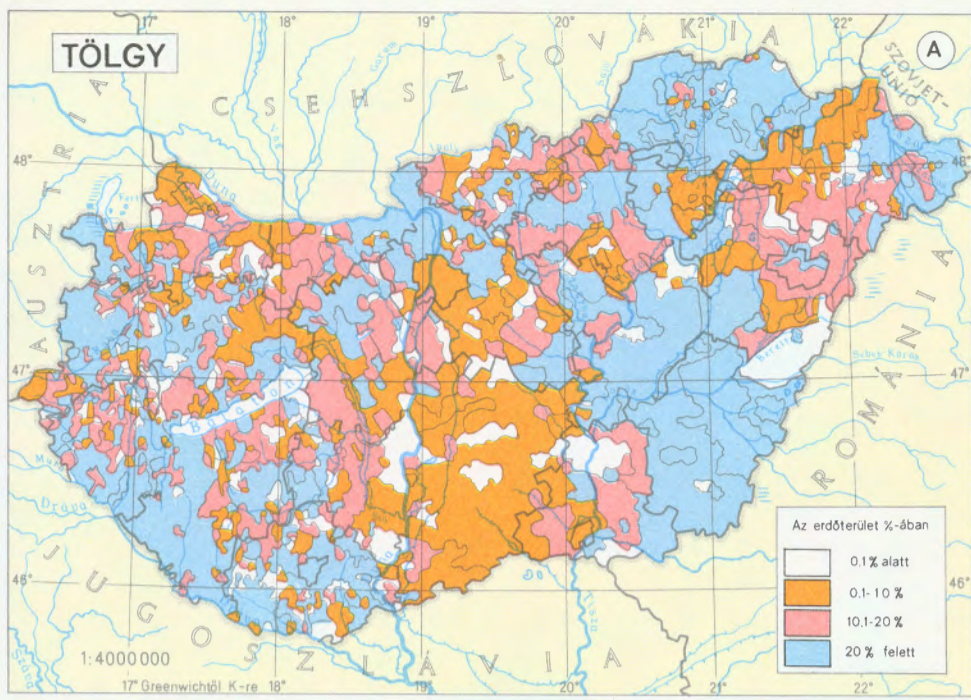
ERDŐ

1964

16° 1 : 1 500 000

17° Greenwich-től K-re

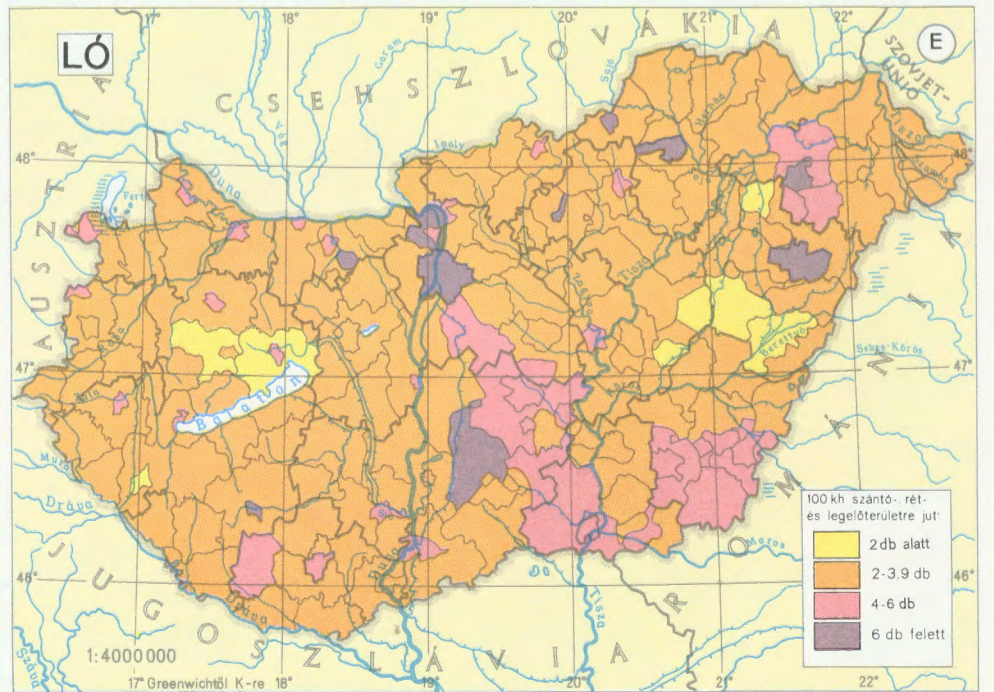
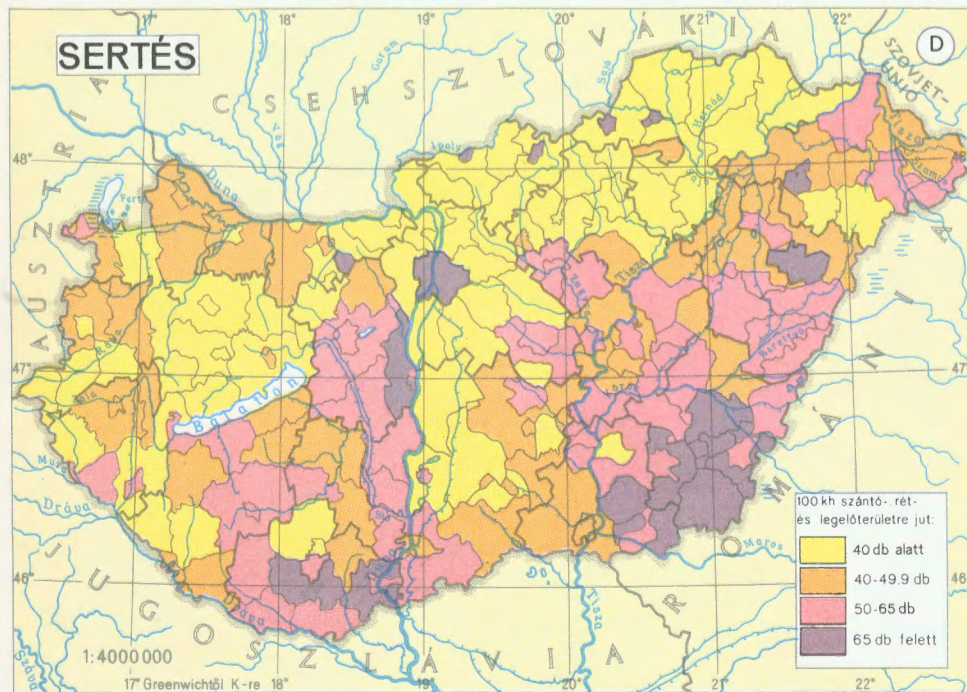
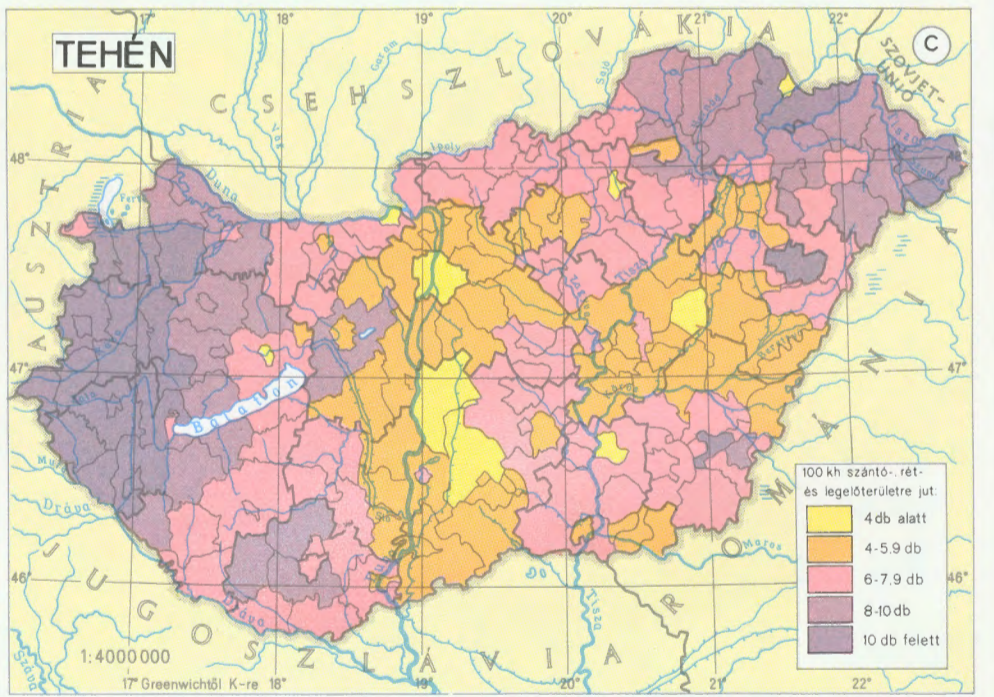
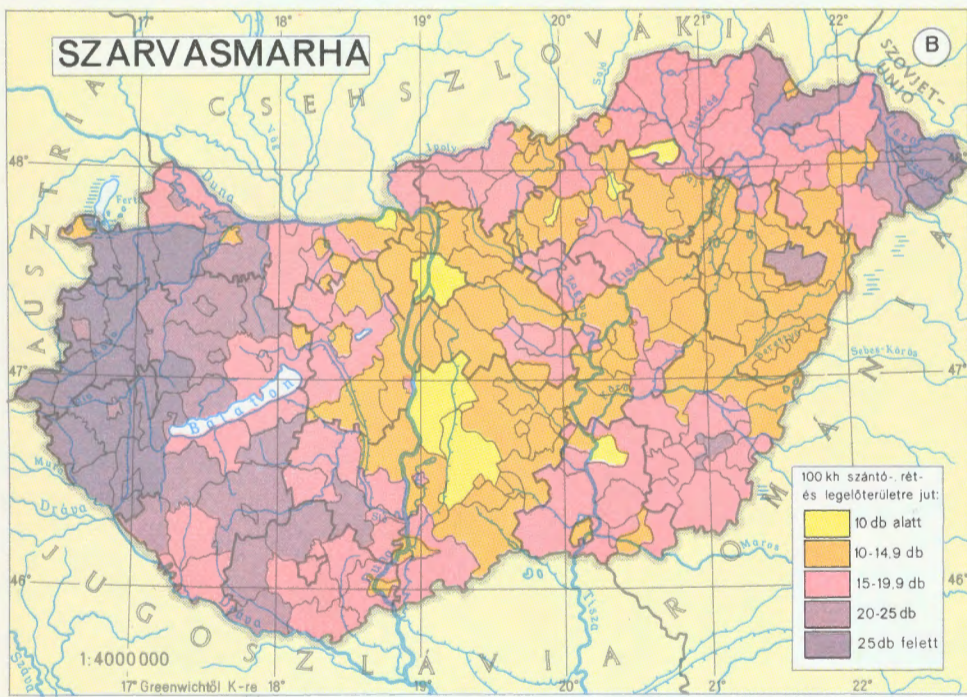
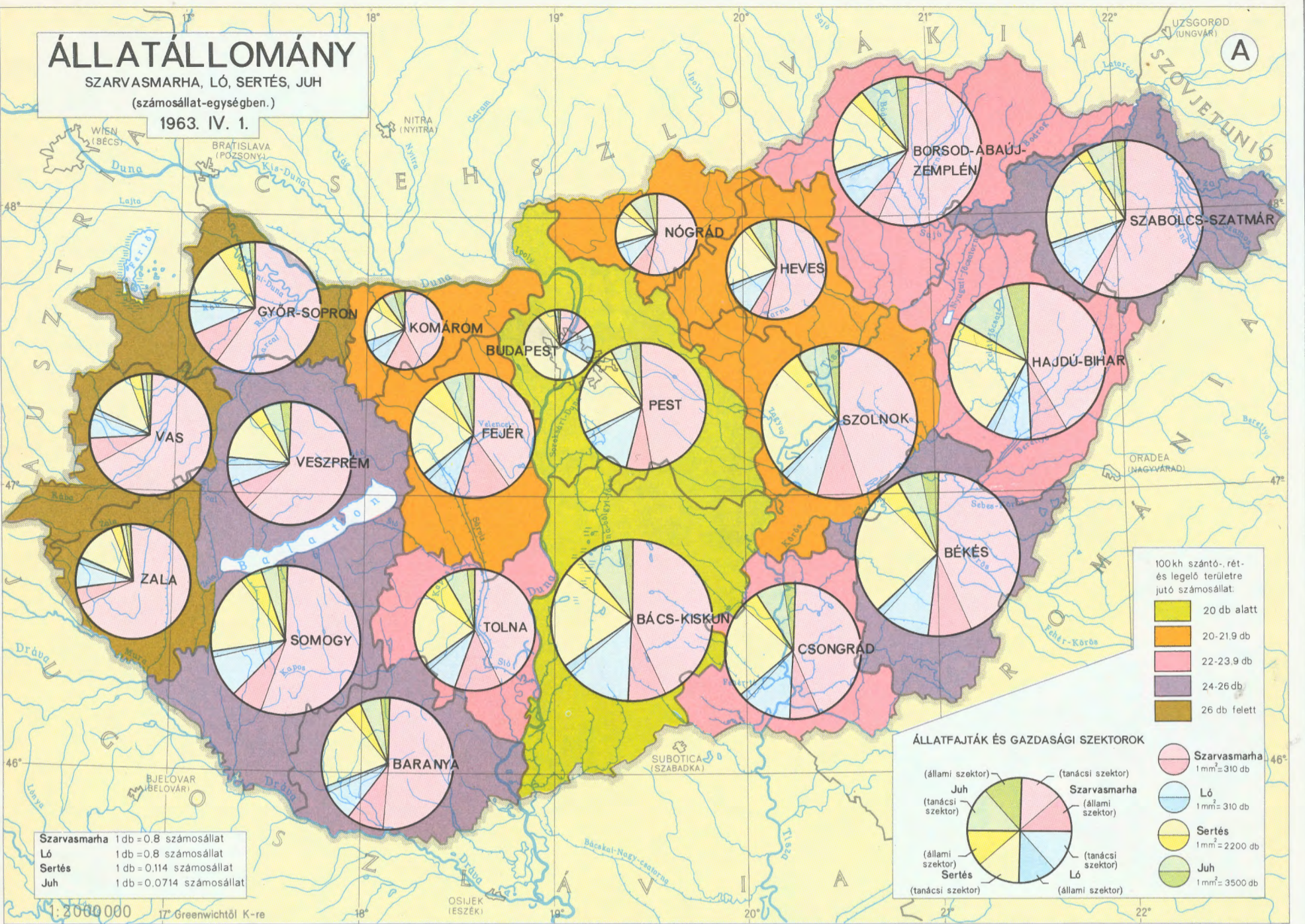

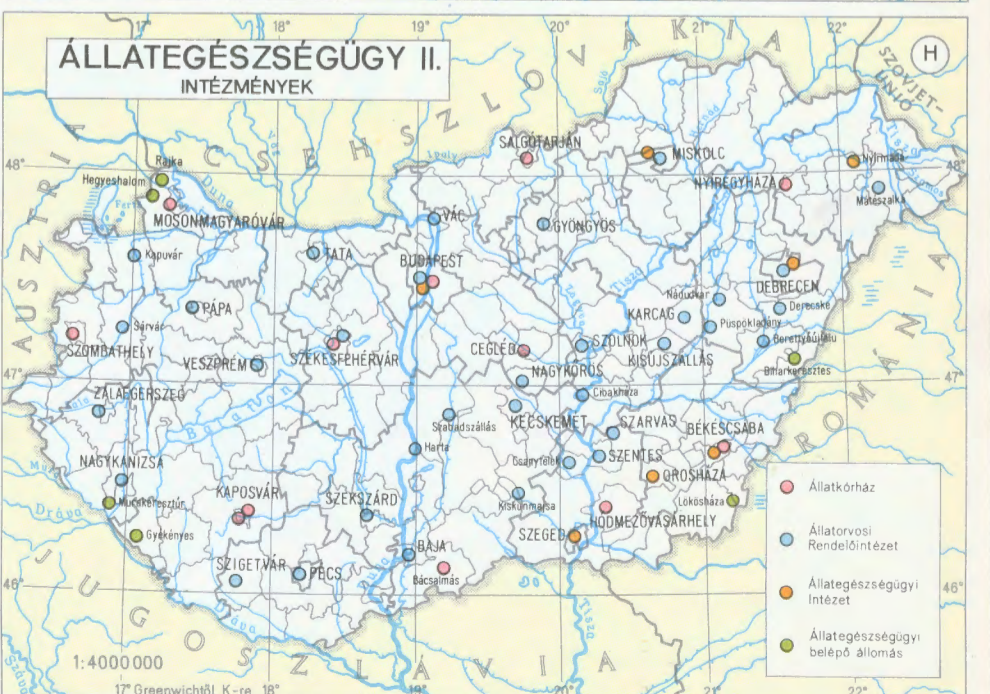
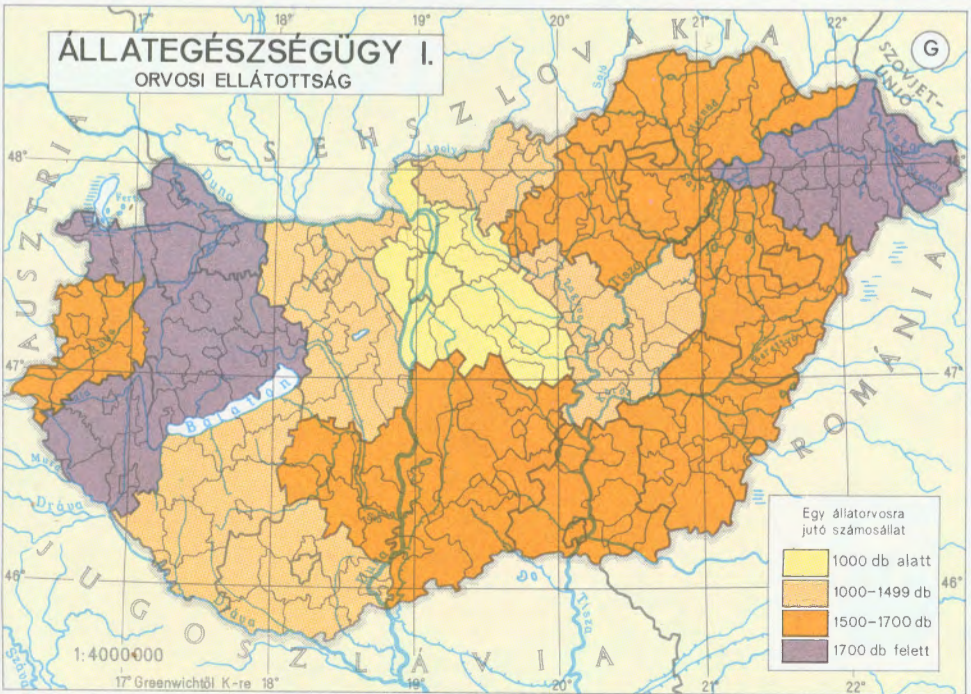
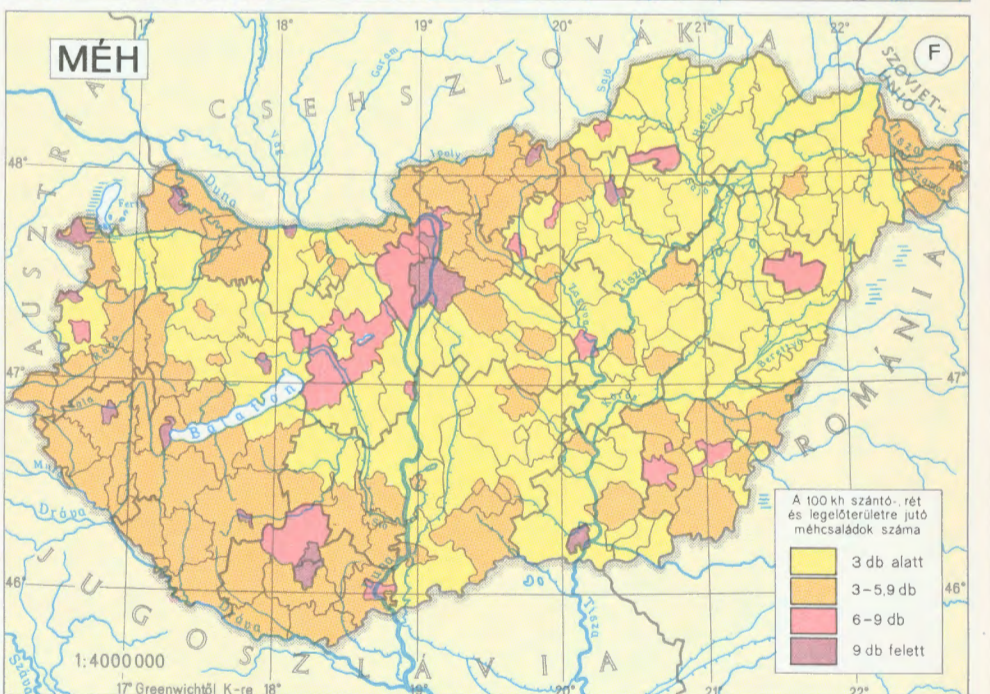
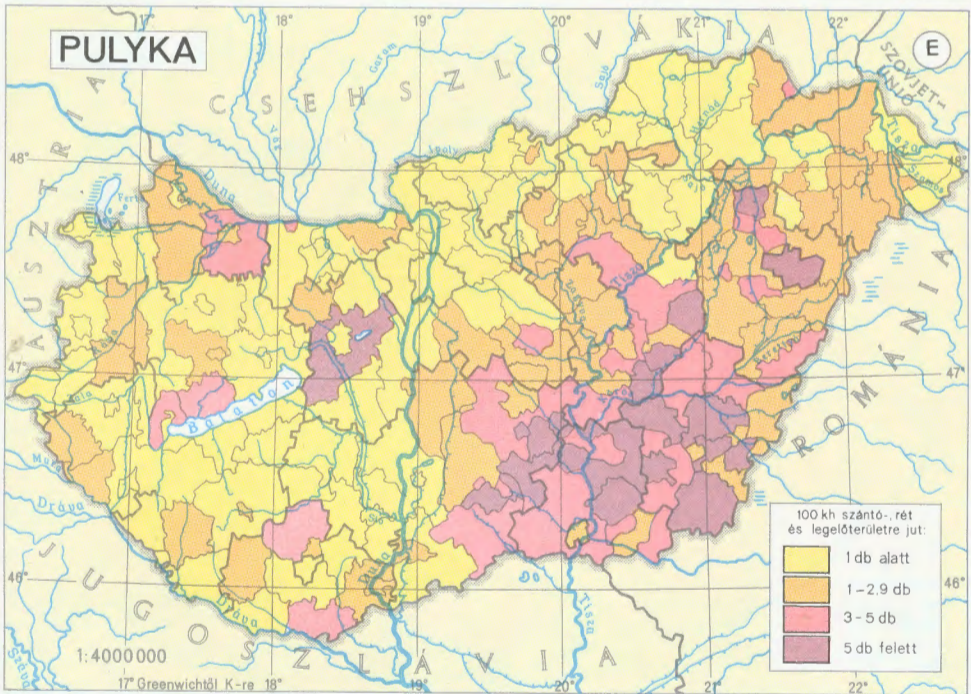
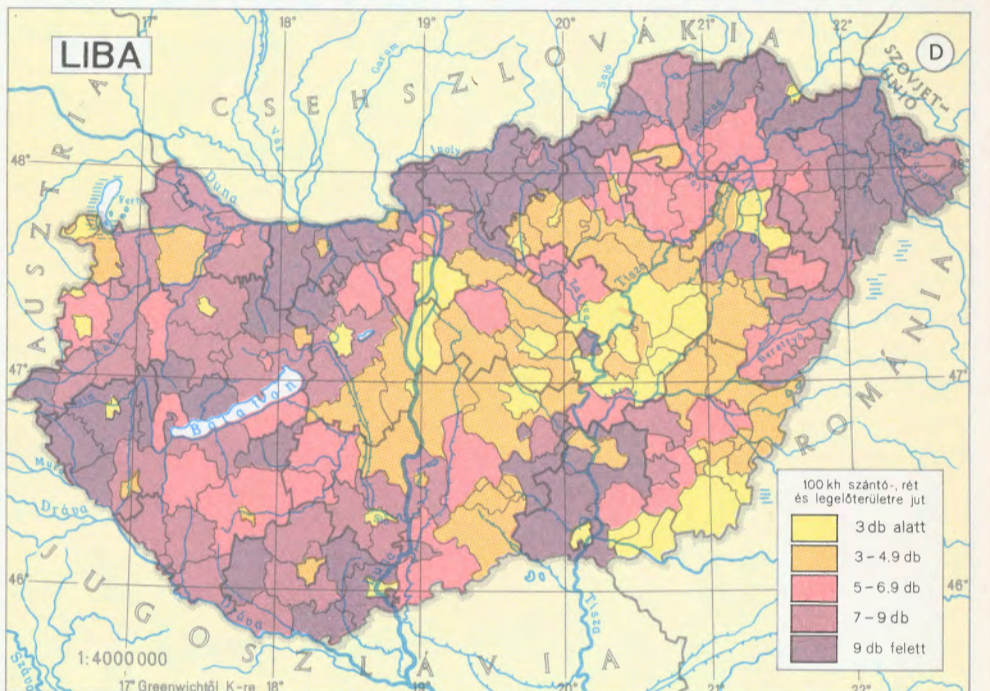
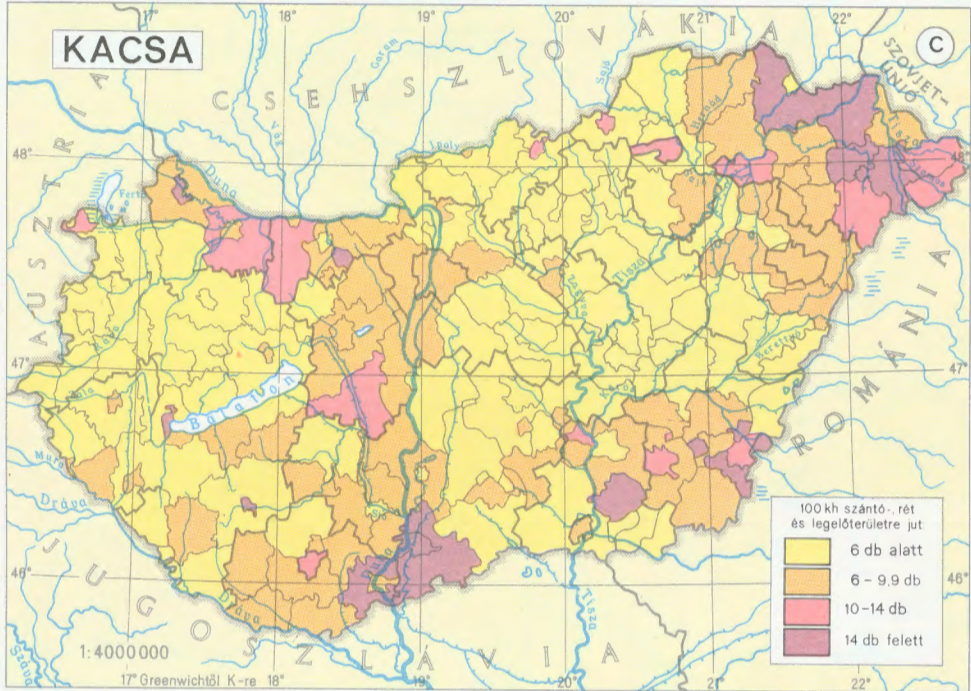
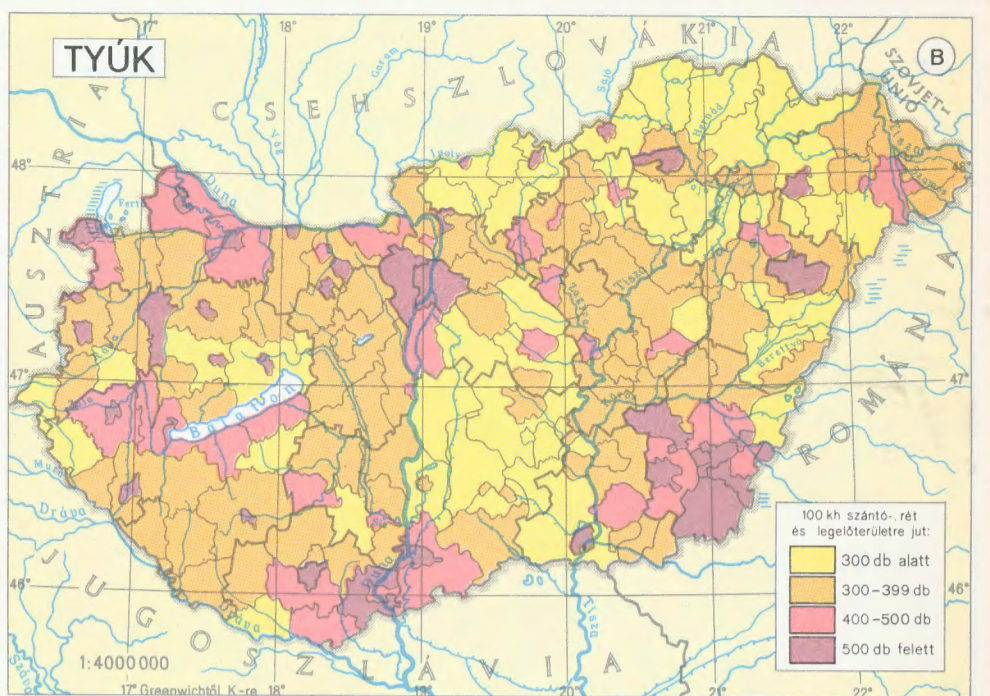
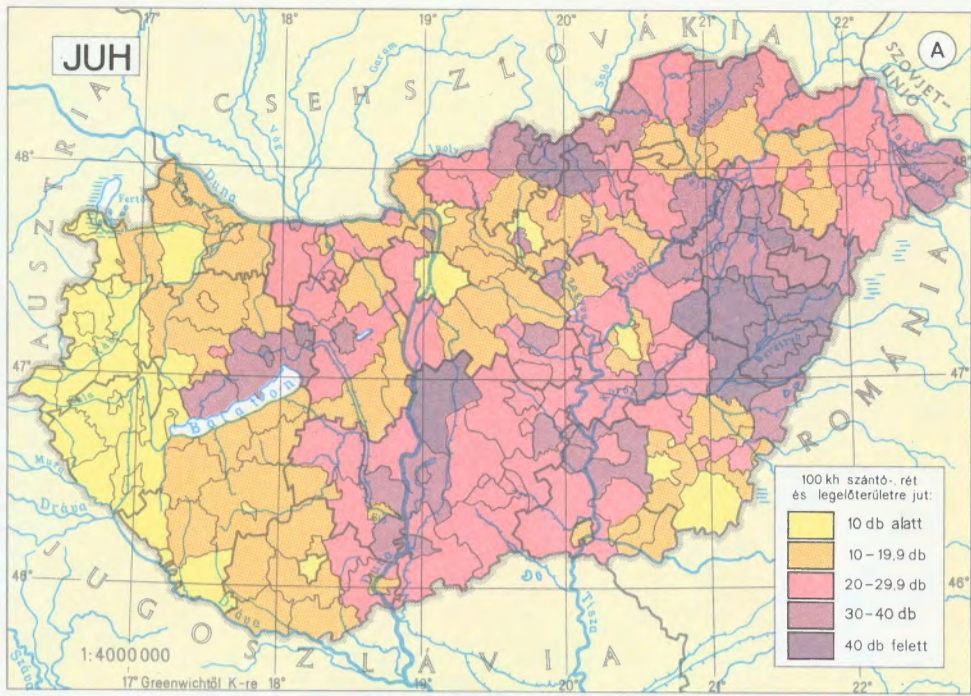
ÁLLATÁLLOMÁNY

SZARVASMARHA, LÓ, SERTÉS, JUH

(számszállat-egységben.)

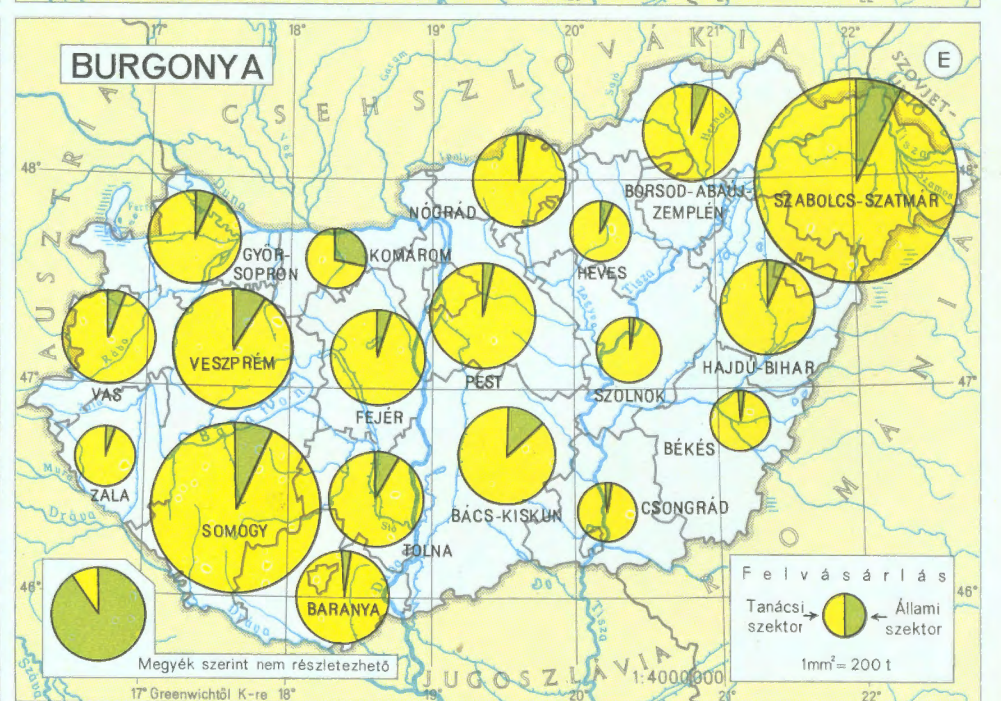
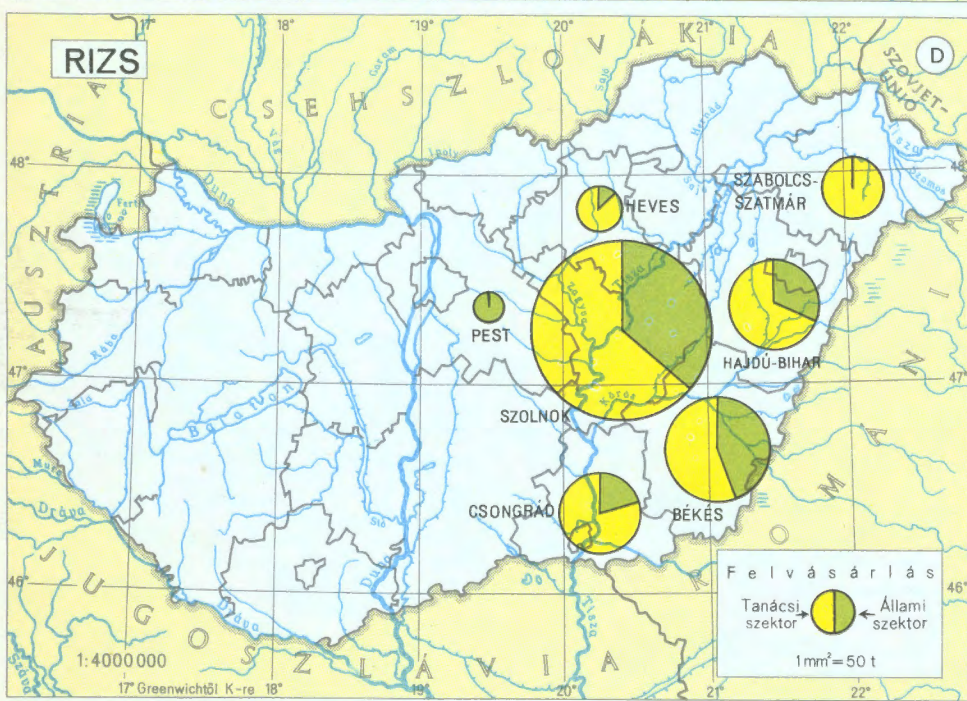
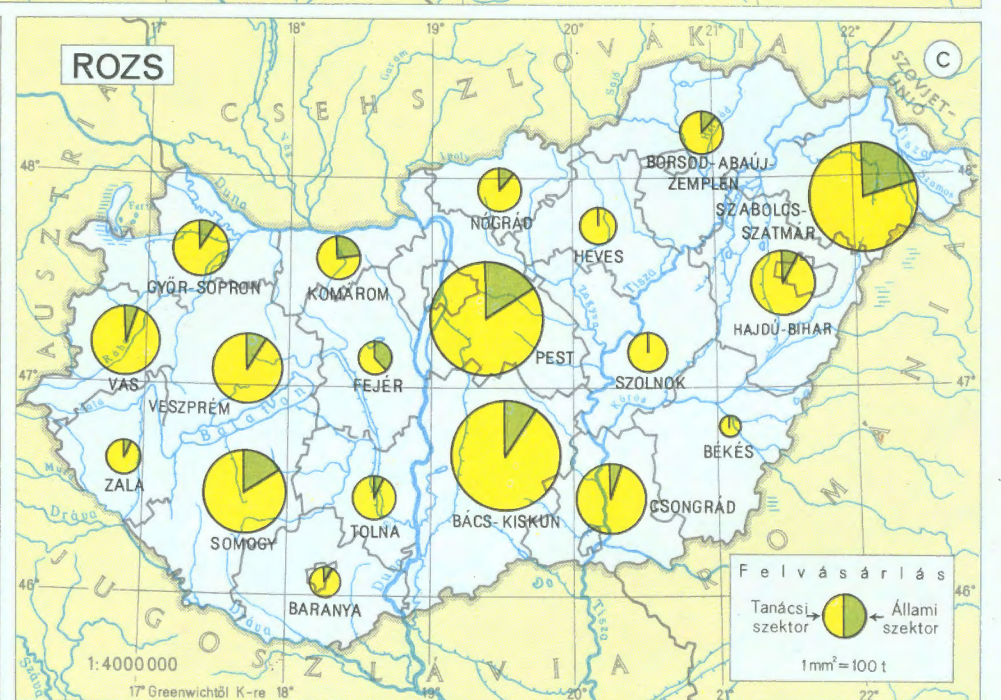
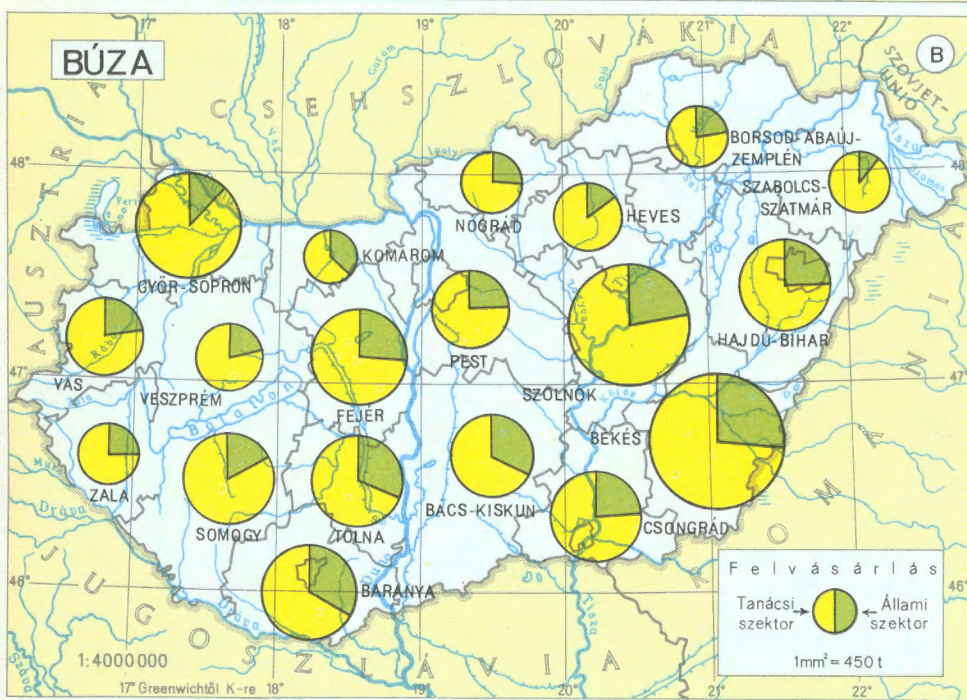
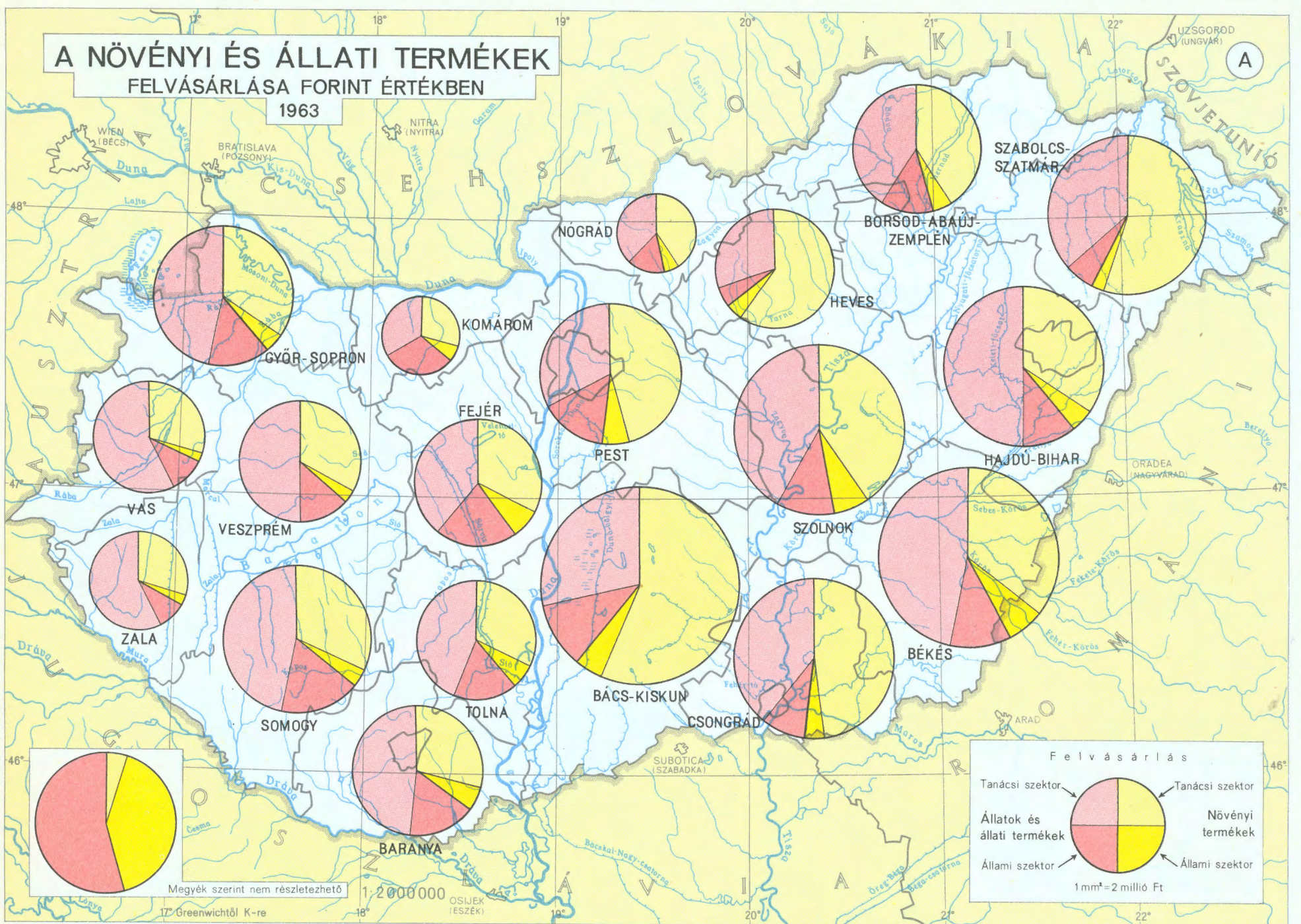
1963. IV. 1.

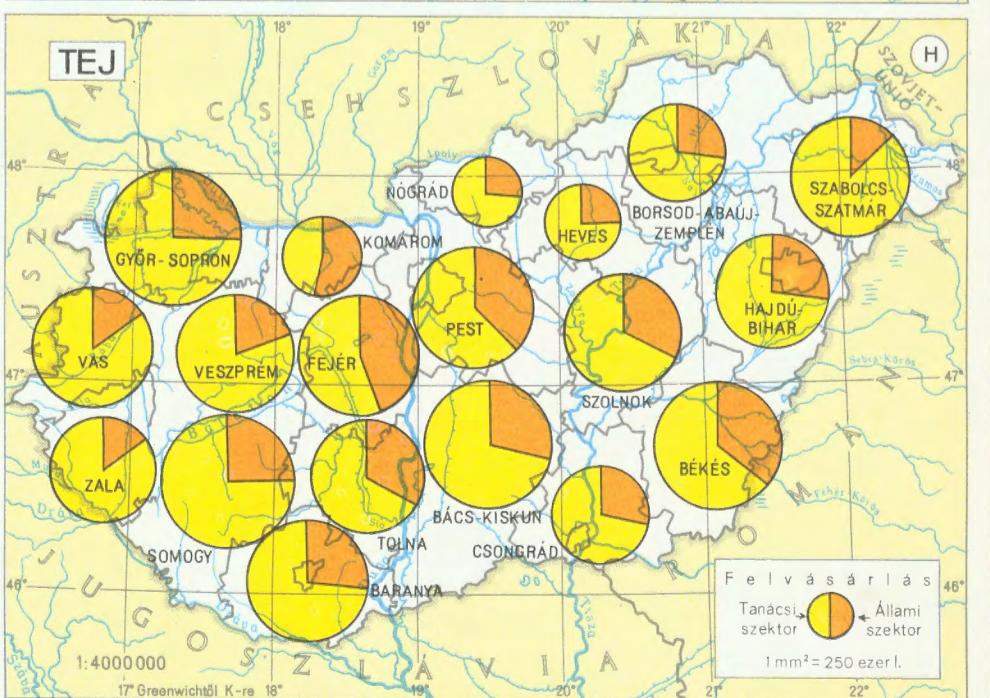
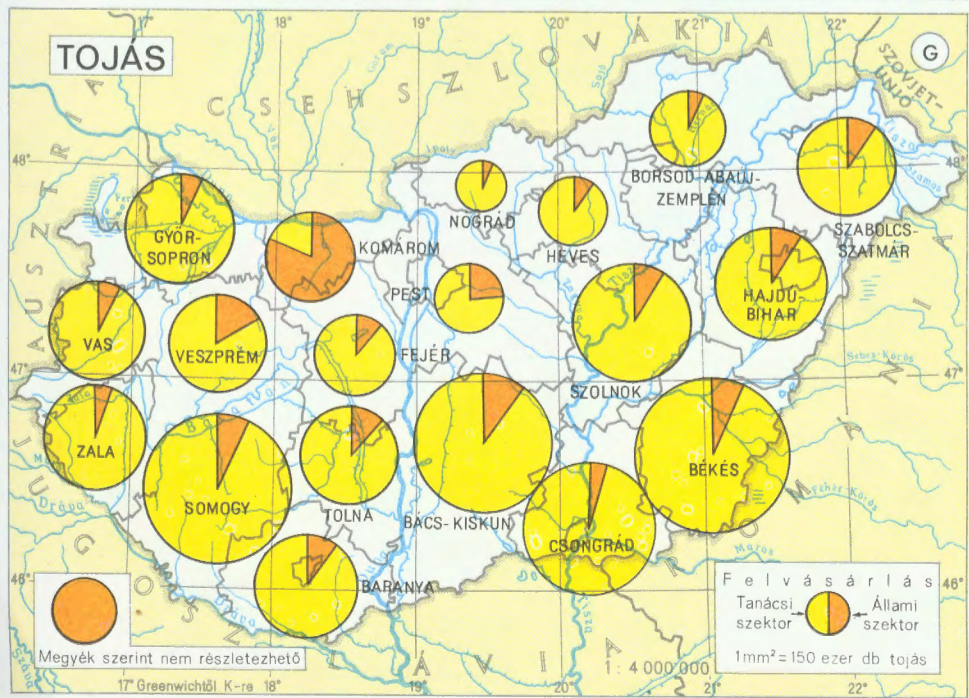
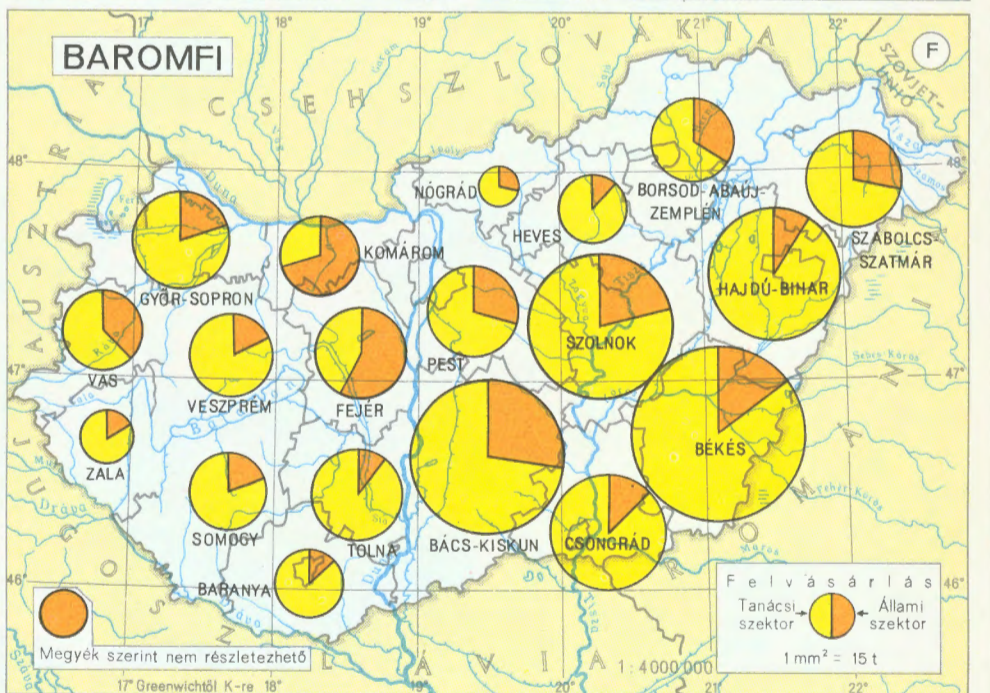
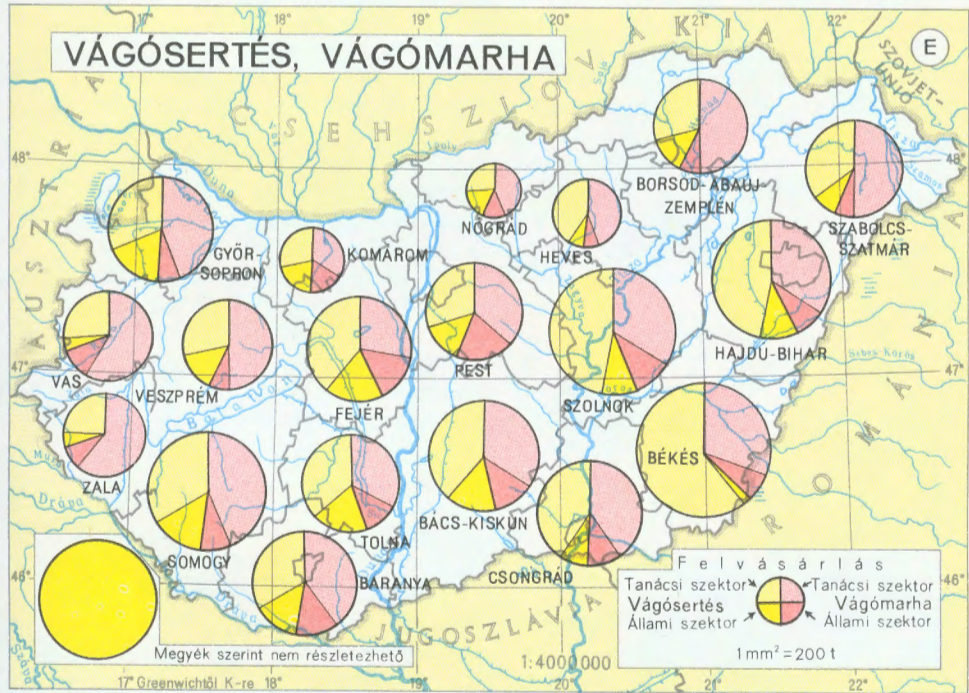
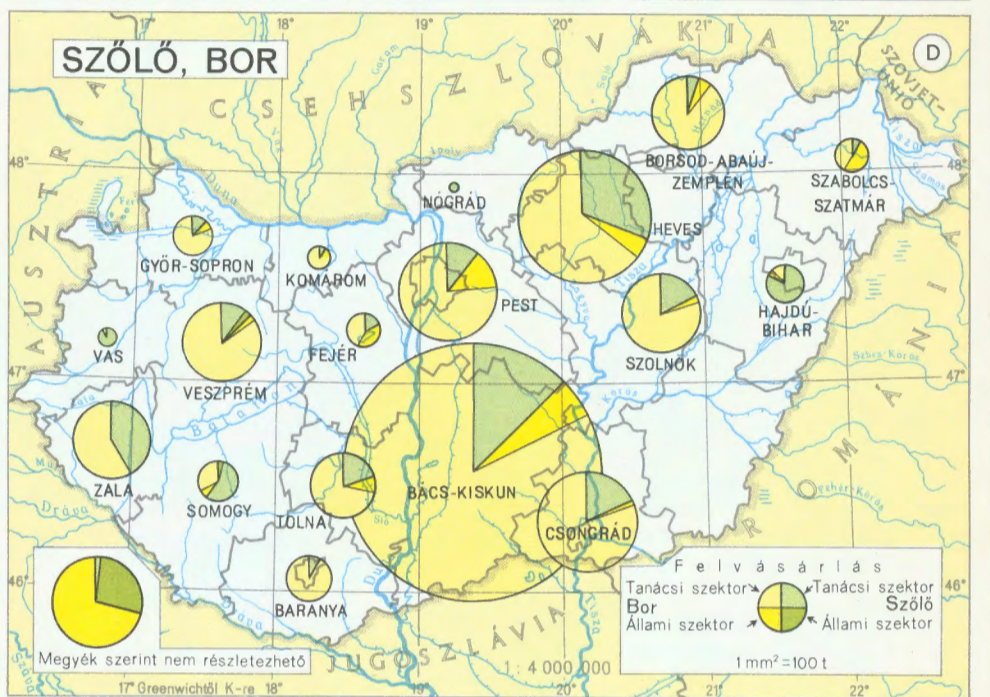
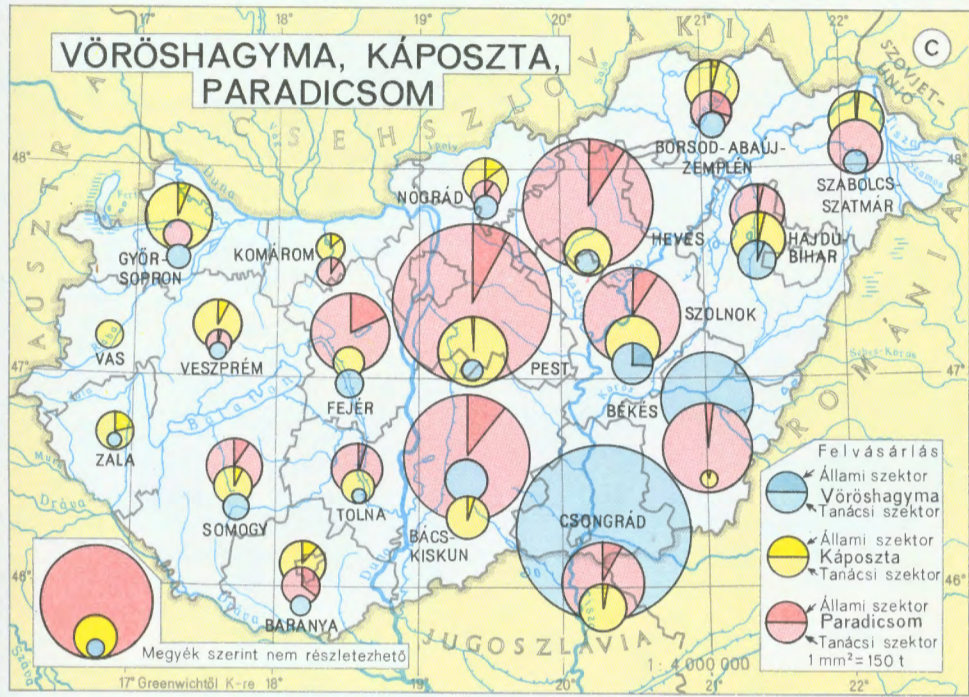
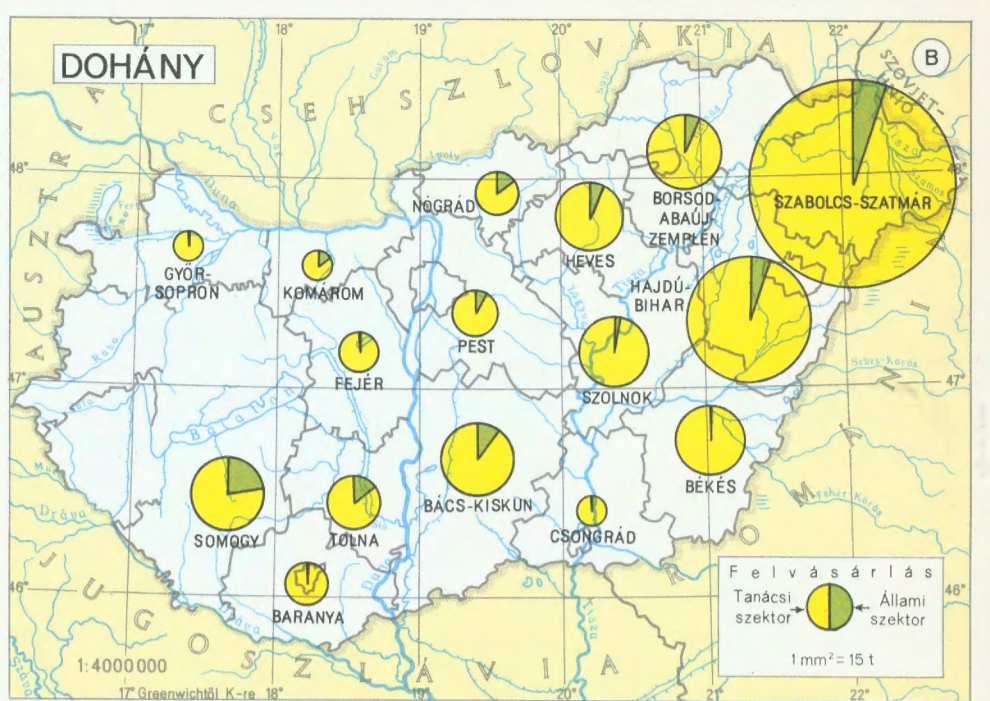
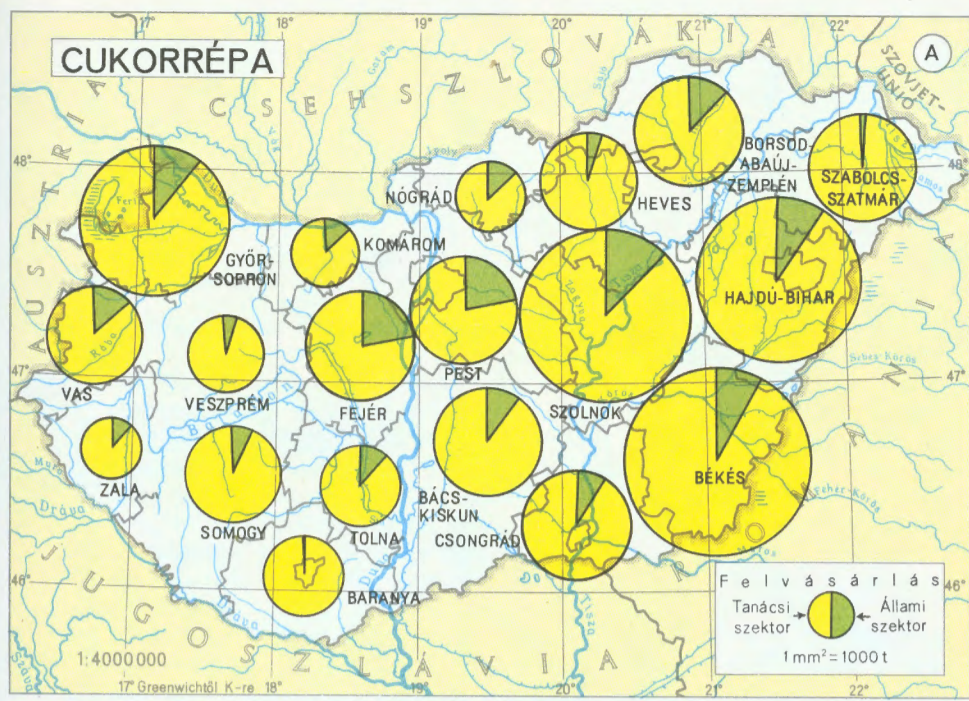

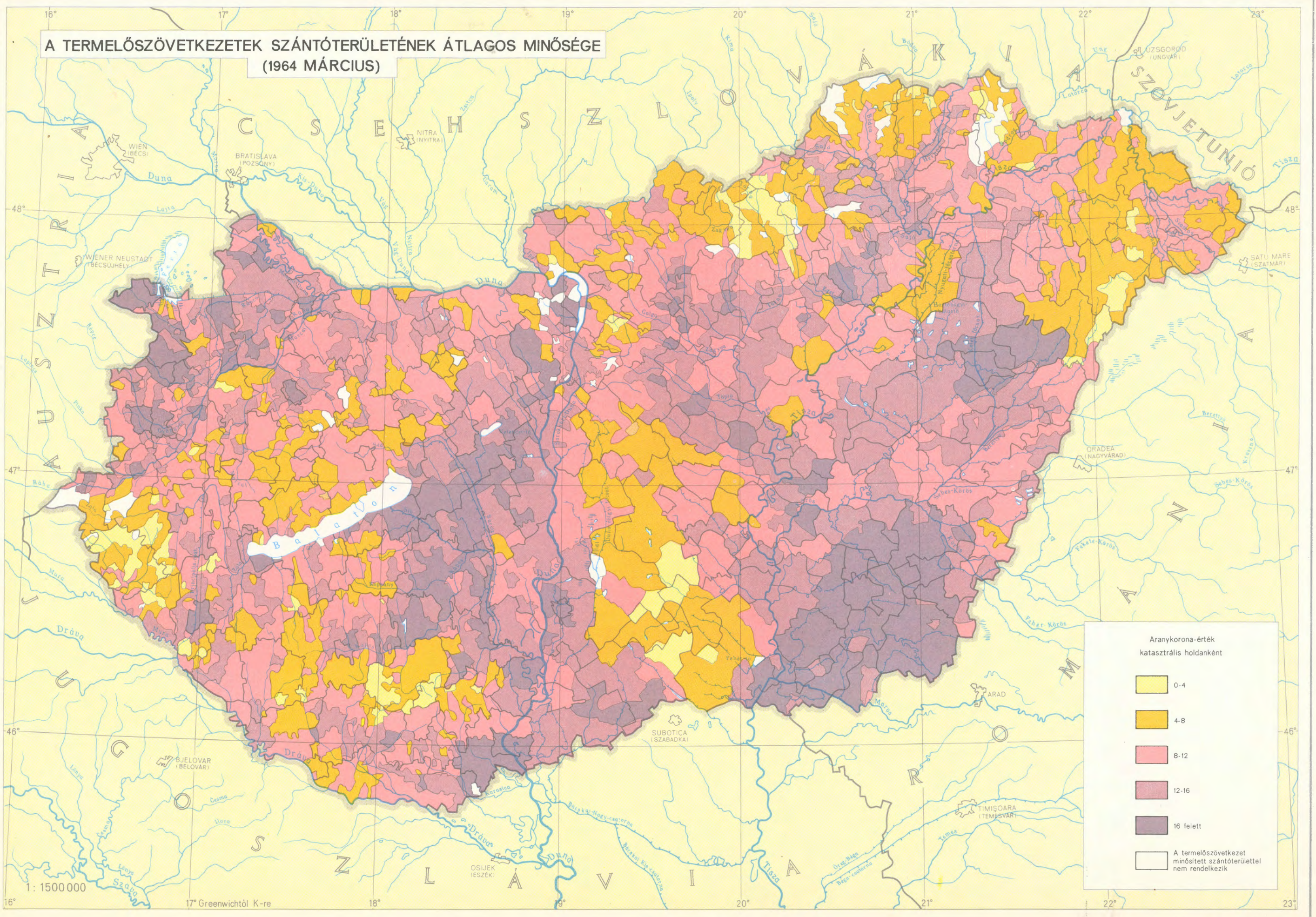
A NÖVÉNYI ÉS ÁLLATI TERMÉKEK FELVÁSÁRLÁSA FORINT ÉRTÉKBEN

1963

**A TERMELŐSZÖVETKEZETEK SZÁNTÓTERÜLETÉNEK ÁTLAGOS MINŐSÉGE
(1964 MÁRCIUS)**

Aranykorona-érték
katasztrális holdanként

	0-4
	4-8
	8-12
	12-16
	16 felett
	A termelőszövetkezet minősített szántóterülettel nem rendelkezik

1: 1500000

17° Greenwichől K-re